

# అచ్చతెనుఁగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసము

తృతీయాశ్వాస పద్యకావ్యము







నల్లంతిఘుళ్ చక్రవర్తుల

తంయాల లక్ష్మీనృసింహాచార్యులవారు

ప్రకాశకులు

కటకం నరసయ్య, వీరన్న గార్లు



[దీనివెల రు ౧

శ్రీ మతే రామానుజాయ నమః

# (అచ్చ తెనుఁగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసము)

(మూఁడాశ్వాసముల ప్రబంధము)

గ్రంథకర్తలు

నల్లంతిఘళ్ చక్రవర్తుల తంయాంల లక్ష్మీనృసింహాచార్యులు

ప్రకాశకులు

అ
బ్జాతా
రిదినేంద్రలోచ
నుఁడహార్యత్యాత్మపద్ధైర్య
స్థశ్రీ। కుబ్జాచిత్తహారాంఘ్రి
యుగ్మకజభృంగుల్ నారసింహాఖ్య
నైశ్యాబ్జుండున్మఱిపేరయా
హ్వయుఁడుప్రఖ్యాతార్థజ్ఞై
సోదరుల్ కుబ్జాకృష్ణ
విలాసముచ్చ
పడఁగాఁగూర్చిం
చిరత్యు
న్నతిన్
శ్రీ

మొదటి కూర్పు కాపీలు 1000

రాజమంద్రీ

౧౯౩౭

కాపీరైటు ]    [ దీని వెల రు ౧

శ్రీ అడ్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామినాయఁడుగారిచే

రాజమండ్రి సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ నందు

ముద్రింపఁబడియె. 7085—1933.

# తొలిపలుకు



అభినవరూపశేఖరులారా!

ఈ ప్రబంధమిప్పటి కిరువదైదు వత్సరముల క్రిందటనే నెరవేరెను. కావ్యరచన కిదియే నూతనప్రవృత్త్యగుటచే, (ప్రమాదోధీమతామపి) యను న్యాయానుసారము, ప్రమాదములుండు ననుసంశయంబున ప్రచురింప నిచ్ఛబొడమకుండెను. క్రమక్రమముగా ఇంక కొన్ని గ్రంథములు విరచింపగలిగినందులకు మిత్రులెందరో యీ గ్రంథముద్రణకై ప్రోత్సాహమొనరించిరి. సవరింపులు కానందున గ్రంథముద్రాణానుకూల ద్రవ్యాభావంబున కాలవిళంబమయ్యెను. నా కాలంబున పండితపుంగవులీ పొత్తమును వీక్షించి ముద్రణప్రయత్న ప్రోత్సాహమొనరించిరి. వారి వాగ్రమ తప్పనిదై అట్టి తరుణంబుననే ముద్రణద్రవ్యం బొసంగెదమని కటకం నృసింహ వీరనశెట్టులు, వాగ్దానమొనర్చిరికాని నాగృహాపరిస్థితులచే వత్సరద్వయకాలంబతీతమైనది. అది మొదలీవరకు మరలి కావ్యమును ముద్రణస్థితిలోనికిఁ దెచ్చి ముద్రింపగలిగితిమి.

ముద్రణసమయమున మేము స్థానాంతరస్థితులమగుటచే సవరణ బహుళమైనను ముద్రణస్ఖాలిత్యము లుండునుగానపాఠకులు యథామతిగ సంప్రతించు కొనప్రార్థితులు.

ఇట్లు విన్నవించునది
గ్రంథకర్త, నివాసస్థానము
ఓరుగల్లు.

# పీ ఠి క

శ్లో॥ అపారేకావ్యసంసారె । కవిరేకః ప్రజాపతిః ।
యథాస్మైరోచతే విశ్వం । తథేదంపరికల్ప్యతే ॥

రసికవతంసులారా,

కావ్యప్రపంచము నిరవధికమైనది. కవి తనమనశ్శక్తి ననుసరించి కవితాశిల్పకళ నుపదేశించును. కవీంద్రుఁడు తన మనోరథము ననుసరించి విధాతవలెఁ గావ్యప్రపంచము నిర్మించును. కవులకల్పనాశక్తి ప్రతిభాతరంగముల నూగులాడుచుండును.

శ్లో॥ శృంగారీ చేత్కవిఃకావ్యే । జాతం రసమయంజగత్ ।
సచేత్కవిర్వీతరాగో । నీరసంవ్యక్తమేవతత్ ॥

కవి శృంగారరస పరతంత్రుఁడైన కావ్యములుగూడ శృంగార స్రవంతి నవగాహన మొనర్చుచుండును. కవి విరాగియైనచో గావ్యములుగూడ నీరసముగా నుండును. నీరసముగా నుండు కావ్యములు సహృదయహృదయరంజకములు కానేరవు. చమత్కృతిరహితములగు కావ్యములు తృణపురుషసదృశములు.

పాఠకులకు హృదయానందము నొసంగి నీతిని బోధించునవియే యుత్తమకావ్యములు. యే విధముగనైనను సుకుమారమతులకు నీతిని బోధించుటయే కావ్యరచనా ప్రయోజనము.

దృశ్యములనియు, శ్రవ్యములనియు, కావ్యములు రెండువిధములు. నటకులచేత రంగస్థలమునందు ప్రదర్శింపదగినవి దృశ్యములు. వినఁదగినవై ప్రదర్శనానర్హములై వెలయు పురాణములు, ప్రబంధములు, శ్రవ్యకావ్యములు ఇవి పండితుల పాండితీచాతురికి నికషోపలములు. అష్టాదశవర్ణనా సహితములగు కావ్యములు మహాకావ్యకక్ష్య నధిరోహించును.

ఆంధ్ర భాషా యోషకు భాషాంతరీకరణమున నిరుపమానసామర్థ్యము గలిగిన కవిత్రయము పెట్టినదే యాదిభిక్ష. ప్రబంధపరమేశ్వరబిరుదంబు ధరించిన ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడవంటి కవు లనేకు లదిమొదలుకొని తమ కవితాకన్యకను ప్రబంధడోలికలం గూడా నుయ్యాలలూపుటకై వల చూపనాగిరి. కూచిమంచి తిమ్మకవి మొదలగు కవీంద్రులు మిశ్రప్రబంధములనే గాక యచ్చ తెనుఁగు ప్రబంధముల సహితము రచించి యశశ్శాలులైరి. పురాతన కవి తిలకుల యాశీర్వాదమే, వారిదయారసమే, యధునాతన కవిశేఖరుల కాలంబనము; ఆంధ్రభాషాలలామకు జీవగఱ్ఱ.

మిశ్రబంధరచనకన్న, నచ్చ తెనుగు పలుకుబడులచే చిత్రితమగు కావ్యరచన, మిక్కిలి కష్టము. కావుననే నంతర్వాణీంద్రులకది సరస్వతీ పీఠము.

## గ్రంథకర్తృ ప్రశంస.

అచ్చ తెలుఁగు ప్రబంధమగు నీ కుబ్జాకృష్ణవిలాసమును రచించిన కవినాథులు శ్రీమాన్ నల్లంతిఘల్ చక్రవర్తుల, ఠంయ్యాల, లక్ష్మీనృసింహాచార్యులవారు, వీరికి, ఠంయ్యాలయని, బిరుదనామము. వీరి నివాసము, వరంగల్లు. గోత్రము, హారితసగోత్రము. జనకుఁడు రంగాచార్యులవారు. వీరు వేల్పుగొండ లక్ష్మీనృసింహస్వామి కరుణాకటాక్షలబ్ధవాగ్విభవానుభావులు, ఆంధ్రభాషాప్రవీణులు, చతుర్విధకవితాప్రబంధరచనా నిర్మాణధురీణులు. ఈ విషయమంతయు నాశ్వాసాంతగద్యవలన స్ఫుటమగుచున్నది. వీరీ యచ్చ తెనుఁగు ప్రబంధమునే కాక నిరోష్ఠ్యాద్యేతర గ్రంథములనుగూడా కొన్ని రచించిరి. వీరి కవితాశైలి సులభశైలి. పండిత పామరజనమున కానందమొసఁగును. పురాతనకవీశ్వరుల పోకడలు వీరి గ్రంథంబున గన్పించుచున్నవి.

ఈ కుబ్జాకృష్ణవిలాసమునందలి ద్వితీయాశ్వాసము నందలి వర్ణ నాంశములు, తృతీయాశ్వాసము నందలి కూర్మబంధము, మర్దళబంధము, ఖడ్గబంధము, మొదలగు బంధవిశేషములును, గర్భితమైన చతుర్విధకందములును, కందగర్భ చంపకమాలావృత్తము మున్నగు వృత్తవిశేషములును వీరి పాండితీవైభవమును జాటుచున్నది.

(కుబ్జావృత్తాంతము)

మధురాపత్తనమును నుగ్రసేనుడు పరిపాలించుచుండెను. ఆతని పెద్దకొమారుడు కంసుడు. అతనికి నూడిగము సేయు దాసి కమల. దీనిభర్త కోమలుడు. ఈ దంపతులు సంతానములేక తపోవనంబున నున్న గర్గమహర్షి చెంతకుం జని, యతనివలన తనకొక కుమార్తెగలుగు ననియు, శ్రీకృష్ణుడు వరించుననియు, విని సంతసించి తిరిగి గృహంబునకు జనుదెంచి పిదపం గొన్ని దినంబులకుం గమలగర్భవతియై సుముహూర్తమున నొకకూతును గనెను. ఆబాలికామణి పేరు కుబ్జా.

(కుబ్జాపూర్వవృత్తాంతము)

కుబ్జా ముప్వంకలు గల శరీరముకలది, ఈ బాలిక పూర్వజన్మమున, రావణుని చెల్లెలగు శూర్పణఖ. శూర్పణఖ పంచవటియందు శ్రీరామచంద్రుని మోహించి తనను వరింపుమని యనేకవిధంబుల వేడుకొనెను. కాని యప్పుడాతం డంగీకరింపలేదు.

శూర్పణఖ పతివ్రతాలలామయగు సీతాదేవిని భ్రమింగబోవంగా లక్ష్మణుడు, శూర్పణఖ ముక్కుచెవులు ఖండించెను. అంతశూర్పణఖ విచారపడి, దుఃఖించుచు రావణుని చెంతకుం జని, తనవృత్తాంతమును, విన్నవించి, జానకీసౌందర్యముల వర్ణించి. వైదేహియందు, దశముఖుని కనురాగము కల్పించి తాను తపంబున కేగెను.

పుష్కరతీర్థమున శూర్పణఖ పదివేల వత్సరములు, శివునిగూర్చి ఘోరతపం బొనరించెను. ఈమె తపంబునకు మెచ్చి, శివుడు

ప్రత్యక్షమయ్యెను. శూర్పణఖ లోకాభిరాముఁడగు శ్రీరామమూర్తిని నాకు భర్తగా నొసంగుమని వరం బడిగెను.

శివుండా యువతినిజూచి, శూర్పణఖా, ద్వాపరాంతంబున నీ రాముఁడే కృష్ణుఁడుగా నవతరించి నిన్ను చేపట్టగలఁడు. విచారపడకు మని వరంబిచ్చి అంతర్హితుఁడయ్యెను. ఇది కుబ్జాపూర్వవృత్తాంతము.

ఆ కారణముననే శ్రీరాముని యవతారమగు శ్రీకృష్ణుఁడు, మథురాపట్టణమున దేవకీవసుదేవులకు, జన్మించి, యశోదాదేవి ప్రేమ సర్వస్వమై, మనోహరములగు లీలలచే, నా బాలగోపాలము నానందా బ్ధిలోమునుఁగ జేసెను.

ఒకనాఁడు కుబ్జ కంసునికి సుగంధద్రవ్యముల తీసుకొని వెళ్లుచుం డెను. అప్పుడే రాజమార్గంబున కంసునిచే నాహూయమానుండై శ్రీ కృష్ణుఁ డక్రూరసహితుండై గోకులమునుండి విచ్చేయుచుండెను. కుబ్జ తన యపాంగప్రసారమును కృష్ణునిపై బఱపి యాతనిని పరిమళ ద్రవ్యముల గైకొనుమనెను. అతఁడు గ్రహించెను. శ్రీకృష్ణుఁడు, మువ్వంకలుగల కుబ్జయొడలు, చక్కఁగ నొత్తఁదలచి, తత్పదంబులమీఁద తన పదంబులనునిచి హస్తాంగుళిద్వయమాత్ర మా యబల నడుముక్రింద నిడి మీఁదికి లేవనెత్తగా కుబ్జ వక్రత్వము వీడి సుందరమూర్తియై నిలిచెను. కుబ్జకు కృష్ణునిపై మోహామది మొదలతిశయించెను. గృహమునకు వచ్చి విరాళి గొని మదనబాధ సహింపజాలక పద్మినియను దూతికను కృష్ణుని చెం తకు బంపించెను. కృష్ణుఁ డేతెంచి, కుబ్జమనోరథము తీర్చెను. ఇది యీ గ్రంథమందలి కథ.

## కవితాశైలి.

ఈ కుబ్జాకృష్ణవిలాసము భగవద్భక్తుఁడగు బమ్మెరపోతరాజుచే రచియించబడిన భాగవతము నందును, గర్గభాగవతమునందును గలదు. పదిపద్యములతో నా గ్రంథములయందు నుడువఁబడిన, యీ కథ, యీ

ప్రబంధమునందు మూడాశ్వాసములలో ముచ్చటగా నభివర్ణింపఁబడినది.

కమలాకోమలులు, గర్గమహర్షి చెంతకు జని, తనపూర్వవృత్తాంతము, నడిగి తెలుసుకొను సందర్భమున, కుబ్జాకృష్ణులపూర్వవృత్తాంతమును, మధురములగు కృష్ణలీలలను వర్ణించుటఁజూడ గ్రంథకర్తృసమయోచితకల్పనా చాతుర్యము వ్యక్తమగుచున్నది.

మఱియు నాయాసందర్భములందు దశావతారములను, సుకుమారపద గుంభనముచే నుడువుటయు, మూలగ్రంథములలో లేని దూతికాకల్పనము గల్పించుటయు, నాలోచింపఁ బై విషయము నే ధృవపఱచుచున్నది.

కవితాశైలి పండితపామరహృదయంగమమై కవియొక్క రచనా నైపుణ్యమును, భావగంభీరతను, బోధించు చున్నది. ప్రాచీనకవితల్లజులత్రోవ ననుసరించి యిందు పురవర్ణనము, స్త్రీవర్ణనము, వనవిహారము, జలక్రీడ, మన్మదోపాలంభనాది వర్ణనములు, సరసులహృదయమును నాకర్షించునటుల రచింపఁబడినవి.

ఇందలి రసము, శృంగారము, అది కుబ్జామనోగత రత్యుపాధికమై గోపీలోలుఁడగు శ్రీకృష్ణుని యాలంబనము గలిగి కుబ్జాకటాక్షాద్యను భావసమ్మిళితమై జాత్సుక్యాది వ్యభిచారి భావపరిపోషితమై వనవిహారాద్యుద్దీపన విభావసముజ్జృంభితమై సమగ్రముగ నిందు సాధించఁబడినది.

ఇట్టి యత్యుత్తమమగు యచ్చతెనుఁగు ప్రబంధమును రచించిన గ్రంథకర్తృ కవితా ప్రాశస్త్యము దెలియుటకై, మచ్చునకొకటి రెండుదాహరణము లొసంగెద.

క. చెందొవలఁ దూఱుకన్నులు
కెందమ్ములఁ గ్రేణిసేయ కేరెడడుగులున్

చందురు బురణించెడు మో
మందముగల చెలినిజూడ ౯ నబ్బురమయ్యెన్.

క. విండ్లాబొమ్మలు తమ్ముల
తూండ్లాకేల్ దోయి మిసిమి ౯ తోరంబగు పూ
చెండ్లా గుబ్బలు మెత్తని
దిండ్లాలలి పిరుదులలరు ౯ తెఱవకు దలపన్.

తే. గీ. చెలువలిద్దరు పువ్వుల ౯ చెండులాడు
తరినొకటి నొక్కరితపైట ౯ దవిలిజిక్క
మూడుపాలిండ్లు గలిగిన ౯ ముగుదయనుచు
పొలతులందరు నవ్విరి ౯ పొలుపులెసగ.

క. డాలాపిక్కలు క్రొంబవ
డాలాకెమ్మోవి ౯ తమ్మిడాలాయడ్గుల్
డాలాచూడ్కులు నునుసవ
రాలాజడతీవి బొంగ ౯ రాలా చన్నుల్.

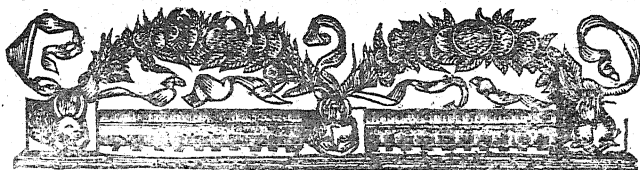
ఈ విధము రసవంతముగ, నీప్రబంధమును రచియించిరి. మరియు నిందలి (73) పేజీయందలి, గద్య, ప్రాచీనులగు, నచ్చతెనుఁగు ప్రబంధ కర్తల, ధోరణి నతిశయించు చున్నదా యను విభ్రాంతిని, పాఠకులకుఁ గల్గించుచు, గమ్మచ్చున దీసినటుల సుకుమారములగు నచ్చతెనుఁగు జానుపలుకుఁ బదులగుబాళించుచు, మనోరంజకమై యొప్పారుచున్నది. ఇటులే (100) వ పేజీయందు వచనరచనయు, (109) వ పేజీయందలి దండకము, కుడియెడమగా దీని ననుకరించు చున్నవి.

ఈ కాలమున నచ్చతెనుఁగు ప్రబంధముల రచించువారలే యరిదిగా గన్పట్టెడిని, అందున నీయాచార్యులవారు మిక్కిలి శ్రమపడి ఇట్టి యుత్తమగ్రంధమును, నచ్చతెనుఁగున రచించి, యాంధ్రభా

షావధూటీ పాదపద్మముల నొక సువర్ణాభరణము, నొసంగి యమూల్య సేవఁజేసి నందులకాంధ్రమహాజనుల కెల్లరకు శ్లాఘనీయులు. వేల్పుగొండయందు భక్తుల నుద్ధరించుటకై, యవతరించిన లక్ష్మీనృసింహస్వామి, వీరి కాయురారోగ్యైశ్వర్యముల నొసంగి, వీరికి గ్రంథరచనా కౌశలమును, నిత్యాభివృద్ధిగా నొసఁగుగాత.

28–11–32<br>
సంస్కృతవిద్యాశాల<br>
ఓరుగల్లు

ఇట్లు<br>
బుధజనవిధేయుఁడు<br>
విద్వాన్ ముదిగొండ వీరేశలింగశాస్త్రి



# పీఠిక

(దాతృ ప్రశంసా)

క. శ్రీకిని కాపురమై వి
ప్రాకలితం బై యనేక ♦ హరిహరభవన
స్తోకంబై సంతతశుచి
కాకరమై యోరుగల్లు ♦ పావనించె భువిన్.

గీ. సరగను ప్రతాపరుద్రభూ ♦ జాని భుజబ
లావనత నొందియుండు మ ♦ హాప్రశస్త
సంపదల కాలవాలమై ♦ సంస్మరింప
దిట్టయైయున్న యోరుఁగ ♦ ల్పట్టణంబు.

గీ. వైశ్యకులమణులు కటకంసు ♦ వంశముక్త
లఖిల సద్గుణవేదు ల ♦ త్యంతసుఖులు
గొంటకులగోత్రు లీశ్వర ♦ కోమలారు
ణాంఘ్రిసంస్మరులయ్యు పెం ♦ వందిరచట.

ఉ. ఆ పరమాన్వయంబున మ ♦ హాంబుధిగన్న సుధాంశుపోలికన్
పాపము తాపదైన్యముల ♦ బాపినకల్పక చంద్రగంగలన్
రూపునుమాపి సజ్జనుల ♦ రూఢిపదార్చ్యల సంతసింపుచున్
జూపడె ధర్మమూర్తియయి ♦ జొక్కనుబాలయసెట్టి యొక్కఁడున్.

ఉ. బాలయసెట్టి ధర్మసయ ♦ భావముల న్వెలుగొందె నొక్క క
న్యాలలితాంగి బెండ్లియయి ♦ న్యాయముదప్పక పుత్రరత్నమున్
దాలిమితోడఁ గాంచెలలి ♦ తంబుగ వీరనసెట్టిపేరునన్
గ్రాలిచరించె బేరములఁ ♦ గాదిలినేసి యశంబుజొప్పడన్.

క. రతికినిసమమై శ్రీ భా
రతిసతుల గుణాదికముల ♦ రంజిలి భువి సం
స్మృతిఁగల్గి యల్లమాంబను
హితమతితో బెండ్లియాడె ♦ హితులు బొగడగన్.

సీ. ఆవీరనశ్రేష్ఠి ♦ యాత్మపత్నినిఁ గూడి
పుణ్యాపగ క్షేత్ర ♦ ములనుఁ దిరిగి
సత్యవాఙ్నియతులఁ ♦ జాలబేరము లాడి
పిన్నపెద్దలలోన ♦ పేరువడసి
దశరధ నృపువలె ♦ తనయుల నల్వుర
గనియెను పెద్ద వెం ♦ కన్న యనఁగ
చిన్నవెంకన్న నా ♦ చెలఁగి మంగయయన
తుదకు శివ్వయ యనఁ ♦ దుల్లఁదూగి

గీ. రతులవిభవ సుభోగభా ♦ గ్యముల నెల్ల
ననుభవింపుచు మిక్కిలి ♦ యార్యసభల
త్యాగరాగవిరాగ సం ♦ యోగభోగ
ములకు తావలమైరి స ♦ మ్మదముఁ గలుఁగ.

గీ. పెద్ద వెంకయ్యశెట్టి తా ♦ ముద్దియ నొక
రితను పెండ్లాడి గేస్తుబా ♦ డి తొలఁగకను
ధర్మముల ధనము వ్రయపెట్టి ♦ ధరణివెలసె
సంతతులనిల్పె నేలపై ♦ సంతుకొరకు.

వ. అందు చిన్నవెంకయ్యశెట్టి తెరంగు వినుపించెద.

ఆ. ఔరయిచటి పున్నె ♦ మబ్బురం బయ్యెడు
జన్నిగట్టులెపుడు ♦ జన్నములకు
నెయ్యి వ్రేల్చుచుండు ♦ నేటగు ప్రాబల్కు
సారముపీను లలర ♦ సొంపుసేసె ౧౦౫

సీ. పూవుఁగుత్తుల నొప్పు ♦ దీవెలపై ఝుమ్మ
ఝుమ్మని మ్రోగెడు ♦ తుమ్మెదలును
కమ్మనిమావులఁ ♦ గలననలనుఁ దిని
కూఁకలేయుచునున్న ♦ కోఁగిలములు
చీఁకటిమ్రానులఁ ♦ జేరి మ్రబ్బులటంచు
నట్టాడుచుండెడు ♦ నమిలిగములు
దెసలనెక్కడనైన ♦ మిసమిసలాడెడు
కస్తురిపిల్లుల ♦ కమ్మతావి

ఆ. చదలనంటుచున్న ♦ జన్నంపుక్రొంబొగ
లౌరదారినేగు ♦ వారియుల్ల
మలరఁజేసె నిచట ♦ నవ్వారి పసులైన
చక్కఁబడుసటంచు ♦ చనువుగలిఁగి. ౧౦౬

ఆ. పోయిపోయి యెదుట ♦ బులితోలుఁబఱచిన
గద్దెపై నిరుసుల ♦ గమిఁగొలువఁగ
గూరుచుండి తెలివి ♦ గుర్తులుఁ దెలుపుచు
హరుసమెడ్డలోన ♦ నగ్గలింప. ౧౦౭

చ. బసుమము మేనఁబూసి చెలు ♦ వంబగు దామెరపూసలక్కునన్
మిసిమిజెలంగవేసి యఱి ♦ మించుజడల్ జిగికావిపుట్టముల్
మసలఁగ కక్కఁపాలయును ♦ మచ్చికమీఱఁగ దాల్చియున్న పె
న్రుసియగు గద్దెనొక్కరుని ♦ నోములుబండగ జూచిరిమ్ముగన్.

చ. కనుఁగొని యంజదమ్ములకు ♦ గాదిలిమ్రొక్కులు మ్రొక్కుఁగుండెబ
త్తిని పౌనకాడ నెన్నుదురఁ ♦ దిన్నగచేతుల జంటమోడ్చిమె
ల్లనరుసివేల్పురాయనికి ♦ లక్కన మెప్పెదు సుద్దివాఁకొనెన్
దనఁదగు పోలుపొందువిని ♦ తమ్ముదలిర్పఁగ సేయునట్లుగన్. ౧౦౯

ఉ. ఓజడదారి రాయవిను ♦ మూరటలేకయు కక్కసంపురా
లోజచెలంగుదాఁరులకు ♦ నోడక నాజవరాలిఁగూడి రా
జేజగతొల్లి పున్నెమరు ♦ దెంచుటచేఁ గడగండ్లబాసి మే
మీజతనంపుఁ దోఁటహరు ♦ వింపెసఁగన్ గనవయ్యెనియ్యెడన్.

ఉ. వచ్చినతోడనే నిటకు ♦ వచ్చితినాఁడు తలంపునీకు వా
క్రుచ్చితినన్న నత్తపసి ♦ కోమలునిం గనివల్కె నెమ్మితో
నెచ్చటికేగెదో యిచటి ♦ కేలరుదెంచితివేది ప్రోలు నీ
కిచ్చటఁగోరు గోర్కులున ♦ వేవియుదెల్పుము పేర్మితోననన్. ౧౧౧

గీ. మధురనాఁప్రోలి లోపల ♦ మనికినాఁది
వేడుకను జేసికెప్పుడు ♦ వీఁకమీఱ
పునుఁగుజవ్వాది గంధముఁ ♦ బూయనిచ్చి
వచ్చెదు వలంతికమలినా ♦ వలపురాణి. ౧౧౨

వ. నా పేరు కోమలుండ మే మిరువురము. ౧౧౩

ఉ. దొడ్డతఃపంబు కల్మిఁగని ♦ తొత్తటికావల ముప్పతిల్లఁగన్
బిడ్డలులేక బెంగగొని ♦ బెగ్గిలికంబును చిప్పిరిల్లఁగా
నుడ్డమొగంబు వేల్పునెద ♦ నొప్పకము త్తికిఁ ద్రోవలేనికా
ఓడ్డెముప్రాసె మాకును మె ♦ ఱుంగగునాయుని యొక్కవేకువన్.

క. కలుఁవరపడిరోసియు నా
యిలు చెలువలకంకెఁ జేసి ♦ యిటు రాఁగనుచూ
తొలిమేననేయు పున్నెం
బులుఁగలుఁగుటవలన మిమ్ము ♦ బొడగంటి మొగిన్. ౧౧౫

క. కారానిపనులు మాచే
గారాబమ్మునను దీర్పఁ ♦ గానగునంచున్
గోరిక నుడివితిమి నిరా
ఘారిక అదతమ్మివిప్పు ♦ పగటిదొరయనన్. ౧౧౭

గీ. ఆలకించుచు జోగితా ♦ నబ్బురమున
కోమలుడుబల్కు సుద్దుల ♦ కుమ్మఁదెలిసి
జరుఁగబోయెడుఁ జరిగిన ♦ జరుగుచున్న
వైనములఁజూచి మాలిమిఁ ♦ బూనివలికె. ౧౧౮

మ. వినువీడుంగల మేల్ మగంబులను ♦ వేవేఘాంచగా సంతువున్
గనిన గాని పునెంబుఁగల్గదని యీఁ ♦ గ్రాల్గంటితో వచ్చి మె
త్తనిమైతోఁడబమందుఁ గాసిలఁగనెం ♦ తంజేసి ముప్పొకలా
డౌనరింపంగల మేలునొందెదని యో ♦ హోతల్చితేఁ జూడఁగన్.

ఉ. నీవుదలంచి వచ్చినవ ♦ నిన్నెరవేర్పగలందు మ్రబ్బుమై
దేవరయిల్లుఁ జేసుమనఁ ♦ దెల్లమికై మఱిబల్కెయోరుసీ
తావరమందు నుండిపలు ♦ దాపులనోములు నోచియుండఁగా
యోపగనైన సంతుగలి ♦ గించుటలేమిని గీమువెల్లితిన్. ౧౧౯

వ. వెండియు జగమ్మున నల్వయు. ౧౨౦

ఉ. సంతువటంచు మొత్తిలిడి ♦ సారెకుమ్రొక్కఁగరాని వేల్పుమేల్
చెంతకుఁజేరి సేతగని ♦ సేతలుసేసినఁగాని వారికిన్
ఘంతముఁ గట్టినట్లు మురి ♦ పంబునుఁజూపెడు సంతుగూర్పకే
వంతల పాలుఁజేసియది ♦ వల్దనువారికి నిచ్చుపెక్కుగన్. ౧౨౧

సీ. సిరిగలవారెనిఁ ♦ జేయు తెగుల్గల్గ
పేదల కాకలి ♦ బెట్టు పెక్కు
సమకూర్చుముదు కని ♦ జవ్వనికివి జాణ
తకుఁగూర్చు తులువను ♦ తగుగొనములు

గలమేటికిచ్చు ని ♦ చ్చలు నఱ్ఱబ్రతుకును
బ్రల్లదునకు నిచ్చు ♦ బ్రదుకునిడుద
తేగముల్ గలవారి ♦ తెగకులేమి యొసంగు
నీలేనివారల ♦ కిచ్చుకలిమి

గీ. గానఁదగనట్టి చెయ్దుల ♦ బూనిసేయు
నలు మొగంబుల వేల్పుకే ♦ కలవరంబొ
ముప్పుదప్పిన ముదుసలి ♦ యెప్పుడైన
సేయఁదగినట్టి పనులను ♦ సేయఁగలఁడె. ౧౨౨

వ. అయినను తొల్లింటి బాముసఁ జేసికున్న కనటునన్మాకు కొడుకులు లేనిది కొంతగలదియై మిగిలిసుగంబు దప్పించినది గావున మీరు వివరించు వివరంబు తేటతెల్లముఁజేసి బిడ్డలుఁగలుఁగు తెఱఁగు లెట్టులనో యేర్పరించుటకు మీ యట్టి పెద్దలవలనం గదా! కొంకులు విడుచుట యనుటయు రుసిచందురుఁడు. ౧౨౩

ఉ. జవ్వనిమిన్న కోమలుఁడ ♦ సారెకు సారెకు మీతలంపులో
నెవ్వఁగ నొందనేల తొలి ♦ నిండిన దోసము మూడువంకలుఁ
నివ్వటిలంగ కన్నెకయు ♦ నెప్పరియొక్క తె బుట్టుదానిచే
మవ్వపుముత్తిగల్గు విను ♦ మానవువంకలడంగు బిమ్మటన్. ౧౨౪

గీ. వెలయమువ్వొక లెఱిగిన ♦ వేల్పుతేని
చెలిమిఁగావించు మగలాగు ♦ సేతతోన
తనివిసనఁ గొల్చికొడుకు నొ ♦ క్కనిని గనును
గానయిలుఁగూర్చి పొమ్ముమీ ♦ క్కనగు తలఁపు. ౧౨౫

క. నావినిరుసి మీసరమున
కావెలఁదుక బలికెముగిత ♦ నందించెడిదా
వావిరి మువ్వంకలు దగి
బోవు పెటుల చక్కఁజేయు ♦ ప్రోడయెవండో ౧౨౬

సీ. అదిగాక కలుసాన ♦ నొందవిన దానిని
ముప్పోకలాడేల ♦ ముట్టుకొనును
ముట్టుకున్నను లాఁతి ♦ ముద్దుగుమ్మలఁ జాల
నెనరు నించుటకేల ♦ నెగడుచుండు
నెగడెపోయతఁడేల ♦ నేనున్నతావున
కరుదెంచు నయ్యత ♦ గ్గనకబొమ్మ
గ్రుడ్డులోపలి పజ ♦ కూరిమిఁగాచగ
దలచియుండెను గాదె ♦ తల్లిదండ్రి
గీ. వలెను బత్తులబ్రోవఁగ ♦ దలఁచిపుడమి
కరుగుదెంచునో లేకయీ ♦ యున్నమిన్న
నొక్కరితఁ బ్రోవ నేతెంచు ♦ నోకలంకు
వీడిపోదె ప్పహారుసంబు ♦ విజ్జపిఁగ. ౧౨౮
మ. అదిగాకింతకు వెన్కబాముసయహో ♦ యూకూనచే కొన్నమై
కొదుకుల్ నాకువటారిసుద్దులను వా ♦ క్రువ్వంగమీ కుంచగున్
ముదితన్ మేమెటుగాంచ గల్గుదుము బెం ♦ పుర్మీర నీముద్దబె
ల్లిదమా దోసములీఁగుచెల్లగునొ తా ♦ ల్మిన్ దెల్పి మన్నింపవే.
క. సిరిపెనిమిటికే తలలో
దురుసగు నేతలనుఁజేసి ♦ త్రుళ్లైనొనాకున్
దరవడిగఁ దెలియుబలుకుము
పరిపరిడెందంబు చెదరె ♦ బమ్మెరఁగలిఁగెన్. ౧౨౯
వ. అనినవిని రుసిమూనికంబు నెట్టన రెట్టించిన సంతసంబుట్టిపడ నా దిట్టరులఁజూచి మీరు తలంకకుడు మీతలంపొడఁగూడు దానిని తేటతెల్లమిఁజేసెదనని యిట్లనియె. ౧౩౦
గీ. మునుపు బహుళాశ్వ్వడను రాచ ♦ పులికివేల్పు
తపసిరాయఁడుఁ దెలిపిన ♦ దానిమీకు

తేట తెల్లమి జేయుదు ♦ తిరిగి తొల్లి
బామునను సేయుదురుసుల ♦ వడఁతికతను ౧౩౧

సీ. మునుపు సీత మగండు ♦ మొనసి తండిరి యూన
కలికితో తమునితో ♦ కానకేగి
పంచవటిని నాకు ♦ పాకనుగట్టించి
సుగముగా నుండఁగ ♦ శూర్పనఖయ
నెడు చెలియే తెంచి ♦ నేలనాయుని చక్క-
దనమునుఁ జూచి త ♦ త్తరముగదుర
వలరాయునికి మారు ♦ వలరాయుఁడగు వీని
పొందు లేని వలంతి ♦ పుట్టుగుపుటుకే

గీ. యనుచు మదినెంచి సంతోస ♦ మగ్గలింప
తాను వలపుమిటారియై ♦ దగ్గరించి
కలికిచూపుల జూచుచు ♦ కలిమిడిగను
బలికె మొత్తని మాటల ♦ బన్నరించి ౧౩౨

ఉ. రాచకొమార నాకువల ♦ రాయని కన్నను మిన్న వొటచే
దోచెను పెండ్లియాడికల ♦ తోయము తీరు మెలంగవచ్చితిన్
బ్రోచెదవో మతిం వెడల ♦ ద్రోచెదవో విపరింపుమన్న నా
రాచకొమారుఁ డొద్దికను ♦ రావణు చెల్లెలితోడ నిట్లనున్ ౧౩౩

గీ. మెలఁత నాతోడబుట్టువు ♦ మెలఁత లేక
యున్నవాఁడదె వానితో ♦ నున్న నీకు
జేజెపట్టునఁ గలమంచి ♦ జెందవచ్చు
ననివరక్కసి విని లక్ష్మ ♦ నుని కదిసియు. ౧౩౪

ఉ. ఓమగనీదు చక్కఁదన ♦ మువ్విళులూరఁగ సేయవచ్చితిన్
నామదికోర్కె దీర్పుమని ♦ నాతుక బల్కిన నవ్వి లక్ష్మణుం

డోమడఁతీన నుంగొనిన ♦ నూడిగమెవ్వఁడు సేయువాఁడనా
తోమటికున్న నూడిగెవు ♦ తొత్తువటంచని బల్కరేపజల్. ౧౩౫

క. అనివిని యిద్దరిచెంగటి
కిని యిటునటుతిర్గితిర్గి ♦ కేకుచునుండన్
గనియొక్కటాలు బతమును
గొనుదశరథుకొడుకు వలపుఁ ♦ గొనకయెనుండఁగ ౧౩౬

ఉ. చక్కదనాల కుప్పయగు ♦ చాననుగ్రమింగిన నన్నుగొందుఁ రం
చొక్కమొయిం దలంచియురి ♦ యుయ్యెలమై జెలువొందగ్రమింగబో
నక్కటయంచు ముక్కుచెవు ♦ లంటగగోయుమటంచు నన్నబీ
తెక్కఁగ జేయునట్టులొన ♦ రించెను తమ్ముఁడుకాఁకు దొల్గగన్.

గీ. ఇటుముకు చెవులుదరిగిన ♦ యింతియేగి
యన్నయగు రావణునితోటి ♦ యున్నదున్న
యట్లు వివరించి సీతహరా ♦ యలనుదెల్పి
తెచ్చుకొననట్లుజేసి య ♦ త్తెఱవపోగిలి ౧౩౭

గీ. అంతటనుబోక కాక్రేని ♦ కంకియుపడి
పుష్కరంబను తీర్థము ♦ బోయియచట
మగపజయు నల్పితబను నె ♦ మ్మదిగసేయ
బూనివిరికందువను చాల ♦ వూన్కిఁజేసి. ౧౩౮

గీ. నరవిపదివేల యేడులే ♦ నరములేక
మిత్తిగొంగకు మదిలోన ♦ హత్తుకొనుచు
సేయగా వెండికొండను ♦ సీమగలుఁగు
గిబ్బతత్తడి రాతుతా ♦ కేరినిలిచె. ౧౪౦

ఆ. నిలచిదుగ్గి మగడు ♦ నెలఁతయేమిటి కోరు
కొనెదవేమొ తెలియఁ ♦ గనుపరుచుమ

టంచు బలుకలేమ ♦ తవరఁగా నిట్లను
వేల్పువేల్పుకొండ ♦ విడిదిజేజె. ౧౮౧

క. నాకోరిక వినుపించెద
చౌకనొనర్పంగవలదు ♦ చక్కనివాడా
రాకొమరుడు రామునికై
జేకొనమదికోర్కె బొడమె ♦ చేయుమన నీనెన్ ౧౮౨

క. ఒకటాలు బతిముబట్టిన
పకపకనగు మొగపురాచ ♦ పట్టినిచే ప
ట్టకటాసాగునె యూర్కొ
మ్మకరుంగునె వానిమెడద ♦ ముందగుకోర్కెల్. ౧౮౩

గీ. ద్వాపరములోన తుదకును ♦ తాతతండ్రి
చెలఁగిదేవకికినిఁ బుట్టి ♦ చెనఁటివజను
ద్రుంపగావచ్చి నిన్ను చే ♦ నింపుగలుఁగు
కలవమును గొనియేలును ♦ గారవమున. ౧౮౪

గీ. అనుచు కోరినకోర్కిని ♦ యుగ్గికంటి
యొసఁగియేగిన పిమ్మట ♦ నొక్కపొద్దు
తోడనున్నంత వరకును ♦ తొలగనిమెద
రాగవునిపైన మెలగఁగ ♦ రానయుండె. ౧౮౫

వ. బాముబామునకు పూవిల్తునకు పూవిల్తుఁడగు రాగవుండు దప్ప మరియొకరి నాకఅదకుతేఁడుఁ గాడని తలంచుచు నుసురులను వదిలె అది వెండియు ద్వాపరము తుదకు మధురయనెడు పట్నంబున కంసునికి బానిసెతనంబుసేయు కమలకోమలులకు జగము తల్లియగు చాలుపేరిటి సన్నవలఁతిని చెరబట్టించిన దోసంబీ బామునగల వేసంబునకు మువ్వంకలు గలిగించి కుబ్జ నాపేరట జెలువారుచుండుననె. ౧౮౬

క. ఈరవళితొల్లి తఱిలోన్
సీరామునికిం దొసంగు ♦ జేసిన దోసం
బారంగ శూర్పనఖయును
బారుగముప్వంకలలరు ♦ బామును బొందుక్. ౧౪౮

ఉ. ఆతఱిలోన రామునిక ♦ యూరెయొనర్చినసె బ్రబెల్లయున్
దాతదలంచి చూచితిగ ♦ వంకలుగుజ్జుతనంబు నిచ్చియీ
నాతుకకావలంబుఁ జన ♦ నల్లనిదేవర కాచునంచు మేల్
వ్రాతలువ్రాసె నీతలఁపు ♦ వాలెము సాగునుబోందు వేడుకన్.

గీ. మంచివారలఁ బ్రోవఁగ ♦ మఱియు బెడ్డ
వారిఁద్రుంపఁగ బామంది ♦ పాడినిలుప
నేలఁబుట్టును కఱివేల్పు ♦ నీకుశూర్ప
ణఖయును నెలంతకలుఁగు వి ♦ న్నానెముగను. ౧౪౯

సీ. అనితొల్లికతఁ దెల్పి ♦ యదుగుడంచవి బల్క
మదికోర్కెఁ దెల్పె నె ♦ మ్మదిగనాకు
బుట్టెడుకొమరిత ♦ ముప్వంకలలరిన
కఱివేల్పుతోడఁ జ ♦ క్కనగుననుచు
నుడిగితిరయ్యయో ♦ పుడమిని దేవర
యెచ్చటఁ బుట్టునిం ♦ కెచటబెఱుగు
నెవ్వరెవ్వరిఁ బ్రోచు ♦ నెదిరించుమూర్ఖుర
నెవ్వరిఁ దెగఁజూచు ♦ నవ్వడిగను

గీ. ఎట్టిపున్నెపువానికిఁ ♦ బుట్టఁగలఁడో
వారివక్కణమంత య ♦ వ్వారిఁగాఁగ
తెలియఁబలుకుము నాయెడఁ ♦ దిరముఁగలుఁగ
కనికరంబార కన్నయ్య ♦ కతనువినెద. ౧౫౦

వ. అని వేడుకొనిన నక్కమలకోమలులకు తపసిరతనం బిట్లనియె.

5

క. మీవీఁడు జేనికన్నగు
దేవకుడను రాజుకూఁతు ♦ దేవకియనఁగా
రావెలఁదుక యందునుకతి
దేవరయుంబుట్టి జగము ♦ తీరికసేయున్. ౧౫౨

వ. అదెట్లంటిరేని నేలపడంతి గోరిన తీరుగ, నేలకేతెంచి వలుగాకి పజలనెల్లతునిమి, నెవరిచే నెవరు బాగుపడవలయునో, చావు నొందవలయునో, అట్టివివరంబులు, నెరవేర్చి ప్రేపల్లెలో నందుని యింటనుండి కాగలచెయ్వుల జరుపుచున్నంత కంసుని పంపునయు క్రూరుండనువాడు మధురయను ప్రోలికిరా రాచదారిఁ గన్నయ్యా యేతెంచి నీకుపుట్టుగు నొందు మూడువంకలు గలమగుదకు.

ఉ. చక్కదనంబు లిచ్చునని ♦ జగ్గెడువక్కణమంతఁ దెల్పినన్
జొక్కుచు కోమలుండు తన ♦ జోటికతోరుసి చందమామకున్
మ్రొక్కికరంబుగా సెలువుఁ ♦ బొందిసుగంబుగఁ బ్రోలుచేరియున్
మిక్కుటమైన బుత్తులను ♦ మేలుగనుండిరి నోలలాడుచున్. ౧౫౪

గీ. అనుచు వివరింప ♦ వివ్వచ్చు ననుగుకొడుకు
కొమరుడిట్లని బల్కె మ ♦ క్కువ చెలంగ
వెన్నునిసుమాళమగు కత ♦ విరివిసేయఁ
దగుదువనరుసితెల్పె సం ♦ తసముతోడ. ౧౫౫

సీ. ముందుసోకులపాలు ♦ నందిపుట్టిన రాచ
తరటులనెల్లనుఁ ♦ దాల్పలేక
పుడమిబమ్మనుఁ జేరి ♦ యడుగులపై వ్రాలి
తనపాటుదెల్పఁ ద ♦ త్తరముతోడ
వేలుపు ముక్కంటి ♦ వేలుపు పెద్దయు
పుడమి చేడియఁగూడి ♦ పోయిపోయి

ఓలం బీటలు వేసి యెక్కిపలు మా ♦ ఉల్ దియ్యలేక న్వడిఁ
గోలందూ టూనరించి దారకుచెయిం ♦ గుత్తించి ద్రావెన్మసన్.

ఉ. వెన్నుడు సేయు సేతలకు ♦ వ్రేఁతలు నోర్వగలేక పోయినూ
విన్నపమాలకించుమని ♦ వేఁడుచు నీకొమరుండు పెర్గుపా
ల్వెన్నలదక్క నీ కయిలు ♦ పీడులదాగి సరానకావలిఁ
గన్నెలనుంచి బోవకడ ♦ కన్వేసమూతికిదుద్దిపో మెడున్. ౧౭౪

క. మగనాలి నొకతెఁ జేరియు
మగనికినిన్ దెలుపుతీరు ♦ మగపోడుములున్
దగవివరింపఁగ నాకుం
దగుదువటంచని చెలుంగుఁ ♦ తమితోలాగెఁ. ౧౭౫

క. ఏమనిఁజెప్పుదు మమ్మరో
మామాయిండ్లకును మెట్టి ♦ మసజవ్వనులన్
వేనూరు కన్నుసన్నల
దామగ పనిసేయుజొచ్చు ♦ దగవెయశోదా. ౧౭౬

ఆ. నాకొమారుడింట ♦ నమ్మి నిద్దురఁబోవ
దూడతోక జుట్టు ♦ తోడగట్టి
కొట్టినంతనీడ్చె ♦ కోయనియుత డేడ్వ
నగుచు చూచెతగవె ♦ తొగలకంటి. ౧౭౭

క. కలవారి కొడుకటంచని
పలువితముల నోర్పుఁ గల్గిఁ ♦ పబలితిమమ్మా
చెలియెట్టులఁ జెప్పెదొబు
ద్దులు పసిపాపండు సేయు ♦ తొడుసులుగావె. ౧౭౮

ఆ. అనుచు దెలిపినవ్రేఁతల ♦ ననిపికొడుకు
నేతలను పాటిబట్టక ♦ చెలఁగి యొక్క

పూటపెరయింటి కేగి యిం ♦ పుగను పెరుగు
మ్రుచ్చిలించియు దాగెడు ♦ బుడుతఁజూడి ౧౭౯

ఆ. కేలకోలను దూలించి ♦ జాలిమాలి
దుడుకుపనులను జేసితే ♦ దొంగయనుచు
కోలజళిపింప బరుగెత్తి ♦ గుమ్మముదరిఁ
జేరి కంబాలనడుమను ♦ దారుచుండ. ౧౮౦

శా. అమ్మా యెన్నడు నిట్టిచెయ్వులను నే ♦ యంబోనుదర్ గొట్టకే
నెమ్మిం జూడుము ప్రేతలాడు నుడుగుల్ ♦ నీగుండెయుందామరన్
నమ్మం బోకు మటంచు వేడుకొని వి ♦ న్నాణెంపు గందమ్ములన్
ముమ్మారంబుగ నీరుఁజాఱలలి ♦ మోముం ద్రిప్పి తా నేడ్చినన్.

చ. విడువక యయ్యశోదచెలి ♦ వెన్నునితో సరిదిగ్గి మోమునన్
బుడిబుడిచేఁ జెమర్పనికఁ ♦ బోయునికట్టనుఁ జూపిపట్టఁగా
నెడయయి తల్లికిన్నరమ ♦ లెచ్చెనటంచును చేతజిక్కనన్
బుడతని ద్రాకుఱోటికిని ♦ బొట్టకుఁద్రాటనుఁ గట్టెఁగట్టినన్. ౧౮౨

గీ. పోరుతపసితిట్టు ♦ పొందుజక్కుల జేసి
కొడుకులిరువు రేగి ♦ పుడమిజమున
పొంతజోడు మద్దు ♦ లెంతయునై యున్న
వానికడకుఁ బోయి ♦ వ్రాల్చెఱోల. ౧౮౩

గీ. రక్కసులు చాలబెట్టెడు ♦ రాపిడికిని
విరివి వేఁ్రవల్లె విడనాడి ♦ బృందయనెడు
కానలోఁ జేరిగొల్లలు ♦ కఁడకఁదక్కి
గొలువఁగానుండె సుగములఁ గొనివతారి ౧౮౪

గీ. లేఁగపేరిటి సోకును ♦ లేటుఁ జేసి
కొంగరక్కసుఁ జీలిచి ♦ చెంగుమీఱ

యఘుడ నేఁడు సోఁకుసప్పమై ♦ యలరనోటఁ
జొచ్చిమైఁజీల్చి గొల్లల ♦ జోకమునిచె. ౧౮౪

సీ. జమున పొంతను గొల్ల ♦ చట్టముతోఁ సద్దిఁ
గుడుచుచు దూడల ♦ గుంపులొకట
మేయుచునుండఁగ ♦ మిందోవరుల పెద్ద
యేతెంచి లేఁగల ♦ నెత్తుకొనియు
మరుఁగుబడన్ సేయ ♦ మానకకన్నయ్య
దవ్వుగాలేఁగలుఁ దాటెననుచు
మీరలీ సద్దులఁ ♦ ద్రింగుడటంచని
వెతుఁకఁగా నేగెనా ♦ వెనుకనెమటి

గీ. నలువవిచ్చేసి గొల్లపి ♦ ల్లలనుఁ గవిని
దాచి తనచోటికరిఁగిన ♦ తలనుకట్టి
సకుఁడు వేంచేసి బమ్మమ ♦ చ్చరముఁ దెలిసి
వేఱెఁపిల్లలలేఁగల ♦ వేసమూని. ౧౮౫

క. మేపెడువాఁడుం దానయి
మేపుచు మలుపుచునుఁ దానె ♦ మేయుచు సిండ్లన్
బాపలు తల్లుల లేఁగలు
జేపెడు నావులనుఁ గలసి ♦ చెలమిగనుండెన్. ౧౮౬

గీ. ఇటుల నాస త్తిఁగలుఁగగ ♦ నింటియందు
కానయందలి చెరలాఁడఁ ♦ గా మఱిపెఱ
వారిఁగానావులకు గొల్ల ♦ వారలకును
కానుపించకఁ దానెయై ♦ గడిపెనేఁడు. ౧౮౭

ఆ. ఒంటిప్రోఁగొక్క నాఁడు మే ♦ లంటివచ్చి
గొల్లబుడుతల దూఁడల ♦ గుంపులఁగని

తొలిటిరూపులు విడనాఁడి ♦ తుల్లఁదూఁగి
కలిమి చెలిజేసిరూపులఁ ♦ గలిఁగెనేమొ. ౧౫౯

గీ. అనుచు కతివేల్పునడుచుచు ♦ న్నంతనలువ
వచ్చి క్రేవుల వ్రేపసిఁ ♦ బాపలెదుర
మెలఁగఁగాఁగని తనుఁదాచు ♦ మలగవికినిఁ
బోయి నిదురించు క్రేవులఁ ♦ బుడుతలఁగని. ౧౬౦

ఆ. బమ్మగ్రుడ్డులోని ♦ పజలనెల్లను సేయు
నట్టినన్నెదిర్చి ♦ యడరులేకఁ
బుట్టఁజేసె గొల్లఁ ♦ బుడుతలఁదూఁడల
నేమిఁజెప్పవలయు ♦ నితనిపగ్గె. ౧౬౧

మ. అని లోలోనఁదలంచుచున్నఁ దలలో ♦ నయ్యారె కన్నయ్యరూ
పునుఁదప్పన్ జగమేమియుం గనక్రమ ♦ బ్బున్నవ్వఁదోడ్తోడ మే
ల్కని నేనెంతటిమోసపోతి జగము ♦ ల్గావింప మన్నింపగ్రి
న్నన సోలింపఁగ మన్నియుండితనినే ♦ నాగెల్చియోడించుటల్.

వ. అని తలంచి యంచనుడిగ్గి కేల్ తమ్ముల నెదుటఁగీలించి జోహారు లొనర్చి తనవలన జరిగిననేరంబు సైపుమని యగ్గించి వెండియు.

క. ముమ్మారుహాజ్జఁ దమ్ముల
నెమ్మది తలబొమిడికంబు ♦ నెలరతనపుడాల్
గ్రమ్మఁగ మ్రొక్కిడి పొగడుచు
నిమ్ములకై యతనియాన ♦ నేగెఁగొని మనన్. ౧౬౨.

వ. వెండియు.

సీ. ఆవుపేరిటి నల్లఁ ♦ ద్రావుఁడుఁ దెగటార్చి
తనయన్నతోఁ బ్రలం ♦ బునిఁ దునుమఁగ
నేసికాళియుఁ బట్టి ♦ గాసిలఁగావించి
మడుగులో నీటినిమంచిఁచేసి

ఆలమందలు గొల్ల ♦ లార్చుచు కేల్మోడ్ప
కార్చిచ్చుమ్రింగి చొ ♦ క్కముఁగఁ గాచి
చెలఁగివ్రేతలమేలు ♦ చీరెల ప్రుచ్చిలి
తబసుఁ యిల్లాండ్రు ♦ తగినబగితి

గీ. తెచ్చియిచ్చిన మేల్బువ్వఁ ♦ దినికడంగు
పెద్దగొల్లలు సురతాణి ♦ పేరజరుపు
జన్నమునుమాన్చిగుట్టక ♦ చ్చంపుబత్తి
జేసివిందులొనర్చినఁ ♦ జేజెతేఁడు. ౧౯౬.

మ. కినుకన్ దొమ్మిదిమ్రుబ్బులంగలిపి ప ♦ గ్గన్ బంపవిచ్చేసియు
ల్లనవ్రేపల్లెను బృందకానఁగురియన్ ♦ లావైనరాల్ జల్లులన్
గనిగొల్లల్మొఱవెట్టి కావుమనఁగా ♦ గట్టొక్క కేల్ గోటితో
డనె లేనెత్తివటారివ్రేఁతలనువ్రే ♦ లఁ గల్మియాల్మందలన్. ౧౯౭

వ. జాకుండ తన నెఱజాణతనంబున వినువీఁడు నాయుం డేడురాతిరి బవళ్ళు వానఁగురిపించిన సుంతైనఁదూలకున్నంత నెవ్వరపడి జఱ్ఱుజఱ్ఱుననే తెంచి నేలనుఁబ్రోవఁగాఁ బుట్టినముప్పోకలాఁడుఁ గాని మానిసిఁగాడని తెలిసి నజ్జదమ్ముల కెరఁగి యగ్గించి యక్కన్నయ్య యానతింగొనిఁ దనయింటికిన్ జనియె నంత నొక్కనాఁడు తామరపొక్కిలికై పస్తుండు పూట నొరునాడునందుండు జమున జలకంబునందానంబాడుచుండ సందరపుతేని బంటొకండతనింబట్టుకొనిఁబోవఁ కఱివేల్పది విని వాని గొటికికింజని తగిన మన్ననలం జెంది పితరునిందెచ్చె కావున నాప్రోడగాఁతుగొనియాడ నెవరితరం బిదియుంగాక. ౧౯౮

కం. తత్తరములేక వెన్నుఁడు
కత్తెరపున్నమఁజెలంగఁ ♦ గల నెలలోనన్

సత్తువఁగనొక్క రేయిన్
బుత్తిఁగగుంపనెడు నన్నఁ ♦ బొందినకానన్. ౧౯౯

మ. మరుగంజోగుల గుండెదామరలు వే ♦ మాడ్పన్దలారింప సం
దరపుంగూఁతురుచన్నుబంతులను ని ♦ ద్దాపుల్కలుంబుట్టగ
క్కరమారాల్గరఁగన్దలిర్పఁ జిగి మొ ♦ క్కల్ద్దివెలుంజెట్లులే
సరికెందామరక్రేఁగనుందుగలతె ♦ స్సంజూడ్కిసొంపారఁగన్. ౨౦౦

ఉ. పిల్లనఁగ్రోవిబాడినను ♦ ప్రేచెలులెల్లరు విన్కితోడనే
చల్లనజందమామ వెదఁ ♦ జల్లఁగ రాతిరివచ్చి వల్పుఁజొ
త్తిల్లఁగవట్రువౌ చనులఁ ♦ దిద్దినకస్తురిగందముంజవా
దెల్లనుమేనునంటచెలు ♦ వెక్కఁగఁగౌఁగిలియిచ్చివెండియున్. ౨౦౧

కం. వ్రేఁతయువెన్నుఁడుమఱియున్
వ్రేఁతయువెన్నుండునిట్లు ♦ వేలకువేలున్
జేతులు బుజముల నిడుకొని
బ్రాఁతిగవట్రువగనిలిచిబాడిఁదిరుఁగుచున్. ౨౦౨

తే. గీ. జోటికలువెన్నుఁడీతెగ ♦ నాటలాడు
పాడనుఁజూడఁగ పదునెని ♦ మిదియుగణుతి
బమ్మవూటలు నొక్క రే ♦ బవలుఁజేసి
హాళిఁజెలువందవ్రేఁతల ♦ ట్లాటలాడ. ౨౦౩

తే. గీ. ఇటులవ్రేతలతోఁగూడి ♦ యించువిల్తు
దురములోఁగలమేరకుఁ ♦ దొంగలించి
పలువితంబులవారితో ♦ జలకములను
వేడ్కనాటాడిబంచెన ♦ వ్వాలఁదులమఱి. ౨౦౪

కం. అబ్బురమగు చెయ్వేలత
బ్బిబ్బేమియులేకఁజేసి ♦ ప్రేముడిమందన్

గుబ్బకొనుతల్లిఁదండ్రుల
నిబ్బరమునుఁజూచి మెదిలె ♦ నిండినవేడ్కన్. ౨౦౫

వ. అంత సంతుకొఱకు తోఁటంజేరిన కమలకోమలులు రుసినాననొంది
సుగంబుగా నిల్లుంజేరి. ౨౦౬

క. ఉన్నంత కొన్నినాళ్లకు
క్రొన్ననవిలుకాని రంతు ♦ కొనసాఁగఁగ మే
లెన్నుచు చెరలాడెడుఁ దల
గ్రన్నననెల మసలెను బయ ♦ కారమెలర్పన్. ౨౦౭

గీ. కొలఁది నడుకలపసఁ దీఱె ♦ కోర్కెలూరె
చిట్టుములు మీఱె, చెక్కుల ♦ చెల్వుఁజాఱె
పెలుచమున్గోరె, మోము వె ♦ ల్వెలుకవాఱె
పొట్టయలరారె చవులనుఁ ♦ బొందగోరె. ౨౦౮

గీ. అసలుఁ బుట్టుగుపైవ్రాలు ♦ మిసిమి తేటు
లనఁగ నలుపెక్కె చనుమొన ♦ లలరెఁ జెలికి
దపసి కన్వావవెలుఁగులఁ ♦ దనరుకలువ
యనఁగ పొక్కిలివిప్పె న ♦ య్యతివకంత. ౨౦౯

క. చీటికి మాటికి మన్నన్
బోటికిఁ దినబుద్ధివొడమె ♦ పొటుకున యలఁతల్
వాటిలె నిట్టూర్పెదగెను
నేటుఁగ ముమ్మూర్మ నెలలు ♦ నిండినయంతన్. ౨౧౦

ఆ. మంచితోయమునను ♦ మగువకు గన్నెక
బుట్టెనమ్మ లక్క ♦ లుట్టిపడఁగ
సంతసంబుతోడ ♦ సలిపిరి పురటాలి
కి పదివూటలరుఁగఁ ♦ గేరుచపుడు. ౨౧౧

ఆ. చానలెల్ల జెలికి ♦ సంపెఁగినూనియు
దలకునంటి కమ్మ ♦ నలుఁగుఁబెట్టి
నీటుఁ గుల్క తావి ♦ నీటిని మజ్జన
మాడఁజేసిరపుడు ♦ పోడిమిఁగొని. ౨౧౨

సీ. పుట్టిన కూఁతునుఁ ♦ బొడఁజూచి తండ్రి
ముత్తికిఁ ద్రోవ యీ ♦ ముగుదయనుచు
మువ్వంకలునుఁ గాక ♦ మోము కోమలికము
ముజ్జగంబుల చాల మురువుఁజూపు
ననిబెద్ద సంతోస ♦ మను సందరంబులో
నోలలాడుచు నెడఁ ♦ జాలిమాలి
తతిమీరకుండఁగ ♦ దగిన చెయ్వులఁ దీర్చి
బిడ్డచే గలిఁగిన ♦ బిరుదమనుచు

గీ. సాగి నందునిపల్లెలో ♦ చదలుకాపు
లలర బెరుఁగుచు నున్నట్టి ♦ కలిమి నెలఁత
మగఁడు కన్నయ్య యెంతటి ♦ మానిసనుచు
తెలిసి తెలియని యట్లుండె ♦ తెలివిఁ గలిఁగి. ౨౧౩

ఆ. అప్పు డప్పడాలు ♦ నరిసెలు మండెంగ
లట్లు బుబ్బడములు ♦ పిట్లు మణుఁగు
బూలు దోసెలిడ్డె ♦ నాలు నేవెలుగారె
లప్పచులునుఁ బుణుఁగు ♦ లొప్పఁజేసి. ౨౧౪

ఆ. తెలుపుఁగలిగి మిగుల ♦ మిలమిలరాలెడు
బోన మఱిఁటికాయె ♦ పొందుపరచి
పులుసు పప్పుకూర ♦ పులుగము వేర్వేర
వంట లమరఁజేసి వలఁతుఁలపుడు. ౨౧౫

తే. గీ. గొప్పమేకములపులుఁగుల ♦ గొఱ్ఱెగముల
దెచ్చి వేర్వేఱఁదఱఁగియు ♦ పచ్చిమెఱచి
లోన మేలేరికఱుకుట్లు ♦ లుసుదలిపఁ
బూని సేసిరినిప్పుక ♦ లూనిచెలఁగి. ౨౧౬

ఆ. వె. క్రొత్తకుండలందు ♦ కోసినపొలసుల
పులుఁగునంజుడులను ♦ పొందుపరచి
కారముంచినూనెఁ ♦ గట్టాఱికుట్టాఱి
పలువితంబులొప్పఁ ♦ బదిలఁబఱచి. ౨౧౭

కం. కొంతన్నమ్మనతియ్యన
కొంతన్నుల్లనఁగనేసి ♦ కోర్కెలొదవఁగా
యింతులు మెల్పంతులునే
మంతులఁ గొప్పాలను దుఱిమి ♦ మదిమదిమీరన్. ౨౧౮

కం. సింగారమలర నెలఁతలు
పొంగలిపాలోగిరంబు ♦ పులిహోగిరమున్
ముంగలనిడి దేవరలకు
పొఁగిజలక మెదుటఁ వార్చి ♦ పొదలినబగితిన్. ౨౧౯

కం. ఒకచేకల్లుంగొని వే
రొకచే పొలపంబుఁదీసి ♦ యొకఁడరఁగొనఁగా
సుకముచెలఁగనిచ్చుచు పే
ర్మికలుట్టిపడంగ ♦ ద్రావిమేలనిమెదలోన్. ౨౨౦

తే. గీ. ఇంటి తెరవర్లబోనము ♦ మించియున్న
వెఱ్ఱినీళ్ళనుచేకొని ♦ వేడుకలను
మీఱఁద్రావుచు నువ్విళు ♦ లూరపెరసు
లారఁగించిరిలాహిరి ♦ నగ్గలింప. ౨౨౧

కం. కలువందుగలుఁగు గోనములు
నలరారఁగ యానియాని ♦ కలబందుగులున్
పలుమారు రోదలుఁ బెట్టెఁడు
తలయాపను లెల్లమాని ♦ తరలిరి మేటుల్. ౧౧౨

సీ. ఒకఁడు పాటలఁ బాడి ♦ కోకిలకి వేసంబు
బూని చిందులుఁ ద్రొక్కు ♦ బుద్దిమాని
ఒక్కఁడొక్కనిబట్టి ♦ చక్కఁగఁ గౌఁగిట
నొత్తికల్ద్రావించి ♦ నోదుగ నేయు
యొకసక్కెమాడుచు ♦ నొకఁడు చియ్యనునోట
బెట్టిలేదని కేలు ♦ వేయుచుండు
తనచాయదనయట్లఁ ♦ దనరతిగ్గాడిన
బట్టఁబోయితురీనఁ ♦ బడునొకండు.

తే. గీ. యిటులక్కైపును వేపట ♦ మెసకరింప
మేనులూఁగఁగ నడుకల ♦ మిసిమిఁదోలఁగ
నెఱులు రేగగ కన్నుల ♦ మెఱుపు లెదుఁగ
పవ్వళించిరి బడలికఁ ♦ బడి తలంప. ౧౧౩

కం. ఇంతులరతనములందఱి
బంతులుసాగించి బువ్వ ♦ పళ్ళెరములలో
సంతుగ బెట్టిన మెసవిరి
పంతుగమిత్తులునుతోడి ♦ బందుగులుపజల్. ౧౧౪

ఆ. వె. వెలఁది కూఁతుకొరకు విందులుఁగావించి
మిసిమిగోలుసులలరు పసిఁడితొట్లె
గట్టిబిడ్డనుంచి ♦ బెట్టుఁగ చెలులంత
జోలబాడిరచట ♦ మేలుమీఱ. ౧౧౫

ఆ. పెద్దలంతఁగూడి ♦ పేరిమిఁదళుకొత్త
పెలుచకుబ్జయనేడు ♦ పేరుఁబెట్టి
రేఁబెరుగుపాప ♦ బూటఁబెంచిరిపది
యారుగణుతియేడు ♦ లరుగునంత. ౧౨౬

తే. గీ. అప్పుడప్పుడు తలిదండ్రు ♦ లబ్బురంపు
సేతలనుసేయు కన్నయ్య ♦ చెన్నులెన్ని
మాకొమార్తెకు మగఁడైన ♦ మంచిదనుచు
బలుకముసిముసి నగవులు ♦ పడఁతినవ్వ. ౧౨౭

తే. గీ. పుట్టినదిగోలెదురసుల ♦ పోవడములు
లేకకన్నియలనుఁగూడి ♦ వీఁకనాట
పాటలనుబ్రొద్దుబుచ్చుచు ♦ పలుకువలన
కన్నయగొనాలనెల్ల చ ♦ క్కవనిఁదెల్పు. ౧౨౮

ఉ. మందయశోదయింటికిని ♦ మాటికిమాటికివచ్చి పోవువా
రందఱు నల్లమేనిదొర ♦ యబ్బురవుకాకతతెల్లఁ జెప్పఁగా
విందుగవీనులన్వినుచు ♦ వేడుకఁజెందుచు మైగగుర్పఁగా
నందయశోదలేమిటి నో♦నర్చిరొ బాగెముగల్గుచెయ్వులన్. ౧౨౯

వ. ఇట్లు మధుర యను పట్నంబున డెందంబుకొందలబడనీక నంద కొమారుని యడుగుదమ్ములకై జోహారుసలుపుచు కన్నులఁ గన్పడు బాగెంబునకై యెదిరి సూచుచు కంసునిరాణికి పూట పూటకు తావిగలగందంబులిచ్చి వచ్చుచుండెనట. ౧౩౦

క. దుగినుని బసనుండియు ము
జ్జగముల మేలరయఁదలఁచి ♦ సయ్యనవచ్చెన్
జగడాల తిండిరుసిరా
జోగినేలకు నొక్కనాడు ♦ హాయొయలుఁ జెలంగన్. ౧౩౧

సీ. మునుమున్నె మథురకుఁ ♦ జను దెంచి కంసుని
చే గారమునుఁ జెంది ♦ చెప్పెనప్పు
డేకతంబుననుండి ♦ యీావుల మొదవుకు
సరిఁదూఁగు మొదవుల ♦ చాలువ్రేలు
తలఁపనందుడుయశో ♦ దయు రోహిణియు వసు
దేవుఁడు దేవకి ♦ తెగయదువులు
మొదలుఁ గాఁగలవారు ♦ చదలు కాపులుఁగాని
మానుసులునుఁగారు ♦ మఱియుఁదొల్లి

గీ. కాలనేమివినీవును ♦ గానపుడమి
గావబుట్టిన కఱివేల్పు ♦ గాని కట్ట్రి
చెలియు చెడువులుఁజేసిన ♦ చెనఁటిపజను
జంపిపాడిని నిలుపు నీ ♦ జగమునందు ౨౩౨

సీ. మిన్నుబల్కిన పల్కు ♦ లెన్నిబీతునుఁజెంది
పసికూనలనుఁ ♦ జంపపట్నములకు
పల్లెలకీవంపు ♦ బలగము నందఱి
వ్రేపల్లెలోనున్న ♦ వెన్నుఁడకట
తెంపరియైఁ జంపె ♦ దెలియదు నీకది
యనిరుసి చందురు ♦ డరిగెనంత
దేవకి కడుపునఁ ♦ జేవఁగా బుట్టిన
కొడుకుల నార్వురఁ ♦ గూల్చి పిదప

గీ. చెలియలినిఁ బావఁదలిఁదండ్రిఁ ♦ జెరనుబెట్టి
కువలయాపీడమను నేనుఁ ♦ గును నెదురను
ముష్టికునరిష్టు చాణూరు ♦ మొదలుఁగలుఁగు
బిరుదులను రచ్చలోనిల్పి ♦ బెట్టుచెడక. ౨౩౩

గీ. ఎల్లగొల్లలు విచ్చేయ ♦ విల్లునన్న
జన్నమును సేయునెపమును ♦ బన్నిచెలులు
మంతురులుఁ దానుతలపోసి ♦ మందనున్న
వారిరప్పింపఁ దలఁచె న ♦ క్రూరుచేత. ౧౩౪

సీ. కంసునియానచే ♦ కదలి యక్రూరుండు
క్రేపల్లెకేగిన ♦ వేడ్కనొంది
నలమేని దొరయు మ ♦ న్ననసేయ హరుసించి
తనరాకఁ దెలుప నం ♦ దయునుఁగూడి
విలునన్నజన్నము ♦ వేడుకఁజూడగ
పన్నుఁగ నన్నతో ♦ బయనమైన
తరువాతి నందుండు ♦ తగుపెద్దగొల్లలు
మిసిమి పాల్పెరుగులు ♦ మేల్దినుసులు
గీ. మొదలుగాగల కానుకల ♦ మొనరిరాగ
మధురకేతెంచు తెరువులో ♦ మరునిగన్న
తండ్రిచూపించె తొల్లింటి ♦ తనదురూపు
బగితితోఁజూచె నక్రూరు ♦ డోగిజమునను. ౧౩౫

ఉ. ఎప్పటియట్ల కన్పడిన ♦ యేలికవెన్నునిజూచి తేరుపై
జప్పున నెక్కి వేనడచిసొరగు ♦ పట్నముఁ జేరితోఁటలో
జప్పరమందు నిల్పియు బ ♦ జారున రానొకచాకివల్వలుఽ
గొప్పరమందు నుండఁ దల ♦ గొట్టి వళావళిఁదాల్చి రొప్పగన్.
వ. అంత బోయిపోయి. ౧౩౬

ఆ. సోగులిచ్చువాని ♦ చోటుకు వేంచేసి
వాడొసంగు సరులు ♦ వరుసదాల్చి
కలుములిచ్చువాని ♦ కలకును విడనాడి
త్రోవవచ్చుచుండ ♦ తొట్రుపడుచు. ౧౩౭

క. ఆతీరుఁ దారినడుచుచు
పూతకునై గందముఁగొని ♦ మువ్వంకలచే
నాతుకకుబ్జయు రాఁగై
నేతలకాకోరఁ గొనఁగ ♦ చిక్కని వేడ్కన్. ౨౩౯

గీ. కట్రిమనుమడ నేనేమి ♦ కతలుఁజెప్ప
దచటి కెదురేగె మువ్వంక ♦ లలరుచున్న
గుజ్జునా చెలిగందము ♦ గొనియొడయుని
కియ్యఁగా బోవగనివెన్నుఁ ♦ డిట్టులనియె. ౨౪౦

ఉ. ఎవ్వరిదానవీవు కుల ♦ మెయ్యది నీకిడు పేరదేమో క్రో
యివ్వలవున్న గందముల ♦ నెవ్వరికియ్యఁగ నేగుదానవో
నవ్వడిదెల్పుమన్న హరు ♦ సంబున దెల్పెను రాచలైన మా
మవ్వపుసుద్దికిం బదులు ♦ మాటనుఁ జెప్పఁగ నెంతదాననో. ౨౪౧

సీ. వినఁ దెల్పెదమీర ♦ లాలించు డొగికంసు
వరవుడ నల్లని ♦ వన్నెఁజేజె
హజ్జదమ్ములఁ బుట్టు ♦ వందినవారి మేల్
కొలము మాయది పేరు ♦ గుబ్బయంద్రు
వన్నీరుజవ్వాది ♦ బల్ తావికస్తురి
గందముగల కోర ♦ లందియెపుడు
దేవేరికిచ్చెద ♦ దేవరకొనియెడు
తలఁపున్న చేపట్టఁ ♦ దగుదురహహ

గీ. తొల్లి మేనునఁ నేజేయు ♦ దురుసుపనుల
దోసమెల్లను నిన్నుఁ గం ♦ దోయిచేత
జూచినంతనె సమసె ని ♦ చ్చోటకలప
మొదలఁబూయుము సకులతో ♦ హెచ్చరికను. ౧౪౨

గీ. అనిబలికి గంధమిచ్చి యా ♦ య్యారి కేలు
మొగిచినిలిచిన చిన్నగు ♦ లెగయ మొగము
నిగనిగలు వారికలవము ♦ నెమ్మికాంద్రు
జూడ చేకొని బలికె మె ♦ చ్చగను చెలికి. ౨౮౩

ఉ. పాయమునందు నీకుగల ♦ వంకర ముప్పిరివోవునట్లుగా
మేయినిఁ జక్కఁజేయుదని ♦ మేల్కడకంటి పటూరిచూపులన్
బాయకఁజూచి చిత్తరము ♦ బాహిరమై వెలుగొందబోరపై
బూయుచు నన్నయుం జెలులు ♦ బూయగనిచ్చెను బూసిరందఱున్

గీ. పూసియక్కటికముఁ బూని ♦ పొలఁతిచెక్కు
క్రిందనొక కేలు హజ్జల ♦ యందుహజ్జ
లుంచి యొఁగఁదీయ చద ♦ లున మించునల్ల
మబ్బులో మెర్పుదీఁగకు ♦ మాద్రిబోలి ౨౮౪

తే. గీ. రంగుమీరంగ పొంగారి ♦ రాణయొసఁగఁ
మంతనంబున వలపోత ♦ కొంతఁజేసి
చెలియొయారపుఁ జూపుల ♦ చెలిమి వెన్న
దొంగపైఁ గలపసిఁడిచె ♦ అంగుబట్టె. ౨౮౬

ఉ. వాలుగడాలు క్రొన్ననల ♦ వాలునకుం జెలిజంకునొంది కాం
తాళము,బూని నేర్పుఁగల ♦ తట్టసమాటల నల్ల వేల్పుతో
మాలిమిఁ బుట్టనిట్లనియె ♦ మన్ననసేయు మురంతులోన నీ
జాలము మానుమన్న నగి ♦ చామనమై దొరబల్కె వెండియున్.

క. కనుసన్న నన్నఁజూపుచు
వినుమా చెలిమేమువచ్చు ♦ పీటిపనులు దీ
రినమీద నీదుకోరిక
లనుఁ దీర్చెదనింక నీకఁ ♦ లకునకుఁ జనుమా. ౨౮౭

క. అనిపలుక సమ్మతించి మ
రునిఁగన్నయ యచ్చోటు వాయ ♦ రోకులుఁ దొలఁగన్
గనుఁబొలఁతి మానికంబును
తనయిల్లునుఁజేర జనియె ♦ తాలిమి గదురన్. ౨౮౯

తే. గీ. అనినిరాబారి చందురు ♦ డానతీయ
విని పరిక్షిత్తుఁడనురాజు ♦ వెన్నదొంగ
కతను జానుగులలరగ ♦ కలదలోన
హరుస మిగురొత్త వెండితా ♦ ననియె బెలుచ. ౨౯౦

ఆ. వెన్నుఁడేగినంత ♦ వెలఁది కోరినయట్లు
కుబ్జమేడఁజేరి ♦ గొనెనొసుగము
దెలియఁ జెప్పుడయ్య ♦ తేట తెల్లంబుగ
వినెద యెసకమెసఁగ ♦ వీనులలర. ౨౯౧

(కలహంసోత్సాహ వృత్తం)

విసపుతిండి తగరుకౌతు ♦ వెనుకతేకు నెత్తులం
దెసగు బొమ్మిడికపు రవ్వ ♦ లెనయు తేజులొప్పగన్
ముసరిహజ్జదు గలఁగేఁ ♦ ముడిచి మ్రొక్కి వేడగా
కసటుఁబాసి యలరసేయు ♦ కటియమేని వేలుపా. ౨౯౨

(తరళ వృత్తము)

పసిఁడిసాలువ సెల్లసంద్రుని ♦ పట్టినట్టిద నీటియి
క్కసరిపేరులు రొమ్మునంగుడి ♦ కైన దాపటికేలునం
దెసఁగు సంకునుబిల్ల వాల్గొని ♦ హెచ్చిపుల్గు హుమాయిపై
నసిఁగ నెక్కి వయాళిసల్పిన ♦ సామిమేల్మలదాలుపా. ౨౯౩

( గద్యం )

ఇది శ్రీమద్రమాంగనాంగ మందారలతోత్తుంగ స్తన స్తబకస్థిత
శృంగార భృంగాయమానలక్ష్మీ నృసింహకృపాలబ్ధ వాగ్వి
భవ భగవద్భాగవతార్చనాతత్పర చతుర్విధ కవితా
పరిబంధ నిర్మాణచాతుర్యధురీణ ఆంధ్రభాషా
ప్రవీణ హరితసగోత్ర పవిత్ర రంగాచార్య
పుత్ర నల్లంతిఘుల్ చక్రవర్తుల తంయాల
లక్ష్మీనృసింహార్య కవినాథ ప్రణీతం
బైన అచ్చ తెనుగు కుబ్జాకృష్ణ
విలాసంబను సింగార కబ్బం
బునందు ప్రథ
మాశ్వా
సము

శ్రీ







శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

(శ్రీలక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణేనమః)

శ్రీ విష్వక్సేనాయనమః॥

# అచ్చ తెనుఁగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసము

(ద్వితీయాశ్వాసము)

---

క. సిరిచెలియెద కలపముతో
గరగరిక న్మొనలిప్రాసి ♦ గవురుసిరమొనా
మెరమెరఁ గలుఁగగ మలిపిన
మరునికి మరుఁడవగు వేల్పు ♦ మలనరసింగా. ౧

వ. ఆలకింపుము.

తే. గీ. నావిని వలంతిరుసితేని ♦ తోవెలంది
ముచ్చటలఁ దెల్పవినుమని ♦ మురిపెమలర
నట్లు నలమేని దొరతోడి ♦ యాననొంది
చనితనదు తావునకుఁ జేరె ♦ సంతసమున. ౩

తే. గీ. తవరకన్నయ్య చేతముట్టడము వలన
వంకరలుఁబోయి మంచిమ ♦ వ్వంపుతనము
నొందె నావలపూట పూ ♦ టందరువుగ
మమ్మరించెను జవ్వన ♦ మెమ్మెతనము. ౪

క. ఆజవ్వన మంతంతకు
తేజుఁగలిగిఁ వంతటికిని ♦ తేరినదా నా
హాజవ్వని ముజ్జగముల
తాజుగలుఁగువారి కనులఁ ♦ దగపండువయెన్. ౫

క. దాని మెఱుంగుల యొడలున్
దాని యొయారంపునడలు ♦ తళ్కుగు తొడలున్
దాని నునుకురుల చకచక
లానలువయు గణుతిసేయ ♦ నలవియె దలఁపన్. ౬

ఉ. రంగుమెఱుంగు నిద్దపుహొ ♦ రంగుసు మీఱెడువాలుఁగంటిలే
మింగల కౌనుఁగాంచియెద ♦ మిక్కిలి నివ్వెఱగంది జంకునన్
సింగము సత్తినింగొలిచి ♦ చేవగలంపగ వచ్చిచూచి గె
ల్వంగడఁ గానకే చలిమ ♦ లంగవిఁదూరెను నాటనుండియున్. ౭

ఉ. కన్నెకమోము చందురు ప ♦ గంగొన చీకటిగాము యెంచి తా
చెన్నుగ చన్నుగట్టులనుఁ ♦ జేరిన నందగలేకఁ గ్రక్కునన్
వెన్నుకేగెనో యనఁగ ♦ వేడుకమీఱఁగ వాలుగంటికిన్
పన్నుగ కీలుగంటుగను ♦ పట్టెను కన్నులపండువౌ లలిన్. ౮

సీ. కమ్మదనంబగు ♦ నిమ్మపండులఁజూచి
కత్తికోతలపాలు ♦ గాఁగఁజేయు
గన్నెరుగుత్తుల ♦ చెన్నువఁదొలఁగించి
పెల్లున గోరులఁ ♦ గిల్లఁజేయు
తటిమల పెంపొందు ♦ తరివేల్పు వేలుపు
దాయలచేతులోఁ ♦ దరుఁగనేయు
జక్కవపక్కులు ♦ నిక్కునఁ గనుగొని
జోడువిప్పఁగనేయు ♦ వేడుకలర

గీ. ఇటులనుబ్బును మెలిమి ♦ కటి కేతనము
చక్కఁదనమగు వట్రువ ♦ నిక్కుచున్న
నసలుఁ బుట్టుఁగు మె ♦ ల్కంటి మిసిమిగుబ్బ
లలరె సింగార మెల్లనుఁ ♦ జిలకరింప. ౯

క. మీలాకన్నుంగవన
ద్దాలా చెక్కిళ్లు విలువి ♦ తాలా బొమ్మల్
లాలావాతెఱ మసమగ
ఱాలాపలువరుస మరుగు ♦ ఱాలా పల్కుల్. ౧౦

క. చెందొవల దూరుకన్నులు
కెందమ్ములఁ గ్రేణిసేయు ♦ గేరెడడుగులున్
చందురు బురణించెడు మో
మందముగల చెలినిఁజూడ ♦ నబ్బురమయ్యెన్. ౧౧

క. విండ్లా బొమ్మలు తమ్ముల
తూండ్లా కేల్ దోయిమిసిమి ♦ తోరం బగు పూ
చెండ్లా గుబ్బలు మెత్తని
జిండ్లా లలి పిరుదులలగు ♦ తెఱవకుఁ దలఁపన్. ౧౨

క. తమ్ములు కన్గవనమొ
త్తమ్ములు మైతావిరాము ♦ తమ్ములు నుదులం
దమ్ములు మేన్నెఱుఁగులు గు
త్తమ్ములు చన్నుంగడి పరి ♦ తమ్ములు సొరముల్. ౧౩

ఉ. నెలసరిఁదూఁగు మోములలి ♦ నించిన కన్గవనిండు వండువె
న్నెలఁ సరిఁదూఁగు చిర్నగవు ♦ నీటగు నాచునుబోలు పెన్నెరుల్
నెలసరిఁదూఁగు మైవలపు ♦ నిగ్గనిగారపు బంగరంపు వ
న్నెల సరిఁదూఁగు మైమెఱుఁగు ♦ నెల్తుకమిన్నకుఁజూడ నబ్రమై.

చ. చిలుకలనంచ తుమ్మెదల ♦ చిన్నెలడంచు మడంతిసుద్దులున్
గులుకు నడల్ పొడల్ సొబగు ♦ కోల్కొన వాతెఱహొజ్జఱుంగనుల్
చెలఁగిన మేనుతావి లలిఁ ♦ జిక్కిన వేనలిముక్కు సొంపులున్
గలిగిజగానఁ దీనిసరిఁ ♦ గానమటంచు పొగడ్తకెక్కెనా. ౧౪

చ. వలదొరబొడ్డు కేళకులి ♦ ఞాటుచు మోమునుమూముఁ జూడఁగా
దలఁచియు సుళ్ళిక్కలందడలు ♦ దాటఁగలేకయె చాచిగట్టులం
గలుపఁగ సిల్లవంతెనను ♦ గట్టిన చాలనిగట్టినట్లు పొ
క్కిలి చనులంటియూరు వెలి ♦ గెః లలిమీరఁగ కల్వకంటికిన్.

సీ. ననవిల్తుచే ముల్కు ♦ లను వగునఱఁటుల
కడువడిరా కొట్టు ♦ పొడలు దొడలు
కుందనపుం డళ ♦ కుల తెలిపిట్టల
కడరుఁ బుట్టించెడు ♦ నొడలునడలు
చిప్పఁదాల్చినవానిఁ ♦ జప్ప మొల్చిన వాని
నీళ్లలో ముంచుమీ ♦ గాళ్లుగోళ్లు
ఫులుకాసి పులుఁగులఁ ♦ బొలుపు కెందమ్ముల
బిడియము నొందించు ♦ నుడుగులడుగు

గీ. లనుఁగుచేపల మలమించు ♦ కనులు చనులు
మించుసంకును బ్రబ్బుచు ♦ మెడయు జడయు
పొలుపు సంపెగియద్దముల్ ♦ ముక్కుచెక్కు
లనఁగవెలఁదికి పెంపొందె ♦ నౌరబళిర. ౧౬

క. డాలాపిక్కలు కొంబవ
డాలాకెమోవి తమ్మి ♦ డాలా యద్దుల్
వాలా చూడ్కులునునుసవ
రాలా జడకీవి బొంగ ♦ రాలా చన్నుల్. ౧౭

సీ. కానరానడుగుల ♦ కానిబాముల నంద
గాఁజేయఁగాఁ జాలు ♦ కలికియూరు
నీటిపుట్టుఁగు నెప్పు ♦ నీటెఁబుట్టఁగ నేయు
కొమరారు సొగసైన ♦ కుతికెతీరు
పల్ గొమ్మమెకముల ♦ బల్సిగ్గు నొందించు
నవలమెల్ రతనంపు ♦ నడలజారు
పదియూరుఁ వన్నెల ♦ బంగారు నిప్పుల
నుడికింపగాఁ జేయు ♦ నొడలసౌరు

గీ. పువ్వుముల విల్లుచేవట్టు ♦ పోటుకాని
కిగలవాలును మించున ♦ మ్మొగునచూపు
లలరుఁ కెందమ్మలను ద్రక్క ♦ లలరనేయు
కన్నుఁగవయొప్పె కలికికి ♦ చెన్నుమీర. ౧౯

చ. అవగడమంది లచ్చిచొఅహో యని ♦ బీఁతునుమిత్తి గొంగకై
దవులఁగ యామిటారి మొలఁ ♦ దాగిన మంతిరి తేరుజండు నా
రివిలుల కోరులుం బెడవి ♦ రెప్పవు సుద్దిసారంబు ముంగురుల్
దవులుఁగ బొమ్మచూడ్కుల వి ♦ తంబఁనుసం గొనబెట్టిదమ్ములన్

సీ. అచ్చెలిమేల్మెలు ♦ హెచ్చుపుకొనెంచి
తెలివాయి మెకములుఁ ♦ బొటీయదూఱ
కల్కిపల్కుల తుల్కి ♦ పిల్కచిల్కల పౌజు
లాటతోటల మ్రాకు ♦ లలరఁబాఱ
యక్కల్కికెక్కుడై ♦ నిక్కునారిదలంచి
నెట్టనసప్పము ♦ ల్బుట్టఁజేరె
కడువడి చేడీయ ♦ నడలకు నెడఁగాక
యంచల నొడలుతె ♦ ల్పామెనేల

గీ. సంపెగింపు పరిఢ ♦ వింపనౌ ముక్కును
కెంపు సొంపుపెంపు ♦ నొంపుమోవి
మెఱుపు నొఱపుసేయ ♦ బఱపెడు నెమ్మేను
చందమామ యంద ♦ మొందు మొగము. ౨౧

ఆ. తూలమేలుఁ దూలఁ ♦ జాలుకన్గవతమ్మి
పూలఁబోలు కేలు ♦ మేలుచీఁకు
వాలుకీలుగంటు ♦ లాలుఁదేలిన మోవి
డాలుపూలగు దెల ♦ నేలుచనులు ౨౨

సీ. తమ్ములు ప్రక్కలై ♦ తళుకుఁబోవిడెతలల్
పొట్టలఁ దాబేళ్ళు ♦ బెట్టుకొనియె
అఱఁటులు గొడ్డంటె ♦ నఱుకుళ్ళఁ బడిపోయె
సింగముల్ గవులలో ♦ జేరిడాగె
పసిఁడిచెంబులు నీట ♦ బల్మారు మునిఁగెను
తావిమంకెన విడి ♦ తఱుచువాడె
కెంపుకంటులు కానఁ ♦ గేరుకొమ్మలఁ జేరె
సప్పము ల్వ్యానపాప ♦ జగముఁ చొచ్చె

గీ. హజ్జదుగలకు మీఁగాళ్ల ♦ కలదుతొడల
కరయ నడుమునకును చను ♦ లలరుటకును
కీలుగంటు సొరంబునుఁ ♦ గేరుమోవి
కెలమినోటమి జెందుచు ♦ లలిదొరంగి. ౨౩

చ. చిలుకలు సప్పముల్మెఱుపు ♦ చేపలు నచ్చెలిపల్కు కీలుగం
టులలిని మేనుకన్నులు పో ♦ టుక్కునఁ గన్గొని గెల్పులేకకొం
మ్మల వెనఁజేరె ♦ బుట్టలను ♦ మాళిముమైగొని దూఱెబైలునన్
వలనుల మీఁరెహెచ్చుగరు ♦ వంబునుబోవిడి నీటఁబారెనో. ౨౪

సీ. చిన్నిచీమలఁ బారు ♦ చెలిమిన్న నూఁగారు
మామచెల్వను మీరు ♦ మోముదారు
తాబేళ్లు మీఁగాళ్లు ♦ తళుక్కుచుక్కలు గోళ్లు
నెఱకలడాళ్లు వ ♦ న్నియ నెమళ్లు
వదియారువన్నెల ♦ బంగారుమై తీరు
కారుసప్పము జడ ♦ సౌరుగేరు
పలుచాలు ముత్తియం ♦ బులబారు బోదూఱు
పిల్కచిల్కలపల్కు ♦ కల్కిపల్కు

గీ. కమ్మనగుతావి మైఁదీవి ♦ కావిమోవి
కళుక్కుతమ్ములఁ గలహాయి ♦ కన్నుదోయి
నూవుబువ్వుముక్కు నద్దంపు ♦ తేవచెక్కు
లలరు ననచెండ్లు పాలిండ్లు ♦ చెలువకలరు. ౨౫

ఉ. తమ్ములదాయ తేజు తెలి ♦ దమ్ములబాజు తళుక్కుమించుట
ద్దమ్మురువాణమున్ గలిపి ♦ తగ్గని నిగ్గునుఁదీసి బమ్మ తా
నెమ్మినివేల్పు జవ్వనుల ♦ నివ్వటిలంగను నేయునట్టులీ
కొమ్మ మొగంబెలర్పమతి ♦ కోల్కొనె చెక్కిలి కన్నులున్నగుల్.

క. ఇట్లా చెలికతెవేలుపు
మాట్లాడిన మాటలకును ♦ మల్లిఁడిగొని తా
కట్ల విరివిల్తుఁ డొసఁగఁగ
చాట్లకు వెఱగంది మేడ ♦ చక్కికి జేరెన్. ౨౭

క. అట్టితఱుణమున ననకా
రుట్టిపడెడ్ మగలఁజెలుల ♦ హాయలకు బలుకుం
బిట్టలకును రా తెలినెఱి
పిట్టలకుం గోయిలలకు ♦ పేరిమిఁబుట్టన్. ౨౮

తే. గీ. వరలు తరియనుచిత్తారు ♦ వ్రాయువాఁడు
విరిహాదనుజేసి కెదలోన ♦ వేడ్కఁబుట్ట
కెంపురాల్గూర్చి కొలువున ♦ కేరికాన్క
బెట్టెనోయనఁ జిగిరించెఁ ♦ జెట్టులెల్ల. ౨౯

సీ. కొండాట మెదఁగల్గ ♦ గోరువంకలగమి
వంగడంబుల పగ్గ ♦ వరుసదెలుప
చిగురాకు మేపరి తో ♦ గల కోలలవారు
సొరదిముందర బరా ♦ బఱులు నడువ
పులుకాసిపులుఁగుల ♦ పొదులు దండితనంబు
కుత్తుకలెత్తుచు ♦ కొసరుచుండ
కొదమతుమ్మెద గాణ ♦ లెదనసలారంగ
పసగలపాటలు ♦ బాడుచుండ

గీ. యంచపులుఁగులు చెలరేగి ♦ యాటలాడ
తివియలను కొమలుపోరతు ♦ లెద్చిపట్ట
గాలిపడిగాపు వెంబడి ♦ రాలలిఁగను
వచ్చెననకారు కందువ ♦ పాదుసాహి. ౩౦

ఉ. తాలిమిపూల కారనేఁడు ♦ దాది సరాసరి మారువాణమా
పాలడలందు తియ్యనగు ♦ పాలనుఁగూర్చిన యుగ్గునింపిమే
ల్మెలని తేటిపిల్లలకు ♦ మేకొనివచ్చె ననంగకమ్మనీ
ర్వాలెము నిండిపూవుగమి ♦ బాగుగబూచెను తీఁగెలన్మసన్. ౩౧

క. చిగురులచే నాకులచే
మొగడలచే పలు వితాల ♦ పువ్వులచే చెం
గుగ కాయలపండులచే
దగవెలిగెన్ నిండువిరిహా ♦ దను మేల్మెలై. ౩౨

తే. గీ. అంత నట్టింటిలోఁ గడ ♦ నందములర
పడుకగదిలోన బంగారు ♦ పనిచెలఁగిన
గొలుసు తొట్టియుపై పూల ♦ కుదురుఁ బరచు
పాన్పుఁ గనుఁగొని పైకెక్కి ♦ పవ్వళించి. ౩౩

క. నిట్టూర్పులు నిగుడఁగ నొక
డిట్టరిఁ గనులారఁ జూచి ♦ తిమ్మన లేకే
రట్టడి దేవర నేమని
దిట్టుదు నిపుడోర చామ ♦ దేవర బాపెన్. ౩౪

క. పిమ్మటను హెచ్చరించియు
కమ్మని విలుకాఁడు త్రుళ్లి ♦ గరకటి లేకే
తమ్మిమ్ములుకులను నెదపై
గ్రుమ్మెననుం సొమ్మసిలఁగ ♦ కువ్వాడముతో. ౩౫

ఉ. బెగ్గిలి బేలనై తినిఁక ♦ బేసిలకోరుల కానితండ్రిమై
నిగ్గులు నాదుకన్నుఁగవ ♦ నిల్చెను చక్కెరబొమ్మ యింకని
పగ్గను వానికేదొక నె ♦ వంబిడి నాదగు చెంతఁ జేర్చెనన్
నిగ్గదలేకపోయినను ♦ నిచ్చయమిచ్చట మోసపోవుటల్. ౩౬

క. అనిఁ బొరలుచు మైమరచుచు
వినుఁ జూచుచుఁ దెసలనెల్ల ♦ వెఱ్ఱిఁగఁ గనుచున్
ననవిల్తునిఁ దూఱుచుఁ గ్రొ
న్ననబోఁడి వితాకునొంది ♦ నసతను మునిఁగెన్. ౩౭

తే. గీ. ఇటుల దమకంబుఁ గొనియొడ్డ ♦ కటకటపడి
మైమరచియున్న చెలియను ♦ మగువలెల్ల
చూచి చలువపనుల్జేసి ♦ సొద్దైన
మాటలనుఁ జెప్పిరప్పుడు ♦ మంచిగలుఁగ. ౩౮

క. ఓనవల యీ విరాళిం
బూనికుమారిల్లుచుండి ♦ పుయిలోటమిచే
నానఁగొని మాకు నీవ
క్కాణము వినుపింపకిట్టి ♦ కటికము మేలే ౩౯

క. తగునటవె తామరాకున
మిఁగులన్విసమెల్ల ప్రబ్బ ♦ మేపరివీవన్
దగులక కదలినవైపున ౪౦
మగువామాకఱఁ దలదరె ♦ మలికిత మొప్పన్.

తే. గీ. అయిన యిటువంటి పసులెద ♦ నానుకొన్న
హదనుఁగోలెను ప్రొద్దేగ ♦ హాయిమీర
వరలు వోమనగుంటలు ♦ వలపుఁదీర
నెత్తములనాడ బాగగు ♦ బిత్తరమున. ౪౧

క. చెలియేరికి కళవలమొన
గలిఁగిన తోయమున చెల్మి ♦ క్రాల్గంటులతో
యెలఁతోఁటలోనఁ ద్రిమ్మరు
టలలిచెలఁగునమ్మ నక్క ♦ టాబోద మొగిన్. ౪౨

క. అనుచు నొయారికి నుడివిన
వినితీఁగ యెలుంగుతోడ ♦ వెలఁదియొడలి నె
ల్లనెగాదిగఁ జూచుచు వా
కొనె బంగరుబొమయు మరుని ♦ కొమయగు కొమయున్. ౪౩

క. ననఁబోఁడి నీమదింగల
పనిసేయుమటన్న చెల్మి ♦ పడఁతుక వేగన్
పనికత్తెల హెగ్గడిక
త్తెను బంపితలంపులెల్లఁ ♦ దెలివిడి సేయన్. ౪౪

తిమ్మఁగల్గిచూడ కెచలి తీవెగుంపుచెంగటన్
కొమ్మలోటులేక మొగలఁగూడియుండ్రినర్మిలిన్. ౫౬

కం. పూవులకమ్మని తావులు
తావుల సొగసైనయొప్పుఁ ♦ దనమగు మావుల్
మావుల సొంపగు తీవెలు
తీవెలఁగడు బ్రిదిలిననలు ♦ తీరగుకోవుల్. ౫౭

చం. నెలఁతుకలెల్లరా మొగము ♦ నీటగుదమ్మిలఁజూచి తుమ్మెదల్
వలచి తురీనవచ్చి చెలు ♦ వంబున మాకొని కమ్మనీటికై
మెలఁగుచుముక్కుగాంచియుత ♦ మిన్గొనిసంపెగయంచుసారెకున్
నలకువఁజెంది జంకులెద ♦ నాటఁగ ద్రిమ్మరిలెన్వెలందుకా. ౫౮

కం. ఈరమణముద్దరాలికి
నారెము నంగలుఁగువింత ♦ లరుసములొలుకన్
గారహిని జెప్పనువ్విళు
లూరఁగ నొకరొకరుఁగూడి ♦ సువిదెవినంగన్. ౫౯

తే. గీ. ఒక్కమడఁతుకహారుసంబు ♦ పిక్కటిలఁగ
కేకిసలుఁగొట్టి పూపాద ♦ రోకుఁజూపు
వ్రేలఁజూపుచు సయ్యాట ♦ వ్రాలి చిలుక
పిల్కపల్కను బల్కెను కుల్కులొల్క. ౬౦

ఉ. పుప్పొడి దీవులున్ ననుచు ♦ పూవుల తావులు విచ్చుకోవులున్
గుప్పనిమావులున్ గమియు ♦ కొమ్మల రేవులుఁగల్గుచున్నవో
పువ్వుఁబోఁడులార చెలువుం ♦ గల నీయెలఁదోఁటలోననీ
టొప్పఁగ నాటలాడుటకు ♦ నొప్పును సోమదొలంగునర్మిలిన్. ౬౧

కం. అని వాక్రుచ్చిన చేడియ
విని మదిలో బాళిఁజెలఁగ ♦ వీఁకను నొకక్రొ

న్ననఁబోఁడి బుజముపై చే
తిని వేసి యొయారమొదవ ♦ తిరుఁగఁగఁజనియెన్. ౬౨

చం. చనికనె బొమ్మరిండ్ల హారు ♦ సంబున లేపెనుబట్టి కాంద్రఁ దెం
చెనుమనతమ్మితూండ్ల పసఁ ♦ జెందఁగఁగట్టెను పూలచెండ్ల నె
మ్మని దినుకమ్మపండ్లకలి ♦ మింగనుగోసెను గుత్తిదండ్లనా
డెనట పసిండిగిండ్లలిఁ ♦ డీకొనఁగా జవరాండ్రగూడియున్. ౬౩

ఉ. కొమ్మలనత్తమిల్లు విరి ♦ గుత్తులగోరులఁగిల్లుగేరఁగిన్
బొమ్మలనల్లు పొన్ననన ♦ పుప్పొడిచేతులఁ జల్లుతావిపూ
రెమ్మలగిల్లు కందు దిగు ♦ రించిన తానెదఁదూపటిల్లు చొ
క్కమ్మడి సొమ్మసిల్లు మది ♦ నోటమిఁగల్గిన పెల్లుపెల్లునన్. ౬౪

ఉ. మొల్లలఁజూచి నిక్కు సుర ♦ పొన్నలసీడలఁదక్కు పండులన్
కొల్లలుఁగాను మెక్కు పువు ♦ గుత్తులతా సిగలోన జెక్కుమేల్
మల్లెలఁగాంచి సొక్కునన ♦ మావులగన్గొని యెక్కు జేజెక్కె
యుల్లములోన ద్రొక్కుచును ♦ వొప్పఁగ జిక్కువడంతిదాటుకున్.

కం. ఈపరుసునఁ జెరలాఁడుచు
నాపఁడతుకమిన్నఁ గోటి ♦ యతివెలకెల్లన్
బూపొదలఁనిచ్చఁ దిరుఁగం
గావగ్గఁజెలంగయాన ♦ గావించెనొగిన్. ౬౬

తే. గీ. యానవిచ్చినతోడనే ♦ యులరుబోండ్లు
కాఱుకారగు పొదలను ♦ దూఱిదూఱి
యంచలకు సిగ్గుఁగదుర నొ ♦ య్యారమొదవ
నడలనడుచుచు కొండఱు ♦ నవలలపుడు ౬౭

కం. చిల్కలకొల్కి యొకతె పం
డులఁగోసెను క్రొత్తనవల ♦ డులిచెను నొక కో

యిల కుత్తుక తుమ్మెదచా
యల నెఱుకలఁబోటిత్రావె ♦ నలవడు తేనెన్. ౬౮

ఉ. రవ్వలు కెంపు లున్విరివిఁ ♦ గ్రాలఁగఁగూర్చిన కోటయోయనన్
మవ్వపుతీవెయిండ్లనడు ♦ మన్నెలగాలనుఁ దీప్పగద్దెపై
జవ్వని యోర్తుకూరుచొని ♦ సారెకు సారెకుపీనె సారెలన్
నవ్వుచు బిగ్గజేసి వల ♦ నంగడు పాటలఁబాడె నత్తఱిన్. ౬౯

ఆ. వె. మట్టియూడనెక్కి ♦ మగువమిన్న యొక్కర్త
యూగుచుండ బిగువు ♦ నుప్పరంబు
నంటబోయి మనసు ♦ మింటికెలంకు కెం
దమ్మి గమినిగన్ను ♦ తమకుఁదోఁచె. ౭౦

ఉ. తియ్యని మావిపండులనుఁ ♦ ద్రెంపియు కుప్పలుబెట్టి యొక్కమే
ల్తొయ్యలిసాటి చేడియ ♦ తోఁదగగేరఁగి బొమ్మ పేరణం
బొయ్యనఁజేసి నెయ్యమున ♦ హాళిఁగ పాటలఁబాడి కొండఱిన్
వియ్యపురాండ్రటంచు మఱి ♦ విందొనరించె నొయార మొప్పగన్.

క. తేటుల మొత్తము కమ్మని
తేటంగల తేనెఁద్రావి ♦ తిరుఁగఁగ నెమ్మిన్
బోటియొకతెఁ జిలుఁగుముకున్
బోటిఁగఁ జూపించి వాటి ♦ పురి విప్పించెన్. ౭౨

తే. గీ. చెలువలిద్దరు పువ్వుల ♦ చెండులాఁడు
తరి నొకటి నొక్కరిత పైటఁ ♦ దవిలిఁ జిక్క
మూఁడు పాలిండ్లుఁ గలిఁగిన ♦ ముగుద యనుచు
పొలతులందఱు నవ్విరి ♦ పొల్పుతెనఁగ. ౭3

క. కంటుతనంబున తుమ్మెద
కంటువు పువునొక్క వాలు ♦ గంటి కొనుచు వ

ల్పంటి ముకురకును గాదని
పంటవలఁతిప్పైన మరల ♦ బారఁగ వేసెన్. ౭౪

ఉ. తీండ్లకు కమ్మనై మెసఁగు ♦ తేటులువాలెఁడు పూలగుత్తి పూ
బోండ్లకు వ్రేలఁజూపి చల ♦ ముస్మదిఁబుట్టఁగ జూచి నాదు పా
లిండ్లకు సాటిరావనుచు ♦ లేమయొకర్తుక కెంపులార లేఁ
దూండ్లనుఁబోలు కెల్దుగల ♦ తో విదళించెను హా సుమీరగన్.

క. నవల రతనంబు లోకమెడ
గవకవలుఁగ యొకరికొకరు ♦ కమ్మని నుడుల
న్వివరించిరచటి సొద్దెము
లవలపులుస్మిర మొగము ♦ లను నవ్వోలయన్. ౭౬

సీ. అలమావిఁ జేదుగ ♦ లంట నెచ్చెలి యోర్తు
గోరంట కౌఁగిలిఁ ♦ గొనె నొకర్త
పొగడఁగల్లు మివేసి ♦ పూఁబోఁడి యొకరిత
కంగేలిఁదన్ని నొ ♦ క్కరిత నగిమొ
పొన్న దాపునఁ జేరఁ ♦ బోయి నొకర్తుక
గోగుల మేల్నుడి ♦ కొనరె యొకతి
చెలియోటి వావిలిఁ ♦ జేరి నిట్టూర్పిడి
నొకతిఁ బొట్టుఁగు నక్క ♦ టికమునఁ గని

తే. గీ. ప్రేంకడంబుల నొకసకి ♦ ప్రేముడి వగ
మేలుపాటలఁ బాడియు ♦ మెలఁత యొకతి
సంపెఁగిని పాట మొగమున ♦ సొంపుమీర
పుష్పములఁ గల్గఁజేసిరి ♦ పూనికగను. ౭౭

(ద్విరదగతిరగడ)

కలికి కనుతోఁట సిం ♦ గారముల గారముల
పొలఁతులకుఁ జల్లుగం ♦ బూరలను బూరలను

దట్టించి మెక్కువిరి ♦ తావులను తావులను
మెట్టవే విరివిఁగను ♦ మేవడిని మేవడిని
కూటువుఁగ దూఁకుమనె ♦ కొమ్మలను కొమ్మలను
నీటుఁగా డెమ్మ దా ♦ నిమ్మలను నిమ్మలను
పొలుపొంద యేఱుసుర ♦ పొన్నలను పొన్నలను
గలుకరించెడు నేన్ను ♦ గున్నలను గున్నలను
నిలచి యూపితిని గ ♦ న్నెరుపూల్ నేరుపుల్
వెలుఁగ సిగఁజెక్కుకురు ♦ వేరులను వేరులన్
తిరిగి నవ్వాలకేగి ♦ తేనెలను తేనెలను
తిరముగా దిద్దు వలఁ ♦ తీనెలను తీనెలను
చేరుగాఁగూర్చు మట ♦ జిగురులను జిగురులను
పోరేల మల్లియల ♦ పొగడలను పొగడలను
తెఱచిచూడుము గిరక ♦ త్రాడులను త్రాడులను
వెఱవేలనిక కుబ్జ ♦ వేడుదము వేడుదము. ౭౮

క. ఈరమణ నొకరి కొక్కరు
వేరులతో వారి వారి ♦ బిలుచుచు తమదే
వేరిని వేడుచు నచ్చట
కోరికలూరంగ నాడు ♦ కొనఁదగు ననుచున్. ౭౯

క. బుజములకై లొడ్డుచు చెలి
పజలిరువంకలను నిలిచి ♦ పరిథవ మొప్పన్
గుజగుజ రేకుల నాఁడిరి
గజిబిజి యెడలోన వదిలి ♦ కానను వేడ్కన్. ౮౦

తే. గీ. తీగె యూరములోఁ జేరి ♦ తెఱవమిన్న
లెదల హారుసంబు బెనఁగొన ♦ నదఁటుఁ గలిఁగి

కొంతవడికిని నలుగురు ♦ గూడిగూడి
యచ్చనాలాఁడిరచ్చట ♦ యిచ్చదీర. ౮౧

క. ఉప్పచ్చులు ♦ గొబ్బిళ్ళును
కుప్పీలునుదన్ను బిళ్ళు ♦ గుడిగుడిగుంచా
లుప్పెన బట్టెలు ♦ సిరికి
ల్దప్పకనాఁడిరి మురిపెము ♦ దళుక్కొత్తంగన్. ౮౨

వ. ఇట్లాజోటిమేటి బోటికత్తియల కూటువల కూటమితోయాట
తోఁటలఁజేరి చెఱకువిలుతు డోరబెఱికిన నిగనిగ మెఱుఁగులీను
విరికఱుకుటమ్ముల నెఱిమీఱి నత్తెఱవ కడకంటి చూపుల నెల్ల
దెసలఁ బరికింపుచు కమ్మనితమ్ముల కమ్మనీరు నెమ్మనిదిమ్ముదీరఁ
ద్రావి మమ్మరమ్మ మమ్మరించ జుమ్ముజుమ్మన రోదాళమ్ములు
సేయు తుమ్మెదల మొత్తమ్ములు కొమ్మల ముంగురు లొక్కు-
మ్మడింగని తమకొలమ్మని లేచి ద్రిమ్మరిల్లుచున్న గఱుల చాయ
లంజూచి నిబ్బరంబగు ప్రమ్ములనిగొబ్బున నుబ్బుచు తమతమ
పించియమ్ములవిప్పి తుంపెసలాడు పించెపుకుంచె పిట్టలను మెల్లె
మెల్లెన కాలియందియలు గల్లుగల్లుమన నదలించుచు గుబ్బకొను
గబ్బిగుబ్బల బరువున పిడికెడు మేరఁగల నడుముగడగడ వడుకుచుండ
వెడవెడ నడుకలు తడబడగ రాయంచల కొయ్యారంబుఁజూపుచు
చల్లని పిల్లగాడ్పులు మెల్లమెల్లనవీవ తెల్లని మొగడలు కొల్ల
లుఁగ వెల్లివిరియు మల్లియలపొదల నల్లనఁదూఱుచు జారుబండ
లం జారుచు గొప్పనగుచలువ చప్పరంబులఁదూరుచు మెప్పముఁ
గల యరంటితుప్పల దెప్పలగు కప్పురంబుల తావుల కప్పడప్పడు
జేకుచు పుప్పపుఁ బోడులపై పుప్పొడులఁ గుప్పుచు చిన్నిచిలుకల
పలుకులకులికి నిలుకడలేని డెందంబున వానిని రొప్పుచు తనసారం
బునకు కోయిల మొత్తంబులీడుగావని చిత్తరంబున తత్తరంబులేని

సారంబుల కూయుచు పుప్పొటీరంబులం డాయుచుజక్కవపక్కులు నిక్కివచ్చిన సొగసుగల తొగలరాయని నిగనిగలదగులు మొగ ముంజూపి దిగులుఁబడనేయుచు పూలగురివెంద పందిరులనెక్కుచు తియ్యని మావిపండుల మెక్కుచు నలరుల నేలబడరాల్చి తన యొడలి గందమునకుసరియని తమకంబున యెదజల్లుచు తనయిచ్చ గలతలంపొడఁగూడ నేయుండని కొనవేల్పులకు మ్రొక్కుచు నా సింగారంపుటెలఁదోఁటలో పలువితంబులైన సొద్దెంబులు తద్దయు ముద్దియ నూచుచు గ్రిమ్మరిల్లుచుండెనంత. ౮౩

తే. గీ. ఇటులఁదిరుఁగుచు కుబ్జయు ♦ నింతులపుడు
నలసిసొలసియును స్సొర ♦ టంచుచందు
రాఁదొగల్ జెక్కగద్దియ ♦ రానఁగలుఁగ
గూరుచుండిరి ♦ కమ్మని పైరవీవ ౮౪

తే. గీ. చెలుల మొగముల చెమ్మటల్ ♦ చెమ్మరించ
చెఱఁగులను బండుటాకుల ♦ జేతబట్టి
పొసఁగ బడలికఁబోవంగ ♦ విసరుకొనుచు
తియ్యనుడి కొరమున నొక ♦ తెఱవఁబలికె. ౮౫

తే. గీ. వింటిరేమీరు మరునివా ♦ ల్గంటులార
యిచటఁగూర్చుండ మనకింక ♦ నిజుకుఁగలుఁగు
గానకమ్మని చల్లని ♦ గాలివీచు
కొలఁకులను జేరి సీరాడఁ ♦ గలుఁగులగ్గు. ౮౬

క. అనవిని మంచిదటంచును
ననఁబోఁడులు గుంపుఁగట్టి ♦ నంగుబ్జయుఁదా
జననిచ్చఁబూని తా మె
ల్లనిమాటల సాటిలేమ ♦ లకునిట్లనియెన్. ౮౭

తే. గీ. జుట్టుపిట్టలు పొదరిండ్ల ♦ పట్టుఁజేరె
వెలుఁగు దొరరాల మెలకువ ♦ లొలికెవెచ్చ
వెలుఁగుచే బాటసారుల ♦ పొలుపుఁజారె
పట్టఁబవలాయె నిక్కాన ♦ మిట్టిపడుచు. ౮౮

క. వడగాలి రేగె నీడలు
కడుపొట్టివి యయ్యె ♦ పులుఁగుగమి చెట్టులపై
విడిదిఁగొనె నాగుబాములు
గొడవము నన్వాడిరోజు ♦ గొనిపవళించెన్. ౮౯

ఉ. పూపొదబెంకియా చెవుల ♦ పోతులు మిక్కిలి వేడియెండచే
దూఁపిలికాలు నాకెపస ♦ దున్నలు నీటిబిడారు పంకిలో
తేపకు తేపకుంబొరలె ♦ తెల్లమెకంబుల కూటువుల్లవిన్
గ్రైపువగర్పు నొందె, బసఁ ♦ గాగొనెనంచలు తమ్మిజీబులన్. ౯౦

ఆ. కానయిట్టి తరిని ♦ కమ్మనిచల్లని
గాలివీచుచుండఁ ♦ గా కొలంకు
జేరి తానమాఁడ ♦ దూరిబోవుసరమ
మంచిబలికితమ్మ ♦ మరునికొమ్మ. ౯౧

క. దిట్టరియీవగఁ బలికిన
కట్టడికిని హారుసమెల్లఁ ♦ గ్రమ్మంగనుబల్
రెట్టింప నవలలందొఱు
నట్టుంగొట్టక యెడఁదల ♦ నాణెము గలుగన్. ౯౨

తే. గీ. ఉండనొక్కతె యందులో ♦ నుండిలేచి
నాల్గుదెసలనుఁ గనుఁగలి ♦ పుల్గుగములు
లేచి వాలెడుచోటుల ♦ లింగనిమతి
పొలఁతుకలనుఁ గనుంగొని ♦ పలుకుఁబలికె. ౯౩

చ. మగువల మిన్నలార విను ♦ మానసు నా యొకతమ్మికొల్కును
డుగమనికల్ వెలింగె సెగ ♦ ఘంకును దానిని చూడుమనంత జా
గుఁగొనుట కేల యింక మన ♦ కోయనఁ జేడియలొక్క పెట్టునన్
సుగము సెలంగి కమ్మ విను ♦ చూలియువీవఁగ లేచిరంద ఱున్. ౯౪

ఆ. లేచి వేడ్క తోడ ♦ లేమ మేల్బంతులు
తూడుతిండినడల ♦ తో నొయార
ముప్పమల్లెమొల్ల ♦ తుప్పలఁబోదలచే
తనుఁ జెలంగుఁద్రోవ ♦ దమినినడచి. ౯౫

క. సరివాల్గంటులు నెమటఁగ
సిరియెద బాఁకిన్నెలంగ ♦ నెగడు విరాళిన్
దరఁగల తేటిరవాళిఁ
గెరలఁగ పుల్గులపిసాళి ♦ కేళాకూళిన్. ౯౬

చ. కనుఁగొని వేడ్కతోఁ గలువ ♦ కంటులు తీఁగ మెఱుంగుబోడి వెం
టనుఁ జని కేకిసల్ జరచి ♦ డంబగు వేల్పులవాక నెల్లత
చ్చనము ను సేయునంచు నెద ♦ సంబరమొప్పఁగ నొడ్డు పొంటినుం
డు ననలతీవె జొంపముల ♦ డొంకుచు నందొకకొమ్మవాకొనెన్.

క. ఈ కెందామరల హారం
గీ కలువలరేకు కడుర ♦ రహిన్ విసములసొ
రీకమ్మఁగాలి రమణం
బీకొలనునఁగాక నేల ♦ నేకొలనున కొ. ౯౭

(త ర ళ వృ త్త ము)

మొలను మేల్కయిదమ్మ లానుచు ♦ ముద్దరాండ్లాయొడ్డునం
నిలచియచ్చోటఁ గలుఁగుచుండిన ♦ నీటిసొద్దెములప్పుడా
చెలువమిన్నకు విన్నవించి ప ♦ సిండియుందెలు గల్మనన్
నెలకలంబని సేయుమెట్లను ♦ నెమ్మిఁగాఁ దిరుఁగాడుచున్. ౯౯

చ. తమతమ నీడలాదరిని ♦ దప్పకచూచుచు సాటివారలం
చు మొగముసంజిరాగుఁబలు ♦ జొప్పడఁగచ్చకు కాలుద్రవ్వన
ట్లు మనసుఁగొంచి ముద్దులుపొ ♦ టుక్కనకాలను నేలరాయునా
గమనికవేసు చేడియలు ♦ గన్గొని చిర్నగువవ్వెర త్తతిన్. ౧౦౦

తే. గీ తేటిమొత్తంమ్ము బసువుచే ♦ నీటుఁదమ్మి
మొగడపై ప్రాలుమనఁదోచెఁ ♦ బిగువుఁగలుఁగు
బిత్తరియొకర్తె మగఁడు చ ♦ న్నొత్తులలిని
గనుపడియె కొమ్మవన్నె బం ♦ గారుబొమ్మ. ౧౦౧

తే. గీ. అసలుఁ బుట్టుఁగు మొగడపై ♦ వనఁజెలంగ
జిబిలిముక్కాలి ప్రాలిన ♦ చందమెన్న
కొలఁకువలపు మిటారిమే ♦ ల్కలుకు గుబ్బ
దుగలగను పట్టుమొనలనఁ ♦ దోచెఁగసవె. ౧౦౨

చ. తొలకరిసూఁడు తెల్లనెద ♦ ద్రుక్కుచు మేలగుతమ్మితూండ్లకై
జలకములాన ప్రాలుచును ♦ సయ్యనలేచుచు నున్నపొల్పులీ
కొలఁకను తీఁగబోఁడికులు ♦ కుల్గల తెల్లని పూలబంతుల
ర్మిలి చెరలాడెనో యనెఁడు ♦ మేరకనుంగొన వేనుడంతుకా. ౧౦౩

క. ఇట్టియొయ్యారములనుఁ గని
పెట్టుచు పినవగవులెగయు ♦ ప్రేముడిమదిలో
నట్టిపడ వెలఁదులందఱు
గట్టిన వెలిఁపట్టువలువ ♦ గమివిడచిమసక. ౧౦౪

ఉ. సొమ్ములుఁ దీసిపెట్టిపడు ♦ చుల్మసచందురు కావిపుట్టముల్
నెమ్మదిఁగట్టి రొమ్ములకు ♦ నిండుగ చీరెచెఱంగు సొంపులు
న్నమ్మతిలం బిగించి పలు ♦ మారును కాసెలబూసి యొండొరుల్
తమ్ములఁ బోలుకైనిళయి ♦ దంటఁగబూనుచు నొక్కపెట్టునన్.

చ. తిరుగుచు నొడ్డుపైని తమ ♦ తీరఁగు నీడలనీటు నీటిలో
బరువడిఁజూచి చూచియు సె ♦ బాసని యీరసఁబూని జిఱ్ఱునన్
విరివినిగల్గు తంతియల వీఁకను ♦ డిగ్గుచు సాటిరూపులున్
వెరఁగున మాయుమానటు గు ♦ భెల్లని వ్రమోతలుఁ బుట్టదూఁకినన్.

ఉ. దూఁకినతోడనే చెలులు ♦ తొంటితెఱంగున ముళ్ళిఁ దేలిమి
న్నాకనుమేల మాడుచు జ ♦ వంబుసనట్టిటు లీదువారు నీ
ర్పైకిని లేచువారఱుఁగుఁ ♦ బట్టగ మున్గెడువారు కొల్కుచీ
కాఁకుగ నింగినంట జల ♦ కంబులు జల్లెడువారు నీతొగన్. ౧౦౭

క. హల్లాకొల్లారము జొ
త్తిల్లఁగ చేడియలుఁ దూఁకఁ ♦ దిరిఁగికొలఁకు బె
గ్గిల్లి ననుసరమఁచెట్టకు
డుల్లోయని మొరలిడెనన ♦ నొప్పెర బాళుల్. ౧౦౮

ఆ. తమ్మికమ్మనీరుఁ ♦ ద్రావుటచే మన
కాఱుకురులసాటి ♦ గాంచెనంచు
తుమ్మెదలనుఁ జోపు ♦ తొగబడంతులుగుట
తానమాడుచుండ ♦ దరులఁజేరె. ౧౦౯

క. పేరిమి రాయంచలు నొ
య్యారుల నడచక్కదనము ♦ హాయిఁగగని ప
ల్మారుమనను వారలుఁగని
కేరుదురని నింగిఁజేరి ♦ కిసమసఁబడియెన్. ౧౧౦

చ. చెలువలమోము తామరల ♦ చెల్వముతో సరిరాకపోవుటీ
బలిసిన తేంట్లుఁ దేనెఁగొనఁ ♦ బంటులమైతిమి వీటి బాయపెం
పలరెదమంచు వీడిమఱి ♦ హాసులఁజూచిన వెత్తియయ్యె నే
లలఁబడుతీరు మేటియల ♦ లంపలముక్కలు వ్రాలెనూగుచున్.

క. నీరున పొలఁతియొకతియొ
య్యారమున న్మునిగికొంత ♦ హదనునలేవన్
బేరిమినప్పు చెలూలన్
జేరిచెలిమి సేయఁబోవు ♦ చెలువుగను పడెన్. ౧౧౨

క. బిత్తరమగు హొయిస్మంజీ
ముత్తియముల చేర్లువ్రేలు ♦ బుర్రటకొమ్ముల్
బిత్తరులుఁదాల్చి యిరుఁదెస
లొత్తుఁగ నీరాఁడిరచట ♦ హాయలుఁ జెలంగన్. ౧౧౩

ఉ. కొట్టముచొప్పు నవ్వెలఁది ♦ కూటువులెల్లనుఁగూడి నీరుచ
న్నెట్టులఁ దట్టనిల్చియెడ ♦ మేలని చిమ్మనఁ గ్రోవికేలునన్
బట్టివిసంబు బీర్చి గరు ♦ వంబును దొట్రిలచిమ్మతుంపరల్
బుట్టఁగనూది జల్లిరట ♦ మోములగుబ్బలపై దలిర్పఁగన్. ౧౧౪

చ. సరగున మోముచందురుని ♦ చాయలు కన్నులతమ్మి జంటపై
బరివిన మోసమౌననుచు ♦ బల్మరుమోమును మామకల్లటన్
విరివిఁగనీయ బూనెనన ♦ వేఁగనులం జెవులంమకంది బి
త్తరముగమూసి యొక్కచెలి ♦ తమ్మికొలంకున మున్గెఁగక్కసన్.

క. జలకంబులోన కొందరు
వెలికిలబడి నీదుచుండ ♦ వీఁకనుఁగాళ్ళన్
బలుమరు లేపఁగవేల్పుల
చెలువలపై కాలుద్రవ్వ ♦ చెలువుం దోచెన్. ౧౧౬

చ. వెలికిల నీటనీదగను ♦ వింతగ గుబ్బలుఁదమ్మి మొగ్గలం
చలరుచు నంచకూటువలు ♦ హాయిదలిర్పగ రాగకల్కివే
దలకుచు బోరఁగిల్లఁబడ ♦ దారగు కావిరి కొప్పుగాంచి పిం
పల రెడుమ్రబ్బు లంచెడగ ♦ నర్మిలిఁబోవిడి బారెనల్దెసల్

సీ. ఏనుఁగు నడయొ_ర్త ♦ యెగపుతనమ్ముల
తులఁదూఁగు తమ్మిలఁ ♦ దునిమివేసె
సంపెఁగి గందియు ♦ సింపొందు కొదుమల
తుమ్మెద బారులఁ ♦ ద్రుళ్లఁజేసె
దోరంపు జిగిమొగు ♦ ల్తురుముగల్గిన నాతి
రాయంచలను బల్ప ♦ రాకువరచె
మోము మోమోర్తుక ♦ మక్కువఁ బోనాడి
జక్కవపక్కుల ♦ స్రుక్కఁజేసె

గీ. నిత్తెరంగునఁ దిరుగుచు ♦ బిత్తరముగ
తమ్మికంటులు తేటివి ♦ తంపుకురుల
చెలువమిన్నలు నంచయా ♦ నలునుజక్క
వదుగగుబ్బెతలీది ర ♦ బ్రమ్మ దోప. ౧౧౮

చ. కలుకులు మోముదమ్ములను ♦ కస్తురిపస్పునుఁబూసి నీటిలో
వలఁగడుఁ దోఁగి తామరల ♦ బల్మరుచేతులఁబట్టి యొద్దునం
దలరుచునేగుఁ దెంచిరియొ ♦ యూరులు సంద్రపుగట్టుకై మునుం
గలిమినెలంత దమ్ములను ♦ క్కైఁగవఁదాలిచి వచ్చుపోలికన్. ౧౧౯

క. అదిగోలెకమ్మఁ గాదుపు
లోదవినమై మెఱుఁగులీన ♦ సువిదలమిన్నల్
ప్రిదులుననతీవె జొంపపు
చదురున పనిసేయు చలువ ♦ చప్రములోనన్. ౧౨౦

క. ఈరూపున చెలులందఱు
జేరినకుబ్జకును పనులుఁ ♦ జేసెడు చేడెల్
తోరంపు తొడవులును జ
ల్తారు చెఱఁగుచీరఁదెచ్చి ♦ తాలిమినంతన్. ౧౨౧

తే. గీ. తపసికన్నాప తేవను ♦ దారుమీరు
నిగ్గుఁగలకాఱు జొబ్బిలు ♦ నీటిచాగి
కప్పికురిసెడు వితము మెు ♦ గమునఁ జాల
తడికురుల వెంట జలకము ♦ దవిలిఁజారె. ౧౨౨

తే. గీ. కారుమబ్బును నెగ్గాడు ♦ కారుకురుల
నొక్కచెలివచ్చి తడియొత్తి ♦ చిక్కులెడల
దీసిమల్లియకడినూనె ♦ తిరుఁగఁబెట్టి
తొలుతఁదాల్చిన చంద్రకా ♦ వుల సడల్చె. ౧౨౩

క. జలుతారు చెఱఁగుపసజొ
బ్బిల తెల్లనిపట్టుచీరె ♦ పిడికెడు మేరం
గలకొనున బలుకుచ్చి
ళ్లలరఁగ మైఁ దాల్చఁజేసి ♦ రతివలమన్నల్. ౧౨౪

తే. గీ. గుబ్బలుల మేటినిబ్బర ♦ మబ్బయనెఁడు
గబ్బిగుబ్బల జంటపై ♦ కారుజిలుఁగు
మొగ్గవనిఁజేసి కెంపులఁ ♦ బొసఁగఁగూర్చు
తైకచెలువారఁ జెలువ బి ♦ టానఁ దొడఁగె. ౧౨౫

సీ. చిన్ని చందురు మామ ♦ చెన్ను గు మోమున
చేర్చుక్కఁ బొట్టొగి ♦ చిందులాడ
నెమ్మది చెవులకు ♦ కమ్మపోఁజులనిగ్గు
చెక్కుటద్దంబుల ♦ చెమ్మఁగిలఁగ
నక్కు న రతనాలఁ ♦ జెక్కిన పతకముల్
వరఁగలించెడు బన్న ♦ సరులుగదుర
తెఱవాయి మెకమునుఁ ♦ దెగడు మెల్ల నుమున
బిల్లల మొలకట్టు ♦ బిగువుమెరయ

గీ. తళుకు చేకట్లు సందిటి ♦ తాయెతులును
కేలుదమ్ముల డాల్మిగ ♦ రాలముద్దు
టుంగరంబులు బదివేళ్ళ ♦ నొప్పకాళ్ళ
గజ్జెలందెలు మట్టెలు ♦ గల్లుమనఁగ. ౧౨౬

తే. గీ. తొమ్మిదివితంబులునుఁ గల్గి ♦ తోరమైన
రవలఁగూరిచి పనిసేయ ♦ రంగులెసఁగు
ముక్కెరబులాకి నత్తును ♦ మురిపెమునను
నూవుఁబూఁబోలు ముక్కున ♦ శేవఁబెట్టి. ౧౨౭

క. ఈసారున నాకుబ్జకు
కైసేసి యొయ్యారులట్టి ♦ కారునతాము
ట్లానూటిఁ జెలఁగివారల
బోసనములుఁ దెసలఁబర్వ ♦ పొలతుఁలు పెలుచన్. ౧౨౮

ఉ. చీటికిమాటికి న్వలవు ♦ చెమ్మగిలందగు గాలివీవ పెం
దోఁటకురాళమందు వసఁ ♦ దొట్రిల మేటికలున్న గద్దెపై
చీటకమొప్పగ గ్రవలఁజెక్కిన ♦ వన్నె వసిండిసింగవుం
బీటకుదిర్చ పైనిసరవింగడు ♦ గుబ్జపడంతి కూర్చొనెన్. ౧౨౯

క. మలపగతురాణి వేల్పుల
కలుకులుఁ గూర్చున్నకొలువు ♦ గమనికకుబ్జన్
గొలచియు గూర్చొనిరచ్చట
దలిరాకుం బోఁడులెల్ల ♦ దనుకులుఁ దొలఁగన్. ౧౩౦

మ. పిదపన్ గుబ్జపడంతి నివ్వెఱఁగునన్ ♦ బెంపొందు చీకాఁకు నె
ద్దఁదలిర్పం న్ననవిల్తుడార్చుచును కో ♦ లంగూర్ప మంద్రాడమున్
గుదురై మేన్పొనుకాడ దూపటిలి ♦ స్రుక్కుం జెందియున్బెట్టునుం
వదులంగన్నులవెంట నీర్వరదలై ♦ వారంగనొక్కుమ్మడిన్. ౧౩౧

క. ఇరుగడలనున్న సోబతు
గరితలగను ఱెప్పలార్ప ♦ కనుగన్గొని యీ
విరిహాదనుఁ దోఁటలోఁ ద్రి
మ్మరఁగను వెఱవేఁకిబుట్టె ♦ మఱి నేమగునో. ౧౩౨

క. వలనాటుకోనెనుఁ గడునా
వలనా యాకాఁకనీరు ♦ వాఖినియీదన్
గలనా నాచేరువనుం
గలనాఁతుక మానికములుఁ ♦ గావరెనన్నున్. ౧౩౩

క. అని తియ్యనిమాటాడన్
గనుసేస్తపు చెలులలోనఁ ♦ గన్నాకగుప
ద్మిని నాఁబేరటిచేడియ
వినియూరకయున్న బిలిచి ♦ వివరించె నొగిన్. ౧౩౪

క. తలఁపున కలవరమెల్లం
దులదూఁగెను వెన్నపాల ♦ దొంగకు నాపై
చెలిమిఁ గలుఁగఁజేసియు నా
యిలుఁ జేరందోడితెమ్మ ♦ యేననుమాటల్. ౧౩౫

క. వినుమావిని వైశముగన్
జనుమాజని యల్లవాని ♦ సరిసంగడమున్
గనుమాగని నావేంద్రము
లనుమాయని తోడితెమ్మ ♦ యంకముఁ దోలఁగన్. ౧౩౬

చ. అని చెలియింక కొన్నిటి రొయి ♦ యారికిఁ జెప్పినవీనులారఁగా
విని తనబుద్ధిలోన బలు ♦ వింతలు సంతసముల్లసిల్లఁగా
దనవినినేయు మాటలవి ♦ తంబునకుం జిరునవ్వు చెక్కు జం
టను హావళింప చక్కెరకు ♦ తావగుమాటలుఁ బల్కె వేడుకన్.

శా. అక్కా వినీ గనుఁ రెప్పపాటుఁ దదిలో ♦ నై బోవనుల్గా దెసీ
వికాఁకల్గొను టేల నమ్మ్మమదీ ♦ నిద్దే నేగి నీచైదముల్
నిక్కంబెంతటఁదీర్తు నమ్మికలతో ♦ నీవిల్లు చేరంగఁబో
దక్కింతుర్ గతివేల్పునీకు ననవి ♦ ల్దారింగ వాళింపుచున్. ౧౩౮

క. అక్కరో యాతనిరవలం
జెక్కినమంచమున పూలఁ ♦ జేయవఁదగు నీ
బ్రక్కవరుండఁగ బెట్టిన
చక్కెరవిలుతుండు ని ♦ న్గొనరి బానిసెయా. ౧౩౯

క. ననతీవెఁ బోఁడియా వై
పనియూరడిలంగ బలికి ♦ హాళియొనంగన్
దనుఁబోవ కట్టడంగొని
జనె గరుటామంతుకాతు ♦ చక్కనితలకున్. ౧౪౦

ఉ. నాఁవిని నేలతేఁకురమ ♦ ణన్మది తామరవిప్పనిట్లనెన్
తీవమెఱుంగుఁ బోఁడిజన ♦ దేవెరి యేమననుండెనోయిలున్
బోవఁగఁదల్చెనో యటకుఁ ♦ బోయిన చేడియవచ్చుదాఁకనా
పూవులఁ దోఁటలోపలకు ♦ బూనెనొకన్నయమీది బాళిచే.

క. ఆకతలవితము లెల్లను
జోకలుఁ జెలువారఁజెవుల ♦ జొరఁగనునాకుం
వీఁకఁగొని తేటతెల్లమి
వాకుల వివరింపుమయ్యా ♦ వదలనిరాణన్ ౧౪౨

సు గం ధీ వృ త్త ము

కారునీటి చాగిమంచు ♦ కార్వొరంగుచూపరీ
పోరుతిండి మిత్తిగొంగ ♦ ప్రొద్దుచూలిబమ్మలున్
నీరువామిఁజేరి కేలు ♦ నెత్తిఁజేర్చి మ్రొక్కఁగా
గారవించి బ్రోచుమేటి ♦ గట్టుఁదాల్పువేలుపా. ౧౪౩

మ. కుతిసీవీణము జిల్గురింగులసిగల్ ♦ గోరాడమాతాబి సా
ల్వతమింగప్పి ఫులుంగు జేని బుజలన్ ♦ లావొప్పగూర్పుండితే
క తెగన్ గావఁగముజ్జగంబులు వెలుం ♦ గన్నారి గావించు మే
ల్రతనాల్గూర్చిన వేల్పుగొండ నెలవై ♦ రాణించు కార్వేలుపా.

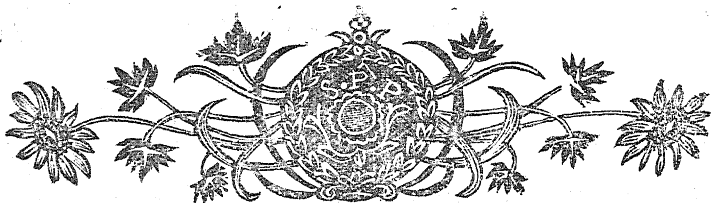
( గద్య. )

ఇది శ్రీమద్రమాంగనాంగ మందారలతోత్తుంగ_స్త న_స్తబకస్థిత
శృంగార భృంగాయమానలక్ష్మీ నృసింహకృపాలబ్ధ వాగ్వి
భవ భగవద్భాగవతార్చనాతత్పర చతుర్విధ కవితా
పరిబంధ నిర్మాణచాతుర్యధురీణ ఆంధ్రభాషా
ప్రవీణ హారితసగోత్ర పవిత్ర రంగాచార్య
పుత్ర నల్లంతిఘుల్ చక్రవర్తుల రంగయ్యాల
లక్ష్మీనృసింహార్య కవినాథ ప్రణీతం
బైన అచ్చ తెనుఁగు కుబ్జాకృష్ణ
విలాసంబను సింగార కబ్బం
బునందు ద్వితీయా
శ్వాసము

శ్రీ







శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

(శ్రీలక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణేనమః)

శ్రీ విష్వక్సేనాయనమః॥

# అచ్చతెనుఁగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసము

(తృతీయాశ్వాసము)

---

క. సిరిచాన మేనుతీవను
విరియు చనులవూలగుత్తి ♦ విడిమట్టగుతే
టిరహిన్వేలువు గొండను
మరిగిన రక్కసులగొంగ ♦ మానిసి సింగా. ౧

వ. ఆలకింపుము. ౨

క. అనితపసి కట్టిమనుమం
డునుఁ బల్కినపల్కులకు పొ ♦ టుక్కున బుద్ధిం
బొనుకాడెడు హారుసంబున
వినిచిన్నగు చెక్కులొత్తి ♦ వినుపించె తగన్. ౩

తే. గీ. అటులఁబద్మిని నాచెలి ♦ యలరువిల్తు
డున్నపట్నముఁ జేరంగ ♦ తెన్నునడచె
నంతగాములజేడు తా ♦ వింతవెనుక
దెసనుఁగల కొండపైప్రవాలె ♦ తిరముగలిఁగి. ౪

ఉ. ఆ మసఁబోయినాక చెలి ♦ యారెము నన్వలవంతమీరి పెన్
బాములనొందుచుండఁగ సె ♦ బాసని క్రొన్ననవిల్తు దొడ్డగా
నామనిచందమామ సుర ♦ లచ్చటఁగొల్వఁగ గొల్వునుండిగా
రాముని బల్గిమందరకు ♦ గ్రమ్మన నేమనఁజేసె చెయ్వులన్. ౫

ఉ. చేసినతోడనే వెడలె ♦ చెందవవిందును గాలిఁబూదతీన్
వేససిఁగుల్కనుంచి విరి ♦ విల్లునుగేలను దాల్చివేటకొ
వేసముఁబూని మ్రాకులను ♦ వింతగుమాటును బొంచిపొంచి సం
తోసమెలర్ప గన్గొనెను త్రో ♦ వను బెగ్గిలులేడికంటిఁదాన్. ౬

క. కనుగొని గోర్వంకల వే
గున కన్పిరొయొయార మొప్పఁ ♦ గోగిలగమిజ
ట్టును ముట్టనిలిపి నేనా
మనిచాల్పుగనునిచి వేఁడ్క ♦ మదిఁజిల్కతొగన్. ౭

క. ఊసికొలిపి పిదపననవి
ల్లైసఁగఁగ వూవాలుఁగూర్చి ♦ యీరెముసూటుం
పసిఁగఁగొని చనులనడుమను
కసిదీరఁగ మలయనేసె ♦ కాతాళముగన్. ౮

వ. ఇట్లేసిన కనలి యురువడించిన నబ్బలగంబును. ౯

చ. కనితలపోసి కొంతవడి ♦ కన్నులరెండిటనుండి వచ్చునీ
ర్చనుగవ కొప్రమందు బడి ♦ జారఁగకుందుచు గువ్వగుత్తికన్
వినుఁడువెలందులార నన ♦ విల్తుఁడునున్నతూపులేసె క్ర
న్ననపులుకాఁసి పుల్గులుక ♦ నారిలిబల్కులు బల్కె వెండియుఙ్.

ఉ. మ్రోసెను తేటిమొత్తములు ♦ ముజ్జగమందున తేజువెన్నెలం
గాసెను చందురుండు చలి ♦ కమ్మనిపయ్యెదతావిముల్కులన్
వేసెను గండుకోయిలలు ♦ విన్దెసలెల్లను నిండునట్లుగా
కూసెనికేగ తిన్మరుల ♦ కున్మదినోరుతు నేమనేయుదున్. ౧౧

క. అనితనను దెప్పరములం
దనుసేసెడు తేటిరాము ♦ తమ్మనుగోర్వం
కనుతలిరు మెపరిసినిం
పున సమతంబెట్టఁ దలచి ♦ పొలఁతుక యనియెన్. ౧౨

ఉ. తేటివలంతులార పువుదేనియ ♦ లంగడుఁదాఁగివిత్రావి మా
తోటిపసందు మీరఁబలుత్రోవలఁ ♦ బోవకనొక్క తీరుమో
మాటము లెంచియుండు డది ♦ మంచిది యిప్పుడు లేక పోయినన్
జాలెడ మమ్మెదిర్చినను సంపెఁగి ♦ గందులమంచు మెప్పుగన్. ౧౩

చ. పరితములార మీకనుల ♦ బల్కినుకల్ గిలగొట్టుచుండనన్
సరమలఁబెట్టనేల నరు ♦ సంబున మామిడిమోకగుడ్పి చె
చ్చెర నొకకుత్తుకన్ గలసి ♦ చెల్మిని సేయక వాదులాడగన్
సరివడ దెట్టివారికిని ♦ చక్కగదిర్గుడు లేమ లెన్నఁగన్. ౧౪

చ. చదువుల పక్కులార మసఁజ ♦ క్కెర తేనియఁ బాలఁగ్రోలి బె
ట్టిద మెసలార మీ మెఱవ ♦ డిన్వెసఁజూపుచు నుండనేల నే
నెద బెదురింతయైన గొన ♦ నేగుడు నివ్వెఱనొందనాదులఁ
చదురులమంచు నిక్కెదరు ♦ చాలఁగనేర్పడె మీదు నేర్పులున్.

గీ. కొమ్మగమి నెక్కి దిరిఁగాడి ♦ కొమ్మగముల
సరములనుఁ బెట్టనాయమా ♦ సరవి నెళవు
జెఱుచువార లటంచు నా ♦ నెఱికిఁ దెలిసె
నరయుజవ్వాది గందిన ♦ టంచుగనుడి. ౧౬

క. అసియొగ్గాడెడు తోయము
ననుగందపు కసుమయుందు ♦ ననుదిరువుచు చ
ల్లన కమ్మనగొని పయ్యెర
తన మేనట గ్రంమకొనగఁ ♦ దరుముచుఁ బలికెన్. ౧౭

క. మునువేల్పు టొడయుఁడును నే
ర్పున నింతటివాఁడవనుచు ♦ బోసీకనుసిన్
దునుకలు మూటిని నాల్గిం
టినిఁ జేయుటవలనఁ జగము ♦ శివిగనుండెన్. ౧౮

తే. గీ. కప్రము జవాదికడిని బు ♦ క్కాముదోడి
ముంపుచో నిన్ను నేమన్న ♦ బుద్దిని పసు
సంబు గొనవికగాలిపి ♦ సాసియున్న
కైపుసామితనికమిక ♦ గాలిగీలి. ౧౯

తే. గీ. ఔర మును బొమ్మ నీదు పొం ♦ గారఁజూచి
యొకరికొక్కరుఁ గలువక ♦ నుండునటుల
మూలకొను వేసెఁగావున ♦ ముజ్జగంబు
లలరెలేకున్నముంచెద ♦ రక్కటకట. ౨౦

తే. గీ. అంటగిట్టని వేల్పుతో ♦ నరయనేస్త
మాటవల్లను నిక్కువ ♦ మతనిగొనము
పైరనీకబ్బె నౌబలా ♦ వలిపిరికిని
నట్టువనుమాటఁ బోనాడ ♦ నాయమేర. ౨౧

ఉ. చట్టనవీనుల న్వినుము ♦ సారెకు సారెకు కన్నెనందులో
దిట్టరివన్నెముం బునెము ♦ తీరు లెరుంగను నేనుదిట్టినన్
వట్టిదిగాదు నానుడువు ♦ వాలఁగునంచు దిటమ్ము నమ్ము నీ
బెట్టిదమేల కాఱులను ♦ బ్రేలెద చయ్యనకమ్మ కర్వలీ. ౨౨

మత్తకోకిలా వృత్తము

రాకురాకు మటంచు నిన్నువ ♦ రాకుఁ జేయుచు వేడినన్
వీఁకగందపుతావి బూనియు ♦ వీచగానిది బాగె మ
నోక్కుకుఁ గోరనుఁదీయఁబోపని ♦ గొడ్డలింగొన నెందుకో
సోకుదయ్య మటంచుబల్కెడు ♦ జోలినిక్కువ మయ్యెరా. ౨౩

క. విను నిలుకడ గోరంతై
నను లేకయె దిర్వ్వేలాడ ♦ నాయంబౌరా
పెనుఁసుళ్ల మునుఁగుడువు నర
యను కనుపడనట్టిబూత ♦ మై పోదువురా. ౨౪

తే. గీ. ఎంత వేడినఁ గాని నీ ♦ కింతయైన
కనికరముఁ గల్గదాయె ని ♦ క్కముగ నీదు
క్రొవ్వనఁగింతుఁ దెలియునే ♦ కొండవంటి
కటికపుంజనుగవగల్గు ♦ కన్నెకనుర. ౨౫

ఉ. గోరము లందజాలనిది ♦ గోకను స్రుక్కితి నూరకుండుమా
పైర బళీయదల్చకుము ♦ బాములు బాములబెట్టి నిన్నుక
డ్పారమెసంగుగాక చెలు ♦ వారెడు నీవడియెద్దు కారుపా
లౌరసరాసరిన్నెరయు ♦ నారడిఁబెట్టక మిన్నకుండురా. ౨౬

క. అనిమిటుల నాలిగాలిం
గినుకారఁగ దూఱి పైడి ♦ కీల్బొమ్మమనల్
గాని మరలఁదిరిగి బుద్ధిని
కనికరమూరంగ పొగడ ♦ గాఁ జొచ్చె వెనల్. ౨౭

తే. గీ. పావగమితేని గెలిచియు ♦ పసిడికొండ
కొవ్వరము సీరువామిని ♦ కూలదియు
నట్టిమగటిమిఁ గలుఁగఁగ ♦ నలరిజగము
నిండుపయ్యెరతమి బెట్ట ♦ కుండు నన్న. ౨౮

వ. అంత నమ్మగువ వగ నెగడ నెగులున నిగపునట్టువను బొగడుచున్న
తోయంబున. ౨౯

క. చల్లని తెల్లని వెలుఁగుల
నుల్లసమాడగను కలువ ♦ నొడయఁడు చదలన్

బల్లిదుఁడై తిరుగుచు వెద
జల్లెడు కాఁకలకు నదలి ♦ నయ్యనబలికెన్. ౩౦

తే. గీ. మున్ను తనచెంకిఁ గూలఁగ ♦ నిన్ను బుట్ట
జేసెఁ జేసెను పోబొమ్మ ♦ చెనఁటినుంచ
తగదనచు చంపకయె నెల్ల ♦ తరుణమందు
బ్రతికియుండఁగ జేసె ♦ నెప్పటికి నకట. ౩౧

శా. బెట్టేకెత్తఁగ వేల్పుటొజ్జచెలువన్ ♦ వేఁగూడు దోసంబులు
న్నాట్రేనింగడు దయ్యమంచనక పీ ♦ కన్నెత్తి జేర్మాడుగుల్
దొట్రిల్లం జెలువంబు లూడినలుపెం ♦ తోఁ బుట్టి నీ డెందమున్
జట్రాతిందగ సేయమేలగునె చా ♦ ల్చాలిట్టి సిగ్గించుమా. ౩౨

క. పులుఁగులు వేల్పులు నీపా
లుల వెసమెసవంగ తునుక ♦ లుం జేసిన నీ
కలిమిపెడి నీల్గవే మొఱో
తొలిఁజేసిన బాగెముననుఁ ♦ దొడి బ్రతికితివో. ౩౩

తే. గీ. కన్నెమిన్నలనే చేడు ♦ కావలంబు
లంటగిట్టని వేల్పుపై ♦ యారనిన్న
జేరికాల్చిన నలుపయ్యె ♦ చెలఁగిపజలు
మట్టియట్టను మాటలు ♦ వెట్టిఁగదుర. ౩౪

తే. గీ. కొసరుతో బుట్టువింటికిఁ ♦ గోడుఁగూర్చు
నటుల గోడును నాయెద ♦ నంటసేయ
చందమామనుమిప్పుడు ♦ చందమామ
తొగలవెత బాపినటుల నా ♦ తొగలఁ బాపు. ౩౫

సీ. నిక్కమాదప్పదు ♦ నీయెద మసిఁగాను
నినునింగి సిగబట్టి ♦ నేలఁజరువ

నిన్నుపక్కలగమి ♦ నెఱినెఱితిని పోను
సీపాలు లింతింత ♦ నిచ్చెతరుఁగ
చవితినిన్నను పజ ♦ సంతుల పాల్గాను
పరఁగవున్నములందు ♦ పాముగరువ
నీమేనయల్లుని నీటుమై ♦ గాలిపోన్
నిన్నన్న కడ్పబెట్టె ♦ నీరుగాను

గీ. ఓరియొజ్జలరాణితోఁ ♦ జేరిమరుని
పోరుఁదీర్చిన నడిదోన ♦ కారి నిన్ను
నంటకావల మెల్లను ♦ నంటుగాన
నేను తలవంచెదను జూడ ♦ నిన్నుమామ. ౩౬

క. అంచీపరుసున కినుకన్
మించగఁ బోనాఁడితాలి ♦ మింగుండీయలో
కొంచెముఁ బూనియు పొగడెద
మంచి నుడువుగమిని నంచు ♦ మడఁతి గునుపుఁగన్. ౩౭

ఉ. ముమ్మొనవాలుదారి తల ♦ బొల్పగు బంగరుమేటి కుళ్లవై
తమ్ములగొంగవై కలువదాటుల ♦ పెన్వగ బాపుచుండివిన్
దిమ్మరులున్నెబాసనఁగ ♦ దిర్వుచు ముజ్జగముల్వెలుంగు చో
మమ్మతిలంగ గాచియును ♦ మమ్ముల ద్రిమ్మట బెట్టకుండుమా.

క. అనిఁబొగడు చుండుతఱిలో
ననవిల్తుఁడు కేరివింట ♦ ననలల కోరుల్
బెనుపడఁగూరిచి చెలియ
కుక్కనకును కను ♦ జూపులలరఁ గొనకొనివేయన్. ౩౯

ఉ. వేసిన వేటుతోడ వెర ♦ వేఁకియొడం గడుబుట్టుచుండ తా
గాసిలి యొక్కచేడె చనుఁ ♦ గట్టులపట్టున వేఁ బరుండి సె

బాసుర తొల్లి కాటిదొర ♦ పాలిట నీజవ యేడఁదాఁగె ని
ట్లీసుల ముద్దరాలిపయి ♦ నేయఁగ నాయమయించువిల్తుఁడా. ౪౦

తే. గీ. నీలకోరులవలపులు ♦ నిలువలేక
బమ్మకఱివేల్పు కాఱేఁడు ♦ తిమ్మగలుఁగ
నోటయెడ మేన తమతమ ♦ జోటిరతన
ములనుదాల్చిరి మే మెంత ♦ పోటుకాఁడ. ౪౧

చ. దుగినుడు నీదు బెట్టిదపు ♦ త్రోవలుఁ బోకడఁజూచి యోటి నా
లుగవిఘు పూవులైన యెద ♦ లోఁబడకన్ గరువంబెసంగఁగా
నెగులు కొనంగఁజేసితివి ♦ నీకవిగాటపు తూపులిచ్చినన్
జగములఁగాల్పవే వలపు ♦ సామిసతంబు తలంపుసేసినన్. ౪౨

క. ఓరీ నీవలెబంటులు
లేరో నీవొకడవొక్కఁ ♦ లేకున్నను విల్
దారిలి యిటు మిడిసిపడక
మేరటరా చెలుల నా యు ♦ మేరానేచక. ౪౩

ఉ. నెయ్యపుతేఁడ నీకు జత ♦ నెవ్వరి పోటరికాఁడు లేడటం
చొయ్యన బెట్టిదంబుఁగొన ♦ నోర్తురె పెద్దలు నేరికైన మేల్
చెయ్యఁగ మంచిదంచు మఱి ♦ జెప్పిరి చెన్నఁటిమామఁగూడి యీ
కయ్యముఁ జేయవచ్చెదవు ♦ గాయిలుఁజేరగబొమ్మ జర్రునన్. ౪౪

చ. చిలుకహుమాయి ♦ చక్కెరల సింగిడి తేటులనారి కమ్మపు
వ్వులు ములుకుల్దలంపగను ♦ పూదఱి కమ్మనిగాలి నిండు వె
న్నెలదొర వెంబడింపవల ♦ నెయ్యుడ నీయెడగూడి తుల్వలై
కలువరమందఁజేసిరి వ ♦ కావకలుంగలుగంగ నిత్తరిన్. ౪౫

సీ. అక్కున తెల్లని ♦ యలరు సోగులుఁగావు
సొరది సప్పంబుల ♦ సోగులివిర

తళుకైనమేన గం ♦ దపుపూత యిదిగాదు
పలుమారుఁ బూసిన ♦ జసుమమిదిర
కస్తురికుత్తుకఁ ♦ గైసేయు టిదిగాదు
విరివిగ రేకెత్తు ♦ విసముఁగదుర
తనరునొదలను గే ♦ దఁగిరేకి దియుఁగాఁదు
వరఁగలించెడు నెల ♦ వంక యిదిర

గీ. ఔర నేకన్నెనని చాల ♦ గోరములను
బెట్టెదవుగాని యా జళా ♦ గట్టువిల్తుఁ
డనుచుఁ దెలియుము నీమది ♦ కబ్బమెనఁగు
నేతలను నేయఁజెల్లునా ♦ చిలుకరౌత. ౪౬

శా. పేఁకన్కెల్దుఁగనె త్తసీరసమునన్ ♦ విల్గండ్రలై కూలు చీ
కాఁకౌ గుఱ్ఱము సుద్దులాడినను వే ♦ గఱ తెక్కుముస్సుఱ్ఱెక్కునా
జోకౌ చూడ్కెని చూడ దండులెడయూ ♦ సొద్దెంబుగా బిల్వనా
రాకయ్యానకు కాలుద్రవ్వఁ గలవా ♦ రాజిల్కపై నెక్కియున్.

తే. గీ. మూఁడుకన్నులవానితో ♦ మొనసి గెల్వ
లేని పోటరి కాడవు ♦ లేమ లార
డములనొంచఁగ నేయఁగ ♦ డాకబంటు
మానసులఁజేయ నీకేటి ♦ మగటిమొరయు. ౪౭

తే. గీ. ఎలమి తెక్కెము సిడెము రెం ♦ డేటఁగలువ
నీదు మావుచికాకంది ♦ నేలఁబుట్టు
గులనువేఁజేర నీకైదు ♦ వులు సతంబు
వడిఁ దొలంగుచుఁ బుడమిపై వాడిఁగూల. ౪౮

తే. గీ. నాదు ముక్కుఱ్ఱుపునను నీదు ♦ నారివిప్పి
బెదరి వాపోవఁజేసెద ♦ బింకముడుఁగు

నాదుజడజూపి నీమోము ♦ నక్కు నీ ద
కాయఁడగు గాలి వినుఁజేరు ♦ నాచనుఁగన. ౯౦

క. ఎన్నెన్నో నుడివినను నీ
కున్నన రెద నేలబుట్టు ♦ కుండు టదేమో
కన్నెనుఁ దిట్టినఁ దప్పదు
వన్నియ నీమేను నీరు ♦ వలె నారోరీ. ౯౧

వ. అని యిట్లు కినుకారదూఱి యక్కటికమూని చొక్కఁపుమాటల వక్కాణింపుచు నిట్లనియె. ౯౨

క. జగముఁ గలిగించు బొమ్మకు
నొగి తమ్ముఁడవయ్యు నల్ల ♦ యొడలిదొరకు మే
లగు కొడుకవయ్యు నీ ము
జ్జగముల వలపందఁనేయు ♦ జాణవుఁగద రా. ౯౩

తే. గీ. అన్నిటుల బొగడినఁ గాని ♦ యంతకంత
కలరి వలపులరాయఁడు ♦ కలువతేడు
కాఁకులనుఁ బెట్ట వెఱగంది ♦ కనికరమున
చెంతకుండెడి నేస్తపు ♦ చెలికి ననియె. ౯౪

ఉ. వాలుగడాలు ఢాకకును ♦ వాలెము నాదిడు తేటి మూకకున్
వేలుపు బువ్వకాఁకకును ♦ వీవలిరాకకు సారెరేకకున్
బూలబిడారు జోకకును ♦ పొల్పుఁగు జిల్కల నాకుకూకకెం
తోలలిమించి కాఁక తులఁదూఁగెను నే నెటులోర్తునే యిటన్.

క. హెచ్చరికఁ గాలి వీచెను
నచ్చలమున మరుఁడు నేచె ♦ నాకసమున చం
దెచ్చి చెలరేగ గాము
చ్చిచ్చొగినిటఁ గూడెనేమి ♦ సేయుదు చెలువా. ౯౬

వ. ఇట్లు మతకరి వేల్పురూపు తన కనుంగవకుం దోఁచి మఱియు చెలువ
కిట్లనియె. ౫౭

క. నిక్కి చనుఁగంటలుబ్బి ప
టక్కున లలితైకపికిలె ♦ రవరవరింగుల్
స్రుక్కెనల కొప్పుఁజారెను
గ్రక్కసమున పోకముడి బి ♦ రానను వీడెన్. ౫౮

ఆ. వె. అనుచు కల్కియుల్కి ♦ వినఁబల్కె చెలికి తా
తావిపూవులలరు ♦ తీవెయింట
పట్టుపాన్పుపైన ♦ పట్టుదప్పిన కీలు
బొమ్మవగిది వ్రాలె ♦ పొంకముడిగి. ౫౯

ఉ. వ్రాలినతోడనే చెలులు ♦ వారని ప్రేముడి మీరటిల్లఁగా
పూఁసురంటి వీచుచును ♦ పువ్వులు కస్తురి కప్పురంబు మే
ల్గాలిలు జవాదిమైనలఁది ♦ క్రన్నరకొంతనుఁ జోవఁజేయు మేల్
నీలిసిగల్ మసన్వలప ♦ నింగడు సేసిన కుబ్జచేడెయున్. ౬౦

క. కనుగవ విప్పుచు నల్లడ
లనుగన్గొని మైవడంక ♦ లంపటమున మో
మున చెమట చెమ్మరింపఁగ
దనసకులనుఁ జీరి మఱి వి ♦ తాకునుఁ జెందెన్. ౬౧

వ. జెందిన నమ్మలక్కలొక్క చక్కటి కేతెంచి చిక్కుబడియున్న యక్కొమ్మం జూచి చెక్కుచెదరి యొక్కరొక్క రొక్కరొక్కరి మొగంబులం జూచుచున్నంత నొక్క టక్కులాడి యక్కలికి గ్రక్కతిల్ల మొక్కచెడిన తోడిజోటులతో నామాట పాటించుడని యిట్లనియె. ౬౨

ఆ. వె. అలమటించనేల ♦ యతివలు వినుడి యీ
చెలువ చెలువ మలరు లలరుఁదోఁట

లోఁన ద్రిమ్మరిల్లఁ ♦ గా నింతఁగల్గెహో
దీనికేమి వితము ♦ తెలియఁగలరో. ౮౩

వ. అనిన నొక్క మచ్చకంటి నెచ్చెలులతో నిట్లనియె. ౮౪

క. ఓసకియలార యడవిపి
సాసి చెలియమేను సోకె ♦ సరికన్నయ్యన్
వేసదివి బొట్టుఁ బెట్టిద
నాఁ సరియన నిచ్చపడిరి ♦ నాతిరతనముల్. ౮౫

వ. ఈతీరునఁ బొట్టుఁబెట్టి తెలివిడినేసిన లేవకున్న నొక్కచాన జాణ
గాన జాణలగు లతకూనల కందఱి కిట్లనియె. ౮౬

క. పుం డొకటి యున్న మం దొక
టిండాలుగఁ బెట్టినన్న ♦ లేవను నవలా
కుండువెతి యొకటి మన మిట
నిండారఁగఁజేయు టొకటి ♦ నీతకములచే. ౮౭

ఉ. హెగ్గడికత్తె లప్డు వల ♦ హెచ్చిన కుబ్జనుఁ జూచి జంకునన్
దిగ్గనలేచి మంతనము ♦ తెల్విడికై మఱి లేవనెత్తుచున్
బిగ్గఁగ కౌఁగిలించి విరి ♦ వింగల చెక్కులచేత నంటి నీ
యెగ్గతమాడువక్కణము ♦ లేమొయొయారియొయార మొప్పఁగన్. ౮౮

తే. గీ. తెలుపు దెలిపిన నీవగ ♦ దీరునమ్మ
దలఁచియుండిన దాని చే ♦ తనుఁకు గలుఁగు
నమ్మ లోలోన కుములు నా ♦ యమ్మ కొమ్మ
కతనుఁ జెప్పుము వన్నెబం ♦ గారుబొమ్మ. ౮౯

తే. గీ. పసిఁడికిని సరదుఁగలమేయి ♦ పసలుఁ జారె
పసితనంబున కెదలోన విసుకుఁ గదిరె
తొఁగలవిందును బోలిన ♦ మొగమువాడె
తొఁగలనొందకఁ జెప్పుమో ♦ తొఁగలకంటి. ౯౦

సీ. దొండకెమ్మోవి నీ ♦ దండకు చిలుకలు
జేర మేల్చదువులఁ ♦ జెప్పవేల
నల్రమబ్బు కీల్గంటు ♦ నమిలి పులుంగుల
జేరి చిందులుద్రొక్క ♦ జెప్పవేల
యసలుపుట్టుఁగుకంటి ♦ వెసతెలిపిట్టల
జేరి మేల్నడకలఁ ♦ జెప్పవేల
చిగురాకుబోడి నె ♦ చ్చెలిమి కోగిలగుంపు
జేరి మేల్స్వరములఁ ♦ జెప్పవేల
గీ. విరియఁబారిన సిరజాది ♦ విరుల పొగడ
పొన్నగేదఁగిమల్లియు ♦ మొల్ల జిలుఁగు
గన్నెరులపూల సోగుల ♦ కారుకొరు
మొగుల కీడఁగు కీల్జడ ♦ ముడువవేల. ౯౦
సీ. రంగుమేలిమి మేన ♦ బంగరుసొమ్ములు
బెట్టక నీ విట ♦ బెదరనేల
చిన్నిమొగంబున ♦ వన్నెకస్తురిఁబొట్టు
దిద్దక నీ విల్లు ♦ త్రిక్కుటేల
కుతుకసారంబున ♦ కుతికెలఁ బడవీనె
సారెలగీటవు ♦ సరమదేల
తియ్యాన కమ్మనఁ ♦ దేరిన నుడువుల
మాఱ్ఱోడ నుడువక ♦ మసలనేల
గీ. గందమును వచ్చకప్పుర ♦ మంచిముగను
చేయు దమ్ములు నక్కున ♦ జేర్పవేల
లేచి పూపొదరిండ్లలో ♦ లేమ తోగల
మేలుగా గూడి నడువవి ♦ దేలఁ గోల. ౯౧

ఉ. ఓరుచు కొమ్మగోడు లెద ♦ నొయ్యన పూవులమాలె లక్కనన్
చేరుచు కొమ్మలో దలఁపు ♦ చెల్వపుచేడెల కెల్లఁ దెల్పెడిన్
దారిచి పూలవిల్తునకు ♦ దక్కవకారులఁ జెప్పి నిల్వఁగా
నేరుపు జాలకున్న విను ♦ నెవ్వగలు న్మది నుండునో చెలీ. ౯౩

క. ఇటువంటి గుట్టు లున్నను
కటకట మాతోడఁ జెప్ప ♦ కను నీ విపుడె
చ్చటనైన నుండు దానవొ
తటకున వివరింపవమ్మ ♦ తళుకులబొమ్మా. ౯౪

తే. గీ. అనిన తా విని తలవంచు ♦ కొని యొయారి
కాలు చిటికెనవేల్ గోర ♦ నేల వ్రాయు
చును కనుఁగవను కన్నీరు ♦ చనులదంట
కొప్పారంబులఁ బడఁగ వా ♦ కొనె ముదుంగు. ౯౫

ఉ. చక్కెరవింటివాని పెలుచ ♦ న్గెలువన్ దగు గట్టుఁ దాల్పరిన్
జొక్కులుమీరునట్టి నుడి ♦ చొప్పులఁ జెప్పి బిరాన వాని నా
చక్కికి వచ్చునట్లుఁ గను ♦ సయ్యన జేసెదనంచు నేగిరా
దక్కను తుంటవిల్తు బలు ♦ దాడికి గుందితి నెట్టులో చెలీ. ౯౬

తే. గీ. అంద లేనట్టి ప్రూనుపం ♦ డంపబోవు
మాడ్కి కలువుల పడఁతికి ♦ మగఁ డనంగ
వెలయు ముప్పొకలానినే ♦ విరిలకోరు
కాని పోరున గవయఁగఁ ♦ బూనుకొంటి. ౯౭

తే. గీ. ఎవరు నాకోర్కి దీర్ప మ ♦ ఱఁగగలరు
ఎవరి వేడుదు నిచ్చట ♦ నేలికైన
చెలిమి చేడియ మిన్నగు ♦ చెలువ పద్మ
నియిటఁ గలిఁగిన నాకును ♦ నెమ్మి పొసఁగు. ౯౮

వ. ఇట్లు నెచ్చెలియలతోఁ గుబ్జ వాకొనుచున్నంత కలికి గొనంబులు గలుఁగు చంద్రముఖి యను మెలఁత యిట్లనియె. ౯౯

ఉ. పాటివలంతులీ వలపు ♦ సాగిన బెంగను బెట్టు కుందురే
తోఁటను దిమ్మరిల్లుతరి ♦ తొందరలుం బడువారలుందురే
మాటికి మాటికిన్మరుని ♦ మామనుపుల్గులఁ గాడ్పుఁజూచి యా
రాటము డెందమందిడప ♦ రాకిది గల్గకఁ బోవుబెట్టులన్. ౧౦౦

శా. ఔనే యెంతలుఁ దెచ్చుకొంటివిక నా ♦ హా యేమనన్వచ్చు నీ
కీనేలన్ జతయైన జవ్వనులులే ♦ రే వారలీ వింతలౌ
వైనంబు న్వినవిన్న నవ్వెదరుతే ♦ వన్వేగిరంబుం గొనన్
గానాయంబునుఁగాదు నూరుకొనుమా ♦ కన్నయ్యతోఁ దెంచెదున్.

ఆ. వె. అనుచు వలపుమీరు ♦ నతివెకు మేలైన
నుడులు కొన్నినుడివి ♦ యుడుకు దొలఁగ
జేసి మెలఁగిరచట ♦ చెలఁగి కన్నయ్యకై
తరలిబోవు నవల ♦ తారుఁదాక. ౧౦౧

వ. నట్లు ముగుదలు వినిపించిన పూదోటలో కన్నయ్యవలపులం బడి దిరుగుచుండె. నిచ్చోట దేవకికొడుకు కుబ్జ మువ్వంక లెగయఁజేసి కమ్మచ్చు పోసినబంగారు తీఁగమాద్రి నలరారు కన్నెక నెగాదిగ కన్నుల పండుగుగాకనుం గొనునది మొదలు జగము తండిరిడెందంబు తామరపాకున జలకంబు లాకునంటక చెదరాడువగ కమ్మవిలుకాని పువ్వుటమ్ములకు సొమ్మసిల్లి యుల్లంబు తల్లడిల్ల నన్నతోనున్న సకులతోఁ రాచదారిం బోయిపోయి విలుగీముఁదరియంజొచ్చి సురతాణివింటి కై వడి పెద్దదియై బీరముగల మగలకు దాల్చుటకు వ్రేఁకయై యలరారుచున్న సింగాణికి యచ్చటిపజలు వలదువలదనంగ నారిమోపెట్టి ఖణిల్ ఖణిల్ మనునాదు నలుదెసలఁ చెలరేగ రెండుగండ్రికలుఁ గావించె. అత్తుండంబు లన్నదమ్మ

లుచేగొని నచ్చోటి కాపరిపజలు వజీరులు గరువించి చుట్టుముట్టిన మట్టుఁబెట్టి రాచకొలువునకు జనుచుండఁద్రోవ కువలయాపీత మను నేనుంగును యశోదకుఱ్ఱనిఁ బరిమార్చుటకై నిలువ నయ్యెదిమస్తి గలిగి మావంతునంకియకు నిలిచె నంతకుముందు కనకతప్పెట గుమ్మటకై ముడి నగరతుడుము మొదలగు చప్పుడులచే మ్రోగు చుండునదియు చాణూరుఁడును ముష్టికుండు నరిష్టుఁడు మొదలు మల్లడించెడుకొలంబుచేతఁ దిండ్రించునదియును కప్పురముపునుఁగు జవ్వాదిమలాక పూనీరుకలిపి దుమారము లేవకుండునట్లు చేసి నదియు బొడిపిరాళ్లు వ్రయ్యలు మిట్టపల్లంబులు పుట్టలుగోలె తే కుండునట్లు కోమలికంబుగా నుంచినదియు పడగజెండాలు పువ్వుల మాలెలతో బురణింపసేసినదియు నేలవేలుపులు రాచలు కోమటులు నాలవకొలంబువారు నన్నికొలంబుల వారితో మ్రోగు చున్న నొంటియుడుగు కత్తెరనేలకుం వెన్నుండన్నతో నరుఁగు చుండ రాచమిత్తలు పురికొల్ప మదపుటేనుఁగు బరికొని యానచే నెదురించిన వెన్నుం డిట్లనియె. ౧౦౩

తే. గీ. ఓరియేనుఁగు గాచెడు ♦ కారుచదుగ
మాదెసకు నేగుదెంచుట ♦ మంచిదటర
మరలఁగాజేసి బ్రతుకుము ♦ మరలవేని
తప్పదిక చావునీకు పె ♦ త్తనముచేత. ౧౦౪

చ. అనవిని మావటీడు మురు ♦ వారఁగమీదికి ద్రోలినం గనుం
గొని మొలహొన్నుకాసెనల ♦ కొప్పును బిగ్గగఁజేర్చి వెన్నుడున్
గనలుచు తొండమంది నుడి ♦ కారము నొప్పపజల్ వినంగనం
దుని మెరు పల్లవన్ బెరికి ♦ తోడ్పడువారు బలారెయంచనన్. ౧౦౫

వ. ఇట్లు గజ్జేనుఁగునుం బరిమార్చి దాని నిడుదలై తెల్లనైయలరారు రెండుపళ్లను బెరికి చేపట్టి రాముండును కృష్ణుండును మావటిని

బీరముఁగల పజలను రాచవారి దండును మట్టుబెట్టి వచ్చుచుండ తోటిరాచ లిసుప్రక్కలం గూరిచుండి పలువికంబుల మాటలాడు చుండ నొక్క పెద్దమంచెయుంపలి తళతళమను మాతాబిఁ గూర్చిన పట్టుతివాసి యందుపైన జిల్లేడదూది చెమికి మాయలుదిండ్ల యెత్తుగా మెత్తదలకై నతికించిన దానియందు బసనేసి మంతిరిగమి పుడమిజేమ లొనరించిన తప్పొప్పులెల్లఁ జెప్పి వాటితగిన మంచి చెడ్డలు వినుపించుచుండ నందు ముష్టికుండరిష్టుండు చాణూరుఁడు మొదలగువారున్న యెడ మరువు పరువునేలను కుప్పించి పెనువెల్లి తెరని మజ్జగంబుల చెందు చెండాడనిలిచిన మిత్తిమిత్తి గొంగల తెరంగున నవ్వులింతసేయుచు తాటికి నెత్తువచ్చు రూపులతో నెత్తు రుఁగ్రక్కఁగను గవలతో నన్నెల నడ్డపాటులేకుండ పచేరంబు సేయు చున్నవారిం దరియుం జొచ్చి గట్టు గట్టుపోలిక కోల్పులి కోల్పుల మూపిరి యేనుఁగు నేనుంగు చందంబున సింగంబు సింగంబుతీరు రెట్టి బలిమగల బలిమి కొండ్రఁబట్టి మిట్టిపటుల పట్టుదలయేయని కేలున కేలుఁగీలించి కాలుకాళులం జొనిపి పడదిగిచి పేర్చియూర్చిన నయ్యి ద్దరు గ్రద్దనపిరుతివక పిడికిటి బొడుపులకున్ జెదరని యొడదగలిఁగి యోరసారించి తెరలక మరల పొరలఁద్రొచ్చిన వెన్నుండు తనయే నుఁగు తొండంబులబోలు కేలుదండలసాచి మగరాలవలె కటికెతనం బుగలదాయ నొడలి పిడికిట విడువక పొడుచుచు నడుగులం బట్టి నాయంబు తప్పక నడుగిడుచు నడుగులం బట్టి ముమ్మాఱుఁ ద్రిప్పి నేలపై జరిచిన మోములనుండి నెత్తురుల గ్రక్కుచు జేజెల పట్టుం జేరం జనిరి. నత్తం రోహిణికొడుకు నట్లే యొనర్చిన జగంబులెల్ల గొనియాడ నందుఁడు మొదలు కొలువువారందఱు కంసుని సరసనఁ గూరుచొని చూచుచుండిరి తరువాత నిదురించి యా కటికొత్రేచి కొండసారంగంబు వీడిన సింగంబు చందంబున కఱటిపజలను తెగ

టార్చి కన్నయ్య సింగంపుపీటపై మల్లులు తనను కారియబెట్టక
నికరంబువదిలి సూచుచున్న కంసునిగాంచి యుబ్బబ్బ యీదున్న
గీడు నా కొరకు నా తల్లితండ్రుల కారంజేర్చి రాచలచ్చిమి పెను
వేఁకను దాల్చుటకై తండిరియగు నుగ్రసేనుని చెరసాలనుంచి
తన యిచ్చతీరునట్లు దిరిఁగెనని దాపుంజేరి బొమిడికంబుపై కేలు
దమ్మిఁ జేర్చితిగిచిదలవెంట్రుకలంబట్టి నేలకీడ్చిన వాడంతకు
ముందె కన్నయ్య రూపునుగాంచినంతనె బిత్తివలెదోఁచి మోము
డంబంబుదప్పి తేజులేకనుండె నతని మిట్టినంతనె నసువులవీఁడి
వినువీఁడు సుగంబు జూడంబోయె వానితమ్ములును జరాసంధుడు
పల్లాకి పజల నైదుకొని కాలయవనుండను తురక యేతెంచి
ముట్టడించిన కయ్యంబున తీపుపాటుగావించి మధురనువదిలి సంద
రంబులో ద్వారకయను పేరిటితో రాచనగరు గావించి నందు
సుగంబుండె భోజకొలంబునకు ప్రలియగు నుగ్రసేనునికి మరలి
రాచలచ్చిమిని కట్టించె తన తల్లిదండ్రుల చెరవిడిపించి సుగం
బుండ నొక్కనాడంతిపురిని మెత్తని సెజ్జపై బరుండి కుబ్జ చేడియ
కనుదమ్ములఁ గట్టినట్లైన కన్నయ్య. ౧౦౬

సీ. క్రొల్గంటి మేటి సిం ♦ గారంబు దలపోయు
జవరాలు రూపు న ♦ చ్చపుబగ నిలుపు
చిలుకలకొల్కి మ ♦ చ్చిగ మాటలో నెన్న
కన్నియ కోమలి ♦ కము దలంచు
తెలిగంటి వగటు నొ ♦ ద్దికతోడఁ దూఁకొను
కప్పురగంధి చ ♦ క్కదనమెంచు
వలఁతి మేన్వాలపుల ♦ వరుసనుఁ గొనియాడు
సోఁగకన్నుల మది ♦ సొక్కదలఁచి

గీ. ముగువ తిన్ననిమోము తా ♦ మర మిటార
మునకు మెచ్చును మాటల ♦ పొంతనమున
కెడద సంతోసమందు విం ♦ దేర్పడంగ
లచ్చి మొగడిట్లు తలఁపు త ♦ లంచియుండె. ౧౦౭

క. తొలఁగున్నడబడు బెచ్చె
మెలఁగున్నడు చందిరికను ♦ మేల్ మేలనుచున్
కలగున్మరుని, తలంపున
కలగు న్మేన్పడక జేర్చి ♦ యలసట నొందున్. ౧౦౮

వ. చెఱకువిల్తుండొఱ బెటికి గఱకటిగాక కఱుకు మెఱుఁగు గొరకల కఱఁద దూరనాటినఁ బసచెడి దనయింటి చేరువకుఁ వేరువడక సొరువలుఁగల పూఁదోఁటలో సారెసారెకు దిరిగాఁడు మరుని వారువముల పారువముల గోరువంకలతో రాగిల్లు పూవులకోవుల మావుల తీవియలనుఁ జూచి కళవళింపుచు నొక రాయబారి నంపుటకు తలంపుసేయు నంతలో కుబ్జవెలందితో యాననొంది యేతెంచిన పద్మిని రాణివాసంబున కాసంతైన కన్నయ్య జాడ తెరుంగక తోడి ప్రోడలకు వీడియంబులొసంగి పోడిమిగల వేడుకల నాడుచు తెరువెఱంగె. ౧౦౯

తే. గీ. అంత పద్మిని నాచెలి ♦ యలరువిల్తు
తండ్రికడ కేగుదెంచి వి ♦ తాకునొందు
చెలువ వక్కాణమంతయుఁ ♦ జెప్పుటకును
కేలుమోడిచి యిట్లు న ♦ గ్గించె బగితి. ౧౧౦

(కందగీత గర్భ చంపకమాలా వృత్తము)

కడు॥ కఱివేలుపా। గవురు। కన్నఱ। కానలగాలిమి త్తన
ల్గడ। దవురా। మసన్మొగులు గచ్చునికొమెయి ముర్వ కాడప్రే।

ముడి। నెఱితో। నెవందలఁతు। ముప్పరిపోకలతారువాడపాల్।
కడలి బసా। జగాగోనము। గైకొని బ్రోవుము కోర్కెలూరఁగన్॥

క. కఱివేలుపాగవురుక
న్నఱికానల గాలిమిత్ర ♦ నల్లడవురా
నెఱితో నెవం దలఁతు ము
ప్పఱిపోకల తారువాడ ♦ పాల్కడలి బసా. ౧౧౨

గీ. గవురుకన్నఱి కానల ♦ గాలిమిత్ర.
మొగులు గచ్చుని కౌమె యి ♦ ముర్వుకాడ
దలఁతు ముప్పరిపోకల ♦ తారువాడ
గోనము గైకొని బ్రోవుము ♦ కోర్కెలూర. ౧౧౩

(చతుర్విధకందగర్భ స్వామితాఱురవృత్తము)
నెలప్రొద్దుకన్నుఁగవ ♦ నిగ్గులమై
కొలప్రుబ్బుపైరగురి ♦ గొట్టెలమిన్
గలనీరు వామియిలు ♦ గల్గు లలీ
నలవేల్పనే గొలుతు ♦ నాకలిమిన్. ౧౧౪

(ఇందు ప్రతిచరణమాదిగా చతుర్విధకందములు జనించు)

౧. ప్ర. కం. నెలప్రొద్దు కన్నుగవ ని
గ్గులమై కొలప్రుబ్బుపైర ♦ గుఱిగొట్టెలమిన్
గలనీరు వామియిలు గ
ల్గు లలీనలవేల్పనే గొ ♦ లుతు నాకలిమిన్. ౧౧౫

౧. ద్వి. కం. కొలప్రుబ్బు పైరగురి గొ
ట్టెలమింగలనీరు వామి ♦ యిలుగల్గు లలీ
నలవేల్పనే దలఁతు నా
కలిమిన్నెల ప్రొద్దుకన్నుఁ ♦ గవ నిగ్గులమై. ౧౧౬

గ. తృ. కం. గలనీరు వామియిలుగ
ల్గు లలీనలవేల్పనే గో ♦ లుతు నాకలిమిన్
నెలప్రొద్దు కన్నుఁగవ ని
గ్గులమై కొలప్రబ్బు పైర ♦ గురిగొట్టెలమిన్. ౧౧౭

గ. చ. కం. నలవేల్పనే గొలుతు నా
కలిమి న్నెల ప్రొద్దు కన్నుఁ ♦ గవ నిగ్గులమై
కొలప్రబ్బు పైర. గురిగొ
ట్టెలమింగల నీరువామి ♦ యిలు గల్గులలీ. ౧౧౮

(చతుర్విధకందం)

గ, ప్ర. కం. వరుసమనిచితివి వెసదే
వరలను రుసిగమిని బ్రోచి ♦ వాడిమి నెసగన్
బెరసుపజజదిపి యెలమిని
విరివిని పసిబుడమి కిచ్చి ♦ వెలఁగితివి సరిన్. ౧౧౯

గ. ద్వి. కం రుసిగమిని బ్రోచి వాడిమి
నెసఁగన్ బెరసుపజజదిపి ♦ యెలమిని విరివిన్
పసిఁ బుడమి కిచ్చి వెలఁగితి
విసరిన్ వరుస మనిచితివి ♦ వెసదేవరలన్. ౧౨౦

గ. తృ. కం. బెరసు పజజదిపి యెలమిని
విరివిని పసిబుడమి కిచ్చి ♦ వెలఁగితి విసరిన్
వరుసమనిచితివి వెసదే
వరలను రుసిగమిని బ్రోచి వాడిమి నెసఁగన్. ౧౨౧

గ. చ. కం. పసిబుడమి కిచ్చి వెలగితి
విసరిన్ వరుసమనిచితివి ♦ వెసదేవరలన్
రుసిగమిని బ్రోచి వాడిమి
నెసగను బెరసుపజజదిపి ♦ యెలమిని విరివిన్. ౧౨౨

(మత్స్యబంధము, భద్రికావృత్తము)

రార కన్నయ పాటపాటీ
కోరిఁ జేరితిని మేరగా
గారవించి కొలఁద్రోలఁగా
మేరయారయెద నెంతురా. ౧౨౩

(ఖడ్గబంధం, సుగంధివృత్తము)

ఏటిబోటి మేటిలోన ♦ నిక్కనిక్క చక్కఁగా
గాటమైన నీటిబండు ♦ గట్టుదారి యేలికా
కాటిఱేఁడుబమ్మఁ గొల్వ ♦ కల్మలిచ్చి ప్రోవఁగా
గాట మిచ్చు నీటిచాగి ♦ కాహళారంగుమైచొకా. ౧౨౪

(మర్దళబంధము, మావకణవృత్తము)

మేలుగడించుము సాలున్
గ్రాలగ వక్కపామాయిన్
మేలుగ నెక్క పాసారిన్
చాలగ ప్రోచెదుమా-రా. ౧౨౫

(కూర్మబంధము జలదవృత్తము)

కారడి మేల్ మెఱుంగు మెయి ♦ కన్నయ సిం
గారపు హారంన్నకోశ పర ♦ గన్వెనుకన్
దారవెదాయల న్మెదుప ♦ దాఱుజగా
మేరలుపాముకన్దపులి ♦ మెల్పడుకో. ౧౨౬

(కుండలిబంధం, ఉత్పలమాలావృత్తము)

బంగరునక్కసాలు వలె ♦ వాటు తటుక్కన వెల్గుసామిలె
స్సంగలవారు బత్తిమది ♦ సంతసమై లలితారుచు న్మసన్
రంగ నినుం దలంచిరి స ♦ రానరి గచ్చగునున్న చిన్నిటెం
కింగొన ప్రోవుమయ్య గిడి ♦ గిల్కకిలార్చిన లేమచేగమై. ౧౨౭

## ద ం డ క ము

సీరామవేల్పా బయల్జేజెలుం బమ్మముక్కంటియుం దుగ్గిజక్కుల్మొదల్ గా జగంబంత నిన్నెన్నగాజాలరే కారునీసేతలుం బత్తులున్మెచ్చగానేయుదెల్లన్న తొల్రూపుమేన్మీనులో మిన్నవై చాలప్రాగబ్బముందోచు ప్రావేల్పునుంబట్టి వాలారుముక్కంటుకొమ్ముల్మందగన్గ్రిమ్మయాబొమ్మకున్మేలు నొందంగవేసేసితో వేల్పులుం రక్కసుల్గూడిపాల్వెల్లినింద్రచ్చుచో నీటుతా మేటిలో మేటివై కవ్వపుంగుబ్బలిన్వీపునం దాల్చి జేజేలబువ్వ న్వొసన్గీసియుబ్బంచితో, జాళువాకంటిరాకాసి, నేలన్వడిన్జుట్టి సంద్రంబులోవైవగా జన్నపుంబందివై వాని మూరాముగుర్తించి మన్నిందొలంగించి నీకోరచే నేలలేనెత్తితో, కుఱ్ఱనింబట్టిచెడ్పాటుగావింపకంబంబు నన్మ్రొదిమై సింగమై, క్రిందుపాల్మాసిసింబోలిబామందితోల్వేలుపుం బట్టియుం డొక్కనుంజీల్చి రోసంబుపెల్లారఁగా రాబ మొప్పంగ దేవళ్లనుంగాచితో, గోచిబాపండవై మూడుపాజ్జల్బలిన్వేడి, నీ నేర్పునుంజూపఁగా బొమ్మగ్రుడ్డుంగడున్నిండి మూడజ్జలం జూపితో చేతిగొడ్డంటముయ్యేడుమారుల్ నెఱ్రాయలంగొట్టి యానెత్తురుం దండ్రికిన్ బిండలిన్వైచి, రాయాదలల్గూర్చి జేజేలమెల్చుక్కికిన్ దంతియల్గట్టి పెంపందితో, చాలుగా తేలురున్వాల్గు పేరింటిరాఱేనికిం బుట్టి రాకాసినిం జెండి, జన్నంబునుంగాచి మేల్పాజ్జలంబుట్టు దుబ్బన్గలున్నాతిగాఁజేసి యున్నేలచూలిం గడుంబెండ్లియైమించి రాదారిలోకాపరంగల్గుపాఱున్ గ రాళించియున్రొప్పలునుంజేరి తానయ్యయానన్వడిన్ లంకలోఁజేర సన్నాసులుం బొమ్మచారుల్ సిరాబారులుంగొల్వగా నాకుపాకన్ దగంగొన్నినాళ్ళుండి యచ్చోటునుంబాసియుం సీతఁగోల్పోయి తోబుట్టువుం దోడురారుస్యమూకంబుకుంజేరి రేకంటుమేపుట్టువుంజూచి నెయ్యంబు నాటించి మ్రానిద్దిమ్మరుల్ గొల్వ సంద్రంబుపై వంతెనంగట్టి రెండైదులెక్కన్దలల్గల్గు రాకాసిసింజంపి వేవానిసైదో

డునుక్ తేనిగావించి యున్నెలచూలిన్వసంగూడియుం బుష్పకంబెక్కి
దమ్ముంఁడునుం గొల్వఁగా వీటికై వచ్చి సంతోసమున్ మమ్మతిల్లంగ
చుట్టుండురారాయలుం గప్పముల్వొట్ట, పెంపొందియుం బత్తులంబ్రోచి
తౌ, సల్లవల్వన్ మొలందాల్చియుం బైడిచూలాలిబర్వక్ దోలంగిం
పరాకాసిపాలక్ దగంబుట్టు రారాజులం గొంతిమేపుట్టుకల్ బాసటం
గల్గఁగాఁద్రుంచి నేలన్ సతంబిచ్చగాదిగ్గకన్నయ్య పైచాలఁగ్రొల్గంటులం
న్నెలవా చాలహాబ్రోవఁగా, నీవు మేల్మేలుఁగా బుద్ధరూపుంగడుందాల్చి
సర్దారిలో మేటివై దాయలంబోరు సందారునంగెల్వఁగా రావిమ్రా
ల్నోసిలోదూఱి ప్రావేల్పుమొత్తూరులం గొప్పఁగాదప్పులుం లేని
మేల్నోములున్నోచఁగాఁ జేసి యున్వారిబన్నంబులం బెట్టి ముప్వీటిపే
రింటితోల్వేల్పులం ద్రుంపగా ద్రెంపఁగా జిల్వరాదాల్పుకై బాసటన్
జూపితౌ, తేజిపై నెక్కి యుండాలుఁవిరారంగ చెన్నంటులౌతేకులం జీల్చి
నాయంబులం బంటవూఁబోఁడిపై నాల్గుహాజ్జల్ వడిన్నిల్పితౌ, నీకడింద్రై
నచెయ్యుల్ దలంపక్ సురన్ముత్తికై గ్రాలు నిన్నున్మతిన్గొందరున్ వేద
గుత్నేరకన్ దొడ్డుగా బిడ్డలన్గొడ్డులన్, మేడలన్మాడలన్గోడలన్జడెలన్,
కుఱ్ఱలంబత్తెలం గుఱ్ఱముల్గల్గు కల్ముల్ తిరంబంచు వేనమ్మి ముత్తింగొనం
లేక నేలన్మతింబుట్టి చావొప్పఁగా వెండి తాబుట్టుచున్ జచ్చుచున్ దుం
తరాతుండుపట్నంబుకున్ నేలకుం దిర్గగా లేక నిన్నెప్డుజోగుల్ తలంపొ
ప్ప జేజేలుతో ల్వేల్పువేఁగంటి చౌఁగంటి రేకంటి మేపుట్టు వాకోసనా
యండు నీర్వామిరాయండు మేల్లేటి బాబాయి కాసెద్దడింగాచు విద్రి
మ్మరీడున్ మొదల్ గల్గువారెల్ల విన్కొంపుజాబిల్లియున్ జక్కటుల్పక్క
ముల్సందెలున్గందు పుల్కారులున్వద్దెలు ద్రొబ్బులున్మిన్కులు న్గబ్బము
ల్గోలె నాబమ్మగ్రుడ్డంత నీవంచు వేగుండి యున్నమ్మి నీతావునుం జూచి
వేతారుచుండంగ మెల్నాటికై మేటివై యుండుకన్నయ్య నిన్నెప్డు నీ
చిన్నెలన్దప్పకన్నంచు నాకన్నెకున్నీదు చెన్నుందగన్జూపి కావంగదె
లచ్చితేడా, జగాపక్కిగోడా జొహారుల్ జొహారుల్జొహారుల్జొహారుల్.

చ. సిరిచెలిమించుగా బొమలు ♦ సింగిడిగా బలులోతు సుద్దులో
యురుములుగాఁ జెలంగ జెలు ♦ వొప్పెడినల్లనిమేనుఁగ్రొ
బ్బుని బరికపుసోనలం గురియ ♦ బల్మెరుచేడియవానకోయిలన్
హారువుఁగ జేరిఁ బ్రోవుము జొ ♦ హోరులు వేలకొలంది సేసెదన్.

వ. అనిసంబరంబున నక్కాటివేల్పుం జేవగా నగ్గించి తన దేవెరి సుద్దివినం
జెప్పఁ జిలుకపలుకులకు సరుదుగల నుడువుల నిట్లనియె. ౧౩౦

సీ. వలవంతకారగ్గి ♦ వలన బుట్టినరోజు
వదలిన కెమ్మోవి ♦ వట్టవార
కాటుక నెరయంగ ♦ కన్గవజలకంబు
కాలువలగుచు చ ♦ న్గవను బాఱ
చెక్కిటఁ జేర్చిన చేదమ్మి ♦ కాఁకచే
మోముదామర నీటు ♦ మునుఁగువడఁగ
పలుమారు ననపిల్తుఁ ♦ దలరుతూపులఁ గ్రుమ్మ
కదలనిగుండె చీ ♦ కాఁకుఁగాక

ఆ. వె. నవతమీర మోము ♦ నను చెమ్మటలు వాఱ
తలఁపులోన నిన్నుఁ ♦ దలఁచి తలఁచి
గువ్వగుత్తి కొదవ ♦ కొన్ని మెల్నుడువుల
నిన్నుగూర్చి చెప్పి ♦ సన్నుబంచె. ౧౩౧

సీ. ఇగిరించులే మావి ♦ చిగురులచే సొక్కు
కోయిలఁ జేరునే ♦ కొడిశలకును
మిన్నేటి సీటిలో ♦ మేలుగా దరివెను
యంచలు చేరునే ♦ వెంచలకును
చందురుమామ మేల్ ♦ చంటిరి కనుదిను
యేగునే నెలఁత్రావుఁ ♦ డివములకును

నీటఁబుట్టుఁగు కమ్మ ♦ నీరుఁద్రావుచు చొక్కు
తుమ్మెదలేగునే ♦ తుమకి గమికి

గీ. నీదుబాగైన యడుగుల ♦ నీరుపుట్టు
పులను నీనవ్వు నీపాట ♦ లలరురూపు
లందె నాబుద్దినిలిచె నా ♦ కన్నులవయి
నాసఁజేరదు నీయందె ♦ నచ్చియుండె. ౧౩౨

తే. గీ. మున్నుకల్మ్మల ప్రోయాలు ♦ చిన్నిబోర
నిలచి మనవుము నన్నని ♦ నిన్ను వేడి
మరల నీ యంజదమ్ముల ♦ మరువకెలమి
కొసరి యంజల బుక్కాము ♦ గోరెగాదె. ౧౩౩

తే. గీ. వేలుపుల గాచుదేవర ♦ వితము నీవు
నిబ్బరంబున నీకేలు ♦ గబ్బిగుబ్బ
దుగలఁ దలపైనిబెట్టినఁ ♦ దొగల బాసి
నేను మనియెదనేల బి ♦ రానరమ్ము. ౧౩౪

క. నినుఁజూచు కనులతో చ
క్కని వెయ్యవియైనఁ గాని ♦ కననోడును గ్ర
క్కున నీకని పెంచిన మే
యిని నోరులం జేర్పనొల్ల ♦ దెల్లెడనైనన్. ౧౩౫

ఉ. సింగముఁబోలు నెన్నడుము♦చెందొవరాయనిమించు మోము మే
లుంగడకంటి చూడుకుల ♦ లో జగమంతయునంకె జేయుచున్
బంగరు దువ్వటంబువలె ♦ వాటుగ వేసిహారంగుమీర నా
కుంగనుబడ్డ రూపుకులు ♦ కున్మఁటిఁ గాంచగ నిచ్చజేసితిన్. ౧౩౬

సీ. మొల్లమొగ్గలసాటి పెల్లగు పల్చాలు
బలుకెంపు మోవిపై ♦ బరుపకున్న

వెడలుపుగలబోర ♦ విడి గుబ్బలంటగా
నింపుమై వే కౌఁగిలింపకున్న
నీటి పుట్టుఁగుబోలు ♦ నీ కేలుదుగలను
చెలువైన కొప్పునఁ జేర్పకున్న
నిబ్బరికవుచూపులుబ్బగ వెల్లనౌ
నెమ్మోముదమ్మిపై ♦ నిలుపకున్న

గీ. నోర్వఁగా లేను నాయందు ♦ మురువుమీర
రమ్మ రావేని యిట నీవి ♦ రాళియగ్గి
చేత నీరైన నివ్వేడ్క ♦ జేసి నీదు
నడుగుదమ్ములకడఁ జేరి ♦ యుండగొందు. ౧౩౭

వ. అని యిట్లు కొన్ని నుడికారంబులగు పోలుపొందు తియ్యని నుడులచే వాక్రుచ్చి యక్కటివేల్పుం జూచి వెండియు నప్పద్మిని యిట్లనియె. ౧౩౮

క. తొయ్యలి వలుపులు హెచ్చిన
కుయ్యిడుచున్నంత మరుఁడు ♦ కు సిగుంపులుఁగా
తియ్యని విల్లందియు వేఁ
కయ్యానికి కాలుద్రవ్వెఁ ♦ గా కటివేల్పా. ౧౩౯

చ. సరవిఁగ వెన్నెలంగనిన ♦ జక్కవతీరుకడింద్రుబ్బు పెం
పరసిన తూడుతిండిపరి ♦ నక్కట బెబ్బులిఁగన్న లేఁడిమా
దిరి కడి పూలసెజ్జపయి ♦ తీఁగమెలుఁగున కాఁకునొందెనా
విరిహాదనందు దొట్రిలెను ♦ వెచ్చలకాకల నోర్వలేమిచేన్. ౧౪౦

క. దక్కినపుఁ గాలి వీఁవఁగ
పక్కులు వగఁగలుఁగ గూయ ♦ వలదొర నెలలున్
స్రుక్కఁగనేసిరి చీమ చి
టుక్కనిసన్ నీవటంచు డొంకుచు చూచున్. ౧౪౧

మ. అనలుం బుట్టుగునం బకుండె నెల చె ♦ ల్వారంపొ గల్గిక్కె డా
ల్పస తెల్పుత్తెవుచాలునై కళుకు మేల్ ♦ బంగారుతీవె మొ తె
ల్పెసలారెన్ సకులెల్ల దమ్మి మొగహా ♦ యిం దాకగాస్రుక్కె నీ
మసవల్పందిన గాదె హావదాల వే ♦ మారుం బడెన్గన్నయా. ౧౨౨

క. అని హాయలుగ నచ్చెలి సు
ద్దినివినగాఁ బలుక నల్లఁ ♦ దేవర యొలమిఁ
బెనగొనగ చెలువతో వ
న్నసఁగల నడికారమడివి ♦ నంబలికె మనన్. ౧౨౩

ఉ. మాపటి ప్రొద్దుగ్రుంకవిను ♦ మా చెలికానినిఁ గూడి నేడు నే
నా పె బిడారుజేరమురు ♦ వారఁగ వచ్చెదనంచు దెల్పుమా
చూపరి పూలవిల్తునకు ♦ స్రుక్కక గట్టితనంబు బూని తా
దూపిలియున్న వద్దనము ♦ తొయ్యలి మేల్రతనమ్ము గ్రద్దనన్.

క. అని పలికి పోవఁబనిచిన
ననఁబోణికయి నొ్మగిడ్చి ♦ నలమేన్దొరకై
గునపు నగిడి గిల్లిడి గ్ర
ద్దనచెల్మి పడంతియున్న ♦ తావలమునకై. ౧౨౫

ఉ. వన్నె యొయారివచ్చి ♦ చెలునంగని ముందటనున్న తీరులే
కున్న వితాకునొంది వెలి ♦ గొందియు కన్నుల తెప్పవ్రాల్పకే
కన్నియనెల్లఁ జూచి సర ♦ గన్నరసంగల ముద్దుగుమ్మలన్
బెన్నుడి వక్కణింపుమని ♦ వేకువఁజేరిన నందబొక్కెడై. ౧౨౬

తే. గీ. వరుస వాకొనిరప్పుడు ♦ వలఁతిమిన్న
కరయుఁ జిగురాకు బాకువా ♦ డనేఁడుఁ బూచి
పోక నెడలోన సెకసేరి ♦ స్రుక్కి గోడ
గములపాలయి యడిగోలె ♦ కన్నెమిన్న. ౧౨౭

చ. కుడువదు వంటకంబు నెఱి ♦ కొప్పునఁ దావుల పూవుసోఁగుల
న్మొడువదు రామతమ్మలటు ♦ బ్రోలనుఁజేరిన నౌరు సుద్దుల
న్నుడువదు పూలతోపునకు ♦ నుం జెలిమూకలఁ గూడియాడఁగా
నడువదు గొప్ప యబ్బములో ♦ నర్చిన నవ్వది కేమి సేతుమో.

ఉ. విప్పదులోవలం గలుఁగు ♦ వేసట నెమ్మొలకెల్ల చిందులన్
జెప్పదు మోముఁ దమ్మికయిఁ ♦ జేరఁగవచ్చిన తేటి మొత్తము
న్రొప్పదు నీరునుం గొనదు ♦ రోయును కోయిలపాటుకుం గను
ల్దిప్పదు నల్లమేనుఁగల ♦ దేవర వచ్చెదు త్రోవఁజూచుటల్. ౧౨౯

క. ఈ రమణ నిదురలేకయె
సారెకు నిటురట్టుసేయ ♦ సాగెనుఁ బలుకన్
మారాడదు మముఁజూడదు
పేరిమితో నెపుడునిన్ను ♦ బేర్కొను పడఁతీ. ౧౩౦

క. అని పసఁగుఁజేయు చెలియలు
వినుచు నుడులనాలకించి ♦ పెనుతోయముగాఁ
గనుమారాడక దనపే
రును వినఁబలికినను వీడె ♦ ప్రోయాలు వెఱఁ. ౧౩౧

తే. గీ. కన్నుఁదమ్మిలఁ దెఱచిన ♦ ల్గడలమిన్న
నెల్లఁబరికించి యెడ్డలో ♦ నల్లటంబు
నివ్వటిల్లఁగ నచ్చటి ♦ నేస్తపుఁజెలి
మానికంబునుఁ గనుఁగొని ♦ మాటఁబలికె. ౧౩౨

చ. కటకటనన్ను నిట్లువల ♦ కాఁకను సందరమందు ముంచినీ
వెటకుమిటారి యేగితివె ♦ యెక్కరణిన్ మరులుం దొలంగునె
చ్చటఁజొరుదు న్బిరాననను ♦ సారెకు కౌఁగిలి నీయవెన్నఁడె
న్నటి తరివచ్చునమ్మ విన ♦ నాదగుగంగఁ జెలంగనెల్తుకా. ౧౩౩

ఉ. వెన్నుని చెంతనాకుఁగల ♦ విన్నదనంబును విన్నవించితో
క్రన్నన నిన్నునేమనుచుఁగ ♦ న్నవని పల్కకమోన పోతివో
విన్నది కన్నయట్లు వినుపిం ♦ చితొ నీదగురాయబారమో
యన్నులమిన్నఁ జెప్పఁదగు ♦ నచ్చొటఁగల్గిన వింతయేర్పడన్.

సీ. అని కఱివేల్పు పొం ♦ దున కయివెతలకు
　　　పాదైన కుబ్జనాఁ ♦ బడఁతిఁజూచి
బదిమ్లని యిట్లనిఁబలికె ♦ కన్నీరుము
　　　న్నీరుఁగాఁ జేసియు ♦ నీటుకాటు
కనుఁగడుఁగఁగనేల ♦ కడువేడియూర్పుల
　　　వలన వూసోగులు ♦ వాడెసెజ్జ
బోరలఁగా నేరని ♦ పోడిమి విడనాడి
　　　గబ్బిగుబ్బలఁ బూయు ♦ గందములును

గీ. చెదరిపోడిఁవ్రాలఁ ♦ జెక్కిటఁ జేయిఁజేర్చి
మోముఁ దామరవన్నెలు ♦ మొఱకవడక
చెఱఁగు ముసికిడినిట్టుల ♦ చెల్వ కాని
కొఱకు కుందంగ నేటికే ♦ కొమ్మమిన్న. ౧౩౫

క. అనితానుఁబోయికన్న
య్యనుఁ గన్గొని ముచ్చటాడి ♦ యానతిగొనివ
చ్చిన ముచ్చటంత చెలివా
కొని నెలఁతకుఁ దెలిపెఁబూస ♦ గూర్చిన మాడ్కిన్. ౧౩౬

వ. అంతమచ్చకంటితో నిచ్చగా కొన్ని ముచ్చటల మచ్చికగా ముచ్చ
టించి మఱియు. ౧౩౭

చ. తెలిసితిఁగాని నీవలపు ♦ తెమ్మరపేఁవ మరుండుకిన్కతో
నలరుల కోరులేయ చెలు ♦ వారగ కోయిలజిల్క సారెపె

ల్లలమటఁ బొందగా రొదలు ♦ హాళిగసల్పగ నైపలేవుసీ
చెలువలఁగూడి మేడకిక ♦ జేరఁగబోవుమ్మ పరాకుపొల్గెనా. ౧౩౭

తే. గీ. ఇటుల నేస్తపుచెలిబల్క ♦ యింతి మిన్న
చెల్మిపడఁతుక చేదమ్మి ♦ చేయిదమ్మి
నిచ్చిపయ్యెట సవరించి ♦ యొలమిమీర
నంచనడకల కొయ్యార ♦ మొంచనడచి. ౧౩౯

ఉ. మేడకుఁజేరఁబోయి చెలి ♦ మిన్నలతోఁ గొలువుండు నంతలో
వేడుక కొఁడు నల్లమెయి ♦ వేలుపుకొండొక చేడెఁజేరితా
వేడిమిగొన్న కుబ్జకును ♦ వేళముగానిదె రేయివత్తు నం
చాడినగొలె నంతిపురి ♦ నాయమ పీడియు మిత్తిమించగన్. ౧౪౦

ఆ. వె. వెన్నదొంగమాన ♦ వినివచ్చి కొలువున్న
చెలువకఱుఁదు బుట్ట ♦ చెలిమిగలుఁగ
వేల్పుప్రోడఁజెప్పు ♦ వివరము కొరుసు
దెలియఁజేసి యేగె ♦ తెఱవమిన్న. ౧౪౧

వ. ఇట్లుఁ దెలియునంత నావగలాడి వగకాసికై, మిగుల వగలఁబొగిలి
తనలోన. ౧౪౨

ఆ. వె. ఎపుడుఁ బ్రొద్దుగూకు ♦ నెఱిచి మేపరిగొంగ
నెపుడుజూతు వలపు ♦ లెపుడు దీర్చు
నెపుడు చందమామ ♦ యేతెంచునో కద
యనుచు పలువితాల ♦ నరయుచుండె. ౧౪౩

వ. అట్టి తోయంబున. ౧౪౪

(సూర్యాస్తమయవర్ణనము)

తే. గీ. వెనుకదెన సీమమేడపై ♦ వేడ్కమీర
రేవెలందుక మెచ్చుతు ♦ రీన పసిఁడి

కుండసేసియు కొప్రపు ♦ కొనలనుంచె
నోయనంగను చీకటి ♦ దాయ వెలిఁగె. ౧౪౫

క. వడమర కెలఁకువడంతికి
కడువడితఱి బాజుగుఱేఁడు ♦ తలిరుల కెంపుల్
విడివిడిఁ గూర్చిన బంతిని
తడయకఁబొంపెసఁగ కలువ ♦ దాయఁడుఁ గ్రుంకెన్. ౧౪౬

చ. నలకులు నెట్టవాఱె చెలు ♦ వంబులు తామరలందుఁ దీరె పు
ల్గులగమి చెట్లజేరె నెల ♦ కూటిపులుంగుల సీదఁదేరె బల్
కలువలరోఁకు మీఱె నెల ♦ కల్లులదాటుల నీరులూఱె చు
క్కల తెగ గేరె కమ్మవిలు ♦ కాఁడులకోరుల నూఱె నత్తరిన్. ౧౪౭

ఉ. పేరిమి తమ్మితేని వల ♦ పింపగ వెన్దెసయన్వలంతి సొం
పారినఁ జీరఁ దాలిచి యొ ♦ య్యారపుఁ జేగురువారు కెంపులన్
గూరుచు సొమ్ముఁబెట్టుకొని ♦ క్రొత్తనిజాజుల కొప్పుబెట్టినో
నారహిమీర నేలయెఱ ♦ నైనెఱసందెవెలింగి జొబ్బిలెన్. ౧౪౮

తే. గీ. తుంటవిల్తుండు బాజుగుల ♦ తుటుముగరువ
మణపనన విల్లునెత్తిన ♦ యలరు బెళుకొ
తేరునకుఁ గట్టుచిలుకల ♦ తేటుముక్కు
నీటుచాయల నగనొప్పె ♦ నీరుకాళ్లు. ౧౪౯

చ. కలువబాజుంగునా తెలిమె ♦ కంబుల రాయఁడు వేడ్కఁ బుట్టుగు
బ్బలిగ వినుండిలేచి తన ♦ వాడివెలుంగగు చేతిగోరులన్
నిలువక చీఁకటేనుఁగును నెత్తినఁ ♦ గొట్టిన త్రెల్లి రాలుని
గ్గులుగల ముత్తియంబులను ♦ కోపునచుక్కలు వెల్గె తళ్కునన్.

చ. విరివిడిఁ బాఱి గుబ్బలిగ ♦ విన్నెఱితావులఁ దూఱియుండి బి
త్తరమునుఁగల్గు ప్రొద్దుతురి ♦ తంబున గ్రుంకుడు మెట్టుఁజేరిన

నొప్పరిపురివెచ్చ గాండ్రకును ♦ బ్రముచ్చులకానలుఁ బుట్టఁదట్టగా
నిరులట నిక్కిపిక్కటిలె నేర్పడ ♦ నేరకప్రంత మిట్టులున్. ౧౫౧

మ. వెలియింత్తైనను లేక ముజ్జగములుం ♦ పెంజీకటుల్గ్రిమ్మ న
త్తలలోనన్ గొమరాండ్రొగిన్మొగలతో ♦ దార్కొణఁగా పూలసె
జ్జలపై గూడి పరుండనేసి మనహా ♦ చ్చన్ మిండలంజేరి గ్రం
తలహొయిన్మరు చెయ్యివ్వలన్మొలఁగియుం ♦ తం బోయి రిల్ జేరఁగన్.

సీ. మరుఁడు దెరవరుల ♦ మది కొనలం గాల్ప
కుప్పఁగా నిల్పిన ♦ నిప్పులనఁగ
విటకాండ్రపై దాడి ♦ వెడలెడు వెడరాఁయు
గ్రొల్లెనపై షొమ్ము ♦ కుండయనఁగ
వలపుకాండ్రను మొక ♦ ములపైన వేఁటాడ
దెచ్చిన ననవిల్తు ♦ దీమమనఁగ
వలతేఁడు వలఁగల ♦ వారిగాఁ తనుతీఁగి
యులఁ ద్రెంపనెత్తిన ♦ యలరుగుడుసు

గీ. వాలనఁగ యెఱ్ఱదనమయి ♦ వన్నెనున్న
వరలి తేజులఁగలదియై ♦ వట్రువయయి
పొడుపుగుబ్బలి కొప్పుపై ♦ బొడిచెనిండు
జాజు లలరిన చందురు ♦ డోజఁగలిగి. ౧౫౩

ఆ. వె. చందమామ యొక ♦ సము నెక్కఁ దెసలను
వెల్లఁదనముఁ గలుఁగు ♦ వెలుఁగు లేరు
పడియె నలువగ్రుడ్డు ♦ వడిగ నిండినకప్పు
రంబు క్రోవివస గ ♦ నంబడియెను. ౧౫౪

వ. మఱియు నప్పొడుపుకొండనుండి కొమారుండుఁ బుట్టిన వేఁడుకను
నాకసము నొరయు తరఁగలచే మమ్మతిల్లు పాలసందరంబు వెల్లి
వొడిచి పుడమి కడువడి యొల్లెడల నల్లుకొనియొనన నంతకంతకు

తెక్కలేనిదియై యెనిమిదికడల నలుమఁబడి మిన్నేటి సెలయే రులనుండి పైఁడిమూలాలి వలంతికిం డిగ్గురాయుంచల సోఁగుల మూఁదిరి తగ్గులేని పుటపుటనవిచ్చిన తెల్లఁగలువల ప్రోఁగులుం గల కేళాకూళులం జెంగటను పొదలాడుచు జలగాములవామియును గవియుంను జొచ్చుట యబ్బెసంబునుంబోలె మేడలడాపు నుర తాణి రతనంపు గుంద్రని కిటికీలందూఱుచు చీఁకటి క్రొక్కారు తుద యగుటవలన తెల్లు పెంపారి పూచెనోయన విరివిఁగల వెల్లువల నొడ్డులం గ్రాలుచు ననలచాలుల పోలిక నేలపుట్టుఁగుల తీవియల యాకులం దళతళరువాణంబుల వెలయుచు కొదమసిం గపు కూనలతీరున క్రొందకొప్పంబులెక్కుచు మనఁజెలంగ జల కంబునం దేలియాడు వాలుగల మేలగు బెళుకులంబోలి సోయ గంబున నందంబుగల పెన్నేటితరగల చెలువారి యలచందిరిక మిక్కిలి గరగరగల తెల్లని చెన్నుగలదియై వెన్నెలపులుంగుల నోట నెరయుచు చందమామసీములోఁ గల తేటివాయినుండి నెమరువేయఁగ జారిన మిక్కిలి మమ్మతిల్లు నురుగువుంజిక వరుస నేర్పాటుగల పువ్వుటీరంబులపయిం దిరుపులాడుచు కమ్మనితావి వెదజల్లెడుననుచు మల్లెపూగుత్తుల సంతోసంబు రెట్టింప సిట్టిల్లు తొలుదొల్త కూడికచే వలసి వలపుకాండ్రను నీనడించి పైకూ టమి నెఱపు తెఱవలఁ సుగసుజాలుచు సరువాణంబుల తెఱం గునన్ కురంగట కరంగి తొరంగు నెలకల కట్టడంపు నేల జలజలం జాఱుచుండు వెల్లఁ దనంపుసీటి తళుక్కులం గలసి కూడుకొనుచు రింగున న్నెగసి వినుదారిరంగారు నేల కొడుకుగాముపగడంపు రిక్కలు గోలెగాములు రిక్కలింగంబులని గుటుకు గుటుక్కన ప్రింగ గడంగుతఱి పెద్దగా గురియుమనుచు వెల్లువ వరుస నీటి దారకు నింపుగా గుంపులై యాకసంబున కుత్తుకకొలఁది ద్రావి

క్రిక్కిరియన్వాయిం బట్టి యొక్కటి కొక్కటి కందిచ్చుచు విచ్చలవిడిన మచ్చికలం గలయు నెలఁతొవుమల నొయ్యారంబును నాలుమగలు పటికపుకోరల నొమ్మౌవలుంచిన నారికడము కల్లునా సచే బుచ్చుకొని దాని రిమ్మవలన గలుగుకొన్న సంతొసంబు సందడింప వినువారి వీనుల కింపగునటుల బొడు నెక్కువతక్కువ పాటలచేత డబ్బాటుమాటల నక్కజంబు పొందించు నాటలచే వంకరలగు రూపుసేతల లలించు వైనములేని చిరునవ్వులం జెలంగి మెలంగుచు తెలివంటి పరాకువదిలి మరులుఁజెంది నొకరి కొకరు ప్రేముడిసేయుచు రతనపుటందియలు మ్రోతమ్రోఁయఁగా పుప్పపు పెద్దతుప్పలకుం బోయి తోటనుండు కమ్మతెమ్మరలు వీఁచి, కుతిసీపమ్యెదలు దొలంగింపకయున్న జారిపోవ న్పసుపు పచ్చని నిమ్మకాయలవడుపునం బొంగారు లేకులుకుగుబ్బ గవలం దళతళలాడునట్లు గాన్పించు సొగసైనపొడ లుబ్బుకొనం దబ్బిబ్బు లెడలం దబ్బున కౌగిలించు మెఱుఁగుఁబోడుల కన్గవలకొనల గద లుచున్న మెఱుంగులు రాణించు సింగారపు సేతలకు సంతసించు ప్రేముఁడి మగలతో పెనుగులాఁడి పలువితంబుల కూటములన్ గల నేరుపులతో చేరి మరునిదురంబున సయ్యాటలాడి తారు చుండు నవ్వాడు సోయగంబుచే తళతళక్కుమని గ్రాలెడు మగ రాలదుద్దుల పాపెటఁ బొట్టు చకచకలతో చెలిమిసేయుచు నిట్లు తగ్గులేని తెల్లని చాయల నిండుకొని మెండుగా పండువెన్నెలలు గాయుచుండ మరుండు కరంబుగా విరికఱుకుటమ్ముల దురమ్మ సేయ కినుకొరదాయమై కమ్మతెమ్మెరలుదాయ నుల్లంబు జల్లు జల్లుమని తల్లడిల్ల నిద్దురనొందక మిగుల మెత్తని జిగురుపాన్పు నుండి డిగిచెరలాడు పెనుగాలిచే దూలి పూపతీఁగియమాదిరి సోలుచు కుబ్జకన్నె కరతనంబు సతంబు మంతనంబున తలంపు

సేయు సిరిపెనిమిటియగు కన్నయ్య యొడలి సింగారంబు కన్నులఁ
గట్టినట్లైనఁ జూచితి చూచితని జిగ్రునలేచి బయులం గాఁగిలిం
చుచు నది పట్టిదియైన కళవళించుచు నక్కటక్కటా మాల
దైవంబు కట్టడియయ్యో నేనేమి సేయుదు ననుచు కన్నుంగవనుండి
జారుచున్న నీరు సెలయై యులర గడగడ వడంకుచున్నంతలోన.

ఉ. అప్పుడు నల్లమేనిదొర ♦ యూరట మొందెకు కుబ్జచెంతకున్
దెప్పునఁబోవఁగాఁ దలఁచి ♦ తీరగుసొమ్ములుఁ దాల్చి మేననీ
టొప్పఁగ యుద్ధవుండనెడు ♦ నొక్క నిమిత్తనిఁ గూడిచేడె మే
లుప్పరిగంబుత్రోవచెలు ♦ వొందగ నాతఁడుఁదీయుచుండగన్. ౧౬౭

క. చనిచని కట్టెదురంగను
గొనెమరునిం గన్నతండ్రి ♦ కోల్కను సొరము
ల్దనలారు వీనెవిద్దన్
జిగిరవల వెలుంగుగద్దె ♦ చెలువఁగు మిద్దన్. ౧౬౮

వ. కనిలోఁ గిలికింజనిన నచ్చేడియ యెదురుఁగా నడచి హరుసంబు
బుద్దిలో బెనంగొన నక్కటికవేల్పునంజదమ్ములవన్నెటి జలకంబు
నంగడిగి నన్నని దువ్వలువచే దడియొత్తి నిద్దాబంగరు రతనాల
గద్దియపైఁ గూరుచుండబెట్టి వెంబడించివచ్చిన యుద్ధవుండనెడు
నేస్తకానికిఁ దగిన పూజలొనరించి దురబందులు మొదలగు
మేలోగిరంబుల సాపడంబెట్టి నెచ్చెలులతో నచ్చెలువ యూర
గించి మరియు, ౧౬౯

క. జవ్వాది కప్పురవుకడి
నివ్వటిలం జెమ్మలందు ♦ నెఱిదివ్వెలతో

మవ్వముఁగల పడుకఁగదిన్
జివ్వన కరివేల్పుతోడఁ ♦ జేరెఁజెలువయున్. ౧౫౯

వ. ఇట్లు నప్పడుకఁగది మ్రోలకరిగి వెండియు, ౧౬౦

చ. పగడపుకోళ్ల మంచమును ♦ బల్కుటి నీపనిమించు పాన్పుపై
నిగనిగలాడు దోమతెర ♦ నిక్కఁగచక్కని నిల్వుటద్దము
ల్సొగసగు మెత్తలుస్వరుల ♦ సూదినిచందువ ముత్తియంపుచే
ర్లుఁగలిగి తేజునొందులలి ♦ లోగిలికింజని చూచిరప్పుడున్. ౧౬౧

సీ. మంచిగందపుకోర ♦ మరిజాలవల్లిక
పట్టివేళ్లసురంటి ♦ వన్నెగదుర
జవ్వాదిపక్కణి ♦ సంపెంగినూనె గిం
డులుఁబిల్లిగడ్డలు ♦ తళతళమను
సిరిమించు రతనాల ♦ చిలుకల దివ్వెకం
బంబులు కప్రపుఁ ♦ బరణివచ్చి
కస్తురిపెట్టెయు ♦ కాళంజికడిగల
వన్నెఁటిక్రోవియు పసిఁడిపీటె

గీ. బలితమగునేన్గు పలుఁతోటి ♦ పనిదనర్చు
దువ్వెనక డానిచెంబులు ♦ నివ్వటిలిన
పడుకటిలుఁజూచి కన్నుల ♦ పండువైన
పచ్చరామెట్లుఁగలపూల ♦ పాన్పుఁజేరి. ౧౬౨

శా. దయ్యంబౌకటివేల్పు కుబ్జయెదనే ♦ దందీర కేల్దమ్మితో
నొయ్యారంబు నకౌఁగిలించి తమితో ♦ నోజన్నునుం బల్కులన్

వెయ్యార్లాడుచు సోబియంబు గులుక ♦ న్వేఁదికుయ్యవిల్దారిమేల్
కయ్యంబున్వివరింప మెచ్చుకొనియె ♦ న్గాదారి మాదారిలోన్.

క. పొక్కిలిచన్గవ కుత్తుక
చెక్కిలికెమ్మోవి కనులఁ ♦ జెల్వపుమోమున్
నిక్కువముగ ముద్దులుఁగొని
చక్కగ తమయిచ్చసుగముఁ ♦ జరిపెను తలలో. ౧౬౪

చ. సరివయికూటమిం జెలువ ♦ సల్పుచునుండఁగ వింతవేలుపుం
దెరవసియాడె చుక్కలొగి ♦ తిన్నసవీడ్వడి చిక్కులొందె సం
బరమున గట్టులున్వడికె ♦ బల్మెరుచందురుఁగప్పె (మబ్బుల
చ్చెరువుగనీరుబొట్లువడి ♦ సెన్నెటిమించులుమించెనాడుచున్. ౧౬౫

తే. గీ. ఇటుల పలువితాల ♦ హెచ్చుగ వలపుల
కలయికలనుఁ దేలి ♦ కలికికటియు
మేనివేల్పుతోడ ♦ మెత్తని నడుపుల
చెంగనాలుదాను ♦ జేసిపలికె. ౧౬౬

తే. గీ. నీదుచిట్టంటువుల చేత ♦ నీదు మేని
వలపులకు నాదుడెందంబు ♦ వరగలించె
నన్నికోరికలీయక ♦ న్నయ్య తగును
వేరువేలుపు లిట్లుగా ♦ వింపఁగలరె. ౧౬౭

మ. లలియా నీయొడలిం దలంచి సిరివా ♦ లాయంబు నిన్వేడు టెం
దులకో నే నిముసంబు నిన్ను విడువన్ ♦ తోరంపు పూవిల్తు విం
దులలోనిండిన వేడ్కఁజూపి వలపు ♦ ల్దోరియంగ నీ కల్మికిన్
ములలేదే వివరింపగా నలవియే ♦ తోడ్తోడ నీ సత్తువన్. ౧౬౮

తే. గీ. కానవేఁ గోరుకోర్కెలఁ ♦ గలుఁగఁజేసి
మనుపుమని వేఁడుకొనెనవ ♦ మారుపాటు
నొందియడిగిన కుబ్జను ♦ డెంకమందు
కట్టిమనుమఁడు రసికి న ♦ క్కజముఁగననె. ౧౧౯

ఆ. వె. పోఁడుతిండి తపసి ♦ మొదలుగాగల రసు
లెదనుఁదలఁచి చూడ ♦ కుదురులేని
వేల్పు నెట్లుగోరె ♦ వెలఁదుక విరివిల్తు
పోరఁగవయు నట్టు ♦ లోఁకుసిలలి. ౧౨౦

క. దొరకఁడు సిరికౌఁగిటిలో
దొరకండలఁ జోగికలువ ♦ దొరలకు నెపుడున్
దొరకఁడు వేల్పులకైనను
దొరికెన్వలరాయు తండ్రి ♦ తొయ్యలికి నొగిన్ ౧౨౧

క. తొలిచదువుల కందనియా
తొలిమానిసి జేజెజేజె ♦ దొరికిన యంతన్
దెలివిఁగల ముఁగితిఁగోరక
వలరాచ పవిన్నెలంగ ♦ వలెనని గోరెన్. ౧౨౨

ఆ. వె. పిల్లతనములోన ♦ పెంచిన తల్లిచే
కట్లుబడిన యట్లు ♦ కనికరమున
లేమకౌఁగిలింత ♦ లోమిన్నయైఁ జిక్కె
నేమిపునెమొ తొల్లి ♦ నోములేనో. ౧౨౩

ఆ. వె. ముజ్జగంబులేలు ♦ ముప్పోకలానిని
కోరుకున్న చెలికి ♦ కోర్కెలిచ్చి

గాచుకొనెనో లేక ♦ కసటునముంచెనో
తెలియఁబలుకు మనిసఁ ♦ దిరిగినుడివె. ౧౭౪

ఉ. నీ వనుమాటలన్నివినిన నిక్కము ♦ బత్తులబత్తి నెడ్డలో
గావఁగ నీవెయంచనెడు ♦ కర్నకమున్వని నంతలోవలన్
బోవకయుండునే యతని ♦ బుద్దినిగల్గిన కోర్కెలీయకే
దేవరయుండు నేమనకు ♦ తెల్లముగావలవేల్పు చెద్దముల్. ౧౭౫

ఆ. వె. పౌరవాని చెట్ట ♦ నమరఁగఁ బట్టిన
గొల్లకన్నెకలునుఁ ♦ గొనిరి ముగితి
యతడు కేలబట్టి ♦ నతముఁబ్రోచెడు వారి
కరయ కలుసమన్న ♦ నలనుఁగలడె. ౧౭౬

ఆ. వె. చుట్టమయ్యెఁగాని ♦ నూడు చేతనుగాని
కలఁతనైనఁగాని ♦ కలసిఁగాని
బగితినైనఁగాని ♦ బల్మొరువానితో
పొందునేయఁగలుఁగు ♦ ముందు ముగితి. ౧౭౭

క. మునుకలవమియ్యెతనుదా
ల్చిన ప్రేముడిపెను కులాడ ♦ చినిమగపనిలో
తనినసనుండు మటంచని
వినిపించిన నంతసించి ♦ వెన్నుడు వేడ్కన్. ౧౭౮

ఉ. కోరినకోర్కె లిత్తునని ♦ కుబ్జను వెన్నుఁడు నిండువేడ్కపెం
పారఁగ బల్కెఁగంబులను ♦ హోలిసెలంగఁగ గబ్బిగుబ్బలన్
బోరున నంటకౌఁగిలిడి ♦ పూవిలుకాని దురంబునైనమున్
మీరలచాలఁ దెల్పెచెలి ♦ మిన్ననుఁగూడి పదుండె నంతటన్. ౧౭౯

చ. కలువలు మోముమూసె కడ ♦ గండ్లకుతావగు చందమామపు
ల్గులమదిరోసె, జక్కవల ♦ గోములఁబోవిడి గ్రేణిసేసె చు
క్కలగమిమాసె, తామరలు ♦ క్రన్నఱఁబాసె, బిరానకోడిగుం
పులుఁ దమిఁగూసె పక్కలట ♦ పోఁణిమిచెట్లనుఁబాసె నంతటన్.

మ. కులుకున్నిద్దపు చెక్కులన్మోనయు ♦ నొక్కుల్ వేనలిన్రాచిత
మ్ములముల్తావుకిలించి బోకముడులం ♦ బొంకంబుగా గట్టిని
చ్చలు సొంపొందఁగ ముంగురుల్నిమిరియి ♦ చ్చన్గంకియుం గోరన
త్తలబీతిన్వారి పాన్పులండిగిరి తేం ♦ డ్లంచాలులేయంచొగిన్. ౧౮౧

తే. గీ. పాయమును గల్గుతమ్మిమే ♦ ల్రాయని మది
మెచ్చిరే రాజువినుచెలి ♦ మిన్నముడుక
డనుచు క్రిందుగ బడద్రొబ్బి ♦ నట్లుమామ
పాఱిలెపడమటి కొండపై ♦ బాజులెడలి. ౧౮౨

క. గందపు మలనెత్తమ్ముల
కందువమేత్తివయిండ్ల ♦ కడివిరిపాన్పున్
జెంది సుగించిన చెంచుల
యందపుచన్గవ జవాది ♦ యుంది సురలొగిన్. ౧౮౩

క. తారాడుచుండ పజలను
కూరుకు విడనాడి మేలు ♦ కొనుటకు తానే
కోరికలేపెడు వాడన
తూరుపుఁదెస వేఁగుజుక్క ♦ తురుతునఁ బొడిచెన్. ౧౮౪

తే. గీ. బమ్మచారులు మొదలైన ♦ బాపలెల్ల
మేలుకాంచి సతంబును ♦ మెలఁగదగిన

సేతలను తానమాడియు ♦ సేమమలర
సందెగిడిగిల్లు సలిపిరి ♦ సరిఁగబగితి. ౧౬౫

తే. గీ. చెలియకుబ్జను కన్నయ్య ♦ చేరిమరుని
రంతులనుదెల్పి నిదురించె ♦ రానఁజెలఁగ
మేలుకొలుపఁగఁ దగునని ♦ మించివచ్చి
కొక్కొరకొయుంచు కోళ్లటఁ ♦ గూసె పెలుచ. ౧౬౬

ఆ. వె. వినతకొడుకుఁ గలఁగ ♦ వెలసిన యరదము
తోడసిరివెలుంగ ♦ తోడరుబాయ
నందితూర్పు కొండ ♦ నలరె ముప్పోకల
తారుచున్న వేల్పు ♦ తళుకులెసఁగ. ౧౬౭

ఆ. వె. ప్రొద్దుఁబొడువ తమ్మి ♦ పొక్కిలి మేల్కొని
తానమాడుపనుల ♦ తమకమునను
దీర్చి సుగముఁగదుర ♦ తిరుగుచు లేకల
గమినిఁబ్రోచుచుండె ♦ గారవమున. ౧౬౮

చ. కుమరితయైన కుబ్జమెదఁ ♦ గోరినయట్టుల వెన్నఁదొంగ వ
చ్చి మరులుమాన్పి యింటఁబసఁ ♦ జేసినకోమలు డెంతొపెద్దవే
డ్కమది జెలంగ బత్తికొయి ♦ కారును గద్దుచు సంతసించియుం
డెమరుని గన్నతండిరిక ♦ డిందగు వేరులనెంచి నెమ్మిగన్. ౧౬౯

మ. సనకుండు న్మొదలైన జోగులెదలో ♦ సంతోసముంజెంది చూ
చినఁ గానంబడనట్టి వేల్పునకుఁ దా ♦ చేదమ్మలం గల్గుచ
క్కని గందంబుల నిచ్చినందులకు వే ♦ గవ్వచ్చి మన్నించె గ్రొ
న్ననవిల్దారిగలంచి నెల్తుకనురా ♦ నం గొన్నినాళ్ళుండియున్. ౧౭౦

చ. ఇటువలె కుబ్జవెన్నునకు ♦ నేర్తెఁబొనిసె చెయ్వులెల్లయూ
రటఁగొనకే యొనర్చుచుత ♦ రల్పగ సత్తువలేనిబాగముల్

బటువుగనొంది పాటలర ♦ వాళులు హెచ్చఁగ సెజ్జగీములో
చిటిపొటిమాట లన్మొగని ♦ చిక్కనిరంతులఁ జిక్కియుండఁగన్.

క. ఏ వేసట లేకుండఁగ
పూవిల్తుని పోరులోనఁ ♦ బూవిల్తునకున్
బూవిల్తుఁడైన కన్నయ
తో వేడుకనుండె కొడుకు ♦ తొరలుట కొరకై. ౧౯౨

సీ. కన్నయ్యనిబ్బరి ♦ కప్పుఁజూపులో కుబ్జ
పడఁతికి దనయొక్క ♦ పాలువలన
మంచికారున నెల ♦ మసలెనుగొంతికి
మోమున తెలుపెక్కె ♦ ముడుతవిప్పె
బొజ్జను తడఁబడె ♦ బుడిబుడి నడుకలు
కోర్కులు మెండయ్యె ♦ కులుకులెడలె
బోనముపై యిచ్చ ♦ బొత్తిఁగ లేదయ్యె
చిట్టుముల్బలిసెను ♦ చిట్టుకముఁగ

గీ. వంగడము నిల్చుటకు నయి ♦ వరలుచున్న
కొమరితనుఁ జూచి కమలియు ♦ కోమలుండు
నంతసంబను సంద్రము ♦ నొంతొనోల
లాడిరి నెలంత వేవిళ్ల ♦ తోడ మెలఁగె. ౧౯౩

వ. ఇట్లు తొమ్మిది నెలలు జరుగునంత నొక్కసోబన మూరుతమ్మున గాములు తమతమ సొంతపుతావులను మూడారువదనకొండ వతౌనకంబుల కొందరుండ నొక్కకొమారుండుఁ గలిగె నతనికి పెద్దల నొడబాటుచే నుపశ్లోకుండను పేరుతో నలరారె వాడుఁ దన తండ్రియైన కన్నయ్య యడుగుఁదమ్ములఁ గొలుచుచు నా ర్వేరపురుసిచందురునకుఁ జక్కైబానిసముఁ గావించుచు మిక్కిలి

యక్కజంబుగాఁ దెలియందగిన తెలివినిఁ దెలిసి యతం డాఁడువారిని నాలవకొలంబువారిని బానిసె మొదలగు పజలనుఁ జక్కఁ జేయఁదగినదియై ఋక్కిలి తలంచినంతనే ముగితిం గలుఁగఁజేయు నట్టి (సాత్వతతంత్రంబను వైష్ణవస్మృతి) యనెడు పొత్తముఁగలిగించె. నది మొదలు నేటివరకు కన్నయ్య బగితిఁగలవారికి విడువరాని పాడియై నలరారె. కావున నీ కతరతనము నేరికైననుడివిన నుడువగవినిన చెప్పించిన బాగెసుఁగలవారికి వెన్నుండున్న మొల్నాడు గలుగును. ౧౯౪

ఆ. వె. అనుచు శుకుడుకట్ట్రి ♦ మనుమనికిని కుబ్జ
కతను నునువులైన ♦ కమ్మనైన
నుడువులడరఁజెప్పె ♦ కడు పరిక్షింత్తుండు
చెవులు చవులునొంద చెలఁగి దెలిసె. ౧౯౫

క. సోబనములు నరసింగా
సోబనములు వేల్పుగొండ ♦ సుద్దిగలబసా
సోబనము లచ్చితేడా
సోబనములు వేల్పుపెద్ద ♦ చూలిపొగడ్తా. ౧౯౬

చ. అడుగులజాలుకుందనపు ♦ టందపుసాలుకడిందిముత్తికిం
బొడవగుప్రోలుతమ్మినెల ♦ వుంగలనెల్తుకయాలుఁబత్తులం
గడువడిబ్రోచుకేలుబరి ♦ గండడగించెడు చుట్టువాలుమై
బెడగుల మబ్బుడాలు గల ♦ ప్రెగ్గడరక్కసిహత్తిసింగమా. ౧౯౭

(తోటక వృత్తము)

తొగకంటువు కం ♦ దుడుదేవరలు
న్బొగడ న్రితనం ♦ బుల పోణిమనం
దగువేలుపు గొం ♦ డను తానకమై
మిగుల న్వెలిఁజిమ్మ ♦ న మేల్బిరుదా. ౧౯౮

(౧౯౬. విక్రమార్క శకం)

క. కననవమణ్ణ వశశిసం
ఖ్యనిగుడఁగల విక్రమార్క ♦ హాయనమున సా
గెనుకీలకమాఖ సితచతు
ర్థీనినీకవితను ముగించి ♦ తిని మెచ్చ బుధుల్. ౧౯౯

(గద్యం)

ఇది శ్రీమద్రమాంగనాంగ మందారలతోత్తుంగ స్తన స్తబకస్థిత శృంగార భృంగాయమానలక్ష్మీ నృసింహకృపాలబ్ధ వాగ్విభవ భగవద్భాగవతార్చనాతత్పర చతుర్విధ కవితా పరిబంధ నిర్మాణచాతుర్యధురీణ ఆంధ్రభాషా ప్రవీణ హారితసగోత్ర పవిత్ర రంగాచార్య పుత్ర నల్లంతిఘుల్ చక్రవర్తుల తంయ్యాల లక్ష్మీనృసింహార్య కవినాథ ప్రణీతంబైన అచ్చ తెనుఁగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసం బను సింగారకబ్బంబు నందు తృతీయాశ్వాసము సర్వం సంపూర్ణం శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మణేనమః శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీ